

SENIORIASUMISOIKEUSTALO

ASUKKAIDEN KOKEMUKSIA ASUINYHTEISÖSTÄ
JA SEN YHTEISÖLLISYYDESTÄ

Elina Kupari

Opinnäytetyö, kevät 2012

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Diak Etelä, Helsinki

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK)

TIIVISTELMÄ

Kupari, Elina. Senioriasumisoikeustalo. Asukkaiden kokemuksia asuinyhteisöstä ja sen yhteisöllisyydestä. Diak Etelä, Helsinki, kevät 2012, 92 s., 2 liitettä. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK)

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, mitä yhteisöllisyyden elementtejä vuoden ikäisessä helsinkiläisessä senioriasumisoikeustalossa asukkaiden kokemusten perusteella esiintyi, miten yhteisöllisyys näyttäytyi asukkaiden arjessa ja mitä merkityksiä asukkaat antoivat tutkittavalle yhteisölle ja yhteisöllisyydelle. Opinnäytetyö toteutettiin S-Asunnot Oy:n ja Senioriasumisoikeus Oy:n tilaustyönä.

Aineisto kerättiin marras-joulukuussa 2011 haastattelemalla kuutta eläkkeellä olevaa senioriasumisoikeustalon asukasta. Haastattelut tapahtuivat asukkaiden kodeissa. Tutkimus oli laadullinen ja tutkimusmenetelmänä oli teemahaastattelu. Aineisto analysoitiin sisällönanalyysillä.

Tutkimus osoitti, että taloyhtiössä esiintyi useita yhteisöllisyyden osatekijöitä: yhteenkuuluvuutta, vuorovaikutusta, yhteistoimintaa, yhteisiä intressejä ja auttamista. Yhteisöllisyys näyttäytyi haastateltavien arjessa erityisesti asukkaiden tuttavallisina kohtaamisina ja yhdessä toimimisena. Asukkaat tervehtivät toisiaan, jäivät juttelemaan ja kokoontuivat yhteisiin toimintoihin ja tilaisuuksiin. Vuorovaikutusta koettiin olevan normaalikerrostaloyhteisöä enemmän, ja luottamus naapureilta saatavaan apuun oli suuri. Talon ikärakenne koettiin yhdistävänä ja yksinomaan myönteisenä asiana. Yhteistiloja pidettiin erittäin tärkeinä sosiaalisen vuorovaikutuksen ja tutustumisen kannalta.

Asuinyhteisössä oli mahdollisuus sekä yksityisyyteen että yhdessäoloon oman valinnan mukaan, mitä arvostettiin. Yhteiseen toimintaan osallistuminen koettiin helpoksi ja täysin vapaaehtoiseksi. Vuosi koettiin kuitenkin lyhyeksi ajaksi tutustumiseen ja tiiviin yhteishengen muodostumiseen: suuri osa asukkaista oli haastateltaville vielä tuntemattomia. Yhteisöstä erottui aktiivisten osallistujien ryhmiä, joiden jäsenet tunsivat toisiaan paremmin.

Yhteisöllisyyden osatekijöiden painoarvo ja merkitys tämänhetkisessä elämäntilanteessa oli kullekin haastateltavalle yksilöllinen. Asukkaan muut sosiaaliset verkostot vaikuttivat siihen, miten merkittävänä asuinyhteisöä pidettiin. Yhteisön ennustettiin muuttuvan tulevaisuudessa, toimintakyvyn heikentyessä, nykyistä tärkeämmäksi.

Yhteisöä on rakennettu yhdessä asukasisännöitsijän kanssa. Sekä asukasisännöitsijän tuki että asukkaiden oma panos ovat yhteisölle tärkeitä. Asukkaiden toiminta on aktiivista, ja asuinyhteisössä tapahtuu yhteisöllistymistä.

Asiasanat: yhteisöllisyys, asuminen, asuinyhteisöt, asumisoikeusasunnot, ikääntyminen, kvalitatiivinen tutkimus

ABSTRACT

Kupari, Elina

Right-of-occupancy house for older people: residents' experiences of community and communality.

92 p., 2 appendices. Language: Finnish. Helsinki, Spring 2012.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services. Degree: Bachelor of Social Services.

This study was commissioned by housing associations S-Asunnot Oy and Senioriasumisoikeus Oy. The aim of the study was to find out if there existed any communality in a one-year-old right-of-occupancy house for older people in Helsinki. Another aim was to examine how the communality manifested itself in the everyday life and to find out the significance of the community and communality for the residents.

The study was qualitative. The material was gathered in November and December 2011 by interviewing six senior citizens at their apartments. The questions were organized in themes. The material was analysed using content analysis.

The results of the study showed that there were many signs of communality such as feeling of togetherness, social interaction, co-operation and shared activities, as well as shared interests and mutual helping. Communality manifested itself in the everyday life especially as friendly meetings. The residents greeted each other as they met and stopped to have a chat. They also gathered together for common events and activities. The interviewees considered the age structure in the house exclusively positive and unifying.

According to the study, the residents found it easy to participate in the voluntary activities and respected the possibility to choose between privacy and companionship. One year was considered a short period for getting to know each other and creating a strong communal spirit. The interviewees did not know all the residents very well.

In conclusion, there was more social interaction in this senior house than in a normal apartment building. The significance of the community and communality varied from person to person. The community was expected to become more important in the future. The community has been developed together with a community worker. The support of the community worker as well as residents' own effort was considered important.

Keywords: communality, community, right-of-occupancy apartments, ageing, qualitative study

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 IKÄÄNTYVÄT JA ASUMINEN.....	8
2.1 Ikääntyvien asumismuodot	8
2.2 Kotona asuminen.....	9
2.2.1 Kotona asumisen määritelmä ja tilastoja	9
2.2.2 Kotona asumisen tukeminen	10
2.2.3 Senioritalot	12
2.2.4 Senioriasumisoikeusasunnot.....	13
2.3 Ikääntyvien asumistoiveita.....	15
2.4 Senioriasumisen tulevaisuudennäkymiä.....	17
3 YHTEISÖT JA YHTEISÖLLISYYS.....	19
3.1 Muuttuva yhteisöllisyys	19
3.2 Yhteisön ja yhteisöllisyyden määritelmät	20
3.2.1 Yhteenkuuluvuus ja kuulumisen kokemus.....	22
3.2.2 Yksilön ja yhteisön kaksoissidos	23
3.2.3 Vuorovaikutus ja sosiaaliset siteet.....	24
3.2.4 Solidaarisuus ja auttaminen	26
3.3 Paikalliset yhteisöt	27
3.4 Yhteisösosiaalityö	28
4 KOLMAS IKÄ, ASUMINEN JA SOSIAALISET SUHTEET	31
4.1 Kolmannen iän erityispiirteitä.....	31
4.2 Naapuruus ja sosiaaliset suhteet.....	32
4.2.1 Naapurisuhteiden ja yhteisöllisyyden merkitys	32
4.2.2 Tutustuminen ja sen edistäminen.....	34
4.2.3 Asukkaiden ikärakenteen merkitys.....	35
4.2.4 Kohtaamispaikkojen merkitys	36
4.3 Yksinäisyys – puuttuva yhteisyys	38
4.4 Ikääntyvät, auttaminen ja autetuksi tuleminen	39

5 TUTKIMUSYMPÄRISTÖ JA TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	41
5.1 Tutkimusympäristö.....	41
5.1.1 S-Asunnot Oy ja Senioriasumisoikeus Oy	41
5.1.2 Senioriasumisoikeustalo ja asukasrakenne.....	42
5.1.3 Sosiaalinen isännöinti ja asukasdemokratia.....	42
5.2 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset	43
5.3 Tutkimusprosessin kuvaus	45
5.4 Aineiston keruu.....	46
5.5 Aineiston analysointi.....	48
5.6 Eettisyys ja luotettavuus	50
6 TUTKIMUKSEN TULOKSET	53
6.1 Yhteisyyttä ja kuulumisen kokemuksia	53
6.2 Tuttavallista kohtaamista arjessa.....	55
6.2.1 Tervehtimistä ja tutustumista.....	55
6.2.2 Säännöllisiä kohtaamisia kahveilla ja sauvakävelyllä	57
6.3 Yksityisyyttä ja yhdessäoloa oman valinnan mukaan	59
6.4 Yhteisvoimin	61
6.4.1 Yhteishenkeä ja keskinäistä juhlintaa.....	61
6.4.2 Auttamista ja luottamusta	62
6.4.3 Vaikuttamista ja asukasisännöitsijän kumppanuutta	65
6.5 Yhteisön merkitys nyt ja tulevaisuudessa	67
7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	69
8 POHDINTAA AMMATILLISESTA KASVUSTA	76
LÄHTEET.....	78
LIITE 1: Haastattelurunko	89
LIITE 2: Abstrahointikaaviot.....	91

1 JOHDANTO

Suomen väestö vanhenee nopeasti. Suuret ikäluokat ovat eläkeiän tuntumassa ja eliniän ennustetaan pidentyvän. Vuonna 2040 yli neljäsosa suomalaisista on saavuttanut 65 vuoden iän. (Ikääntymisraportti 2009.) Samaan aikaan puhutaan yhteisöllisyyden murentumisesta ja ikääntyvien yksinäisyydestä. Ikääntyvien asuminen ja uudentyypiset yhteisöllisyyttä tukevat asumismallit ovat siten ajankohtainen aihe.

Senioriasumisoikeustalot ovat uudentyypisiä senioritaloja, jotka edustavat ikäspesifiä, yli 55-vuotiaille suunnattua asumisoikeusasumista. Varallisuus- ja tarve-ehtojen poistuttua ikääntyneiltä vuonna 2006 on heillä aiemmasta asumismuodosta ja varallisuudesta riippumatta mahdollisuus hakeutua asumaan asumisoikeuskohteisiin. Lakimuutoksen jälkeen ikääntyvien asumisoikeusasuminen on lisääntynyt, ja senioriasumisoikeustalojen rakentaminen on pääkaupunkiseudulla vilkasta.

Opinnäytetyön tutkimuskohteena oleva Senioriasumisoikeus Oy:n senioriasumisoikeustalo on rakennettu Helsinkiin vuonna 2010. Se edustaa yli 55-vuotiaille suunnattua esteetöntä kotona asumista, johon on tavanomaisesta asumisesta poiketen tuotu sosiaalista isännöintiä. Sosiaalisella isännöinnillä tuetaan asukkaiden arkea ja edistetään yhteisöllistä asukastoimintaa. Muilta osin asuminen vastaa tavallista kotona asumista. Yksityisyyden suojaamiseksi taloyhtiön nimeä ei mainita.

Opinnäytetutkimuksen tilaaja S-Asunnot Oy on Suomen Settlementiliiton ja Kalliolan settlementin omistuksessa oleva, Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen hyväksymä yleishyödyllinen asunnontuottaja. Senioriasumisoikeusasuntojen tuotannosta vastaa S-Asunnot Oy:n tytäryhtiö Senioriasumisoikeus Oy. Molempien yritysten taustalla vaikuttavat settlementiarvot, joista yhteisöllisyys on yksi keskeisimmistä. Settlementityön lähtökohtana on luottamus yhteisöllisyyden vahvistavaan vaikutukseen. Arvoihin kuuluvat myös yksilöllisyyden kunnioittaminen, erilaisten ihmisten välinen yhteistyö sekä arjessa toteutuva lähim-

mäisenrakkaus. Paikallinen, ruohonjuuritasolla tapahtuva toiminta on tärkeä osa setlementtityötä.

Tutkimuksen kohteeksi S-Asunnot Oy määrittä senioriasumisoikeustalon, sillä sen asukkaat, toisin kuin S-Asuntojen vuokra-asuntojen asukkaat, on valittu yksinomaan kaupungilta saadun jonotusnumeron perusteella. S-Asunnot Oy ei ollut vaikuttamassa asukasvalintaan, ja asukkaat olivat asunnontuottajalle lähtökohtaisesti tuntemattomia. Lisäksi kyse on asunnontuottajalle uudentyypisestä asumisen muodosta, josta ei vielä ollut juurikaan tutkimustietoa. Kentällä tapahtuva haastattelututkimus toi siten asunnontuottajille toiminnan kehittämiseen soveltuvaa tietoa asuinyhteisön yhteisöllisyydestä ja asukkaiden kokemuksista ensimmäisen asumisvuoden jälkeen.

Oma ammatillinen kiinnostukseni asumiseen liittyvään yhteisösosiaalityöhön heräsi keväällä 2011, jolloin perehdyin sosionomi-opinnoissani Helsingin asumisratkaisuihin ja asunnottomuuteen. Samoihin aikoihin punnitsin omaa opiskeluhistoriaani ja työkokemustani ja tunsin halua laajentaa opintopolkuani vanhustyön suuntaan. S-Asunnot Oy:n ilmoitus opinnäytetöiden aihevälityksessä merkitsi mahdollisuutta näiden kiinnostavien aihepiirien yhdistämiseen.

Opinnäytetyöni tavoitteena oli selvittää, mitä yhteisöllisyyden elementtejä senioriasumisoikeustalossa asukkaiden kokemusten perusteella esiintyy, miten yhteisöllisyys näyttäytyy asukkaiden arjessa ja mitä merkityksiä asukkaat antavat tutkittavalle yhteisölle ja yhteisöllisyydelle. Tutkimuksessa keskitytään työelämästä eläkkeelle jääneiden asukkaiden kokemuksiin. Käytännössä haastateltavat kuuluvat niin sanotun kolmannen iän senioreihin.

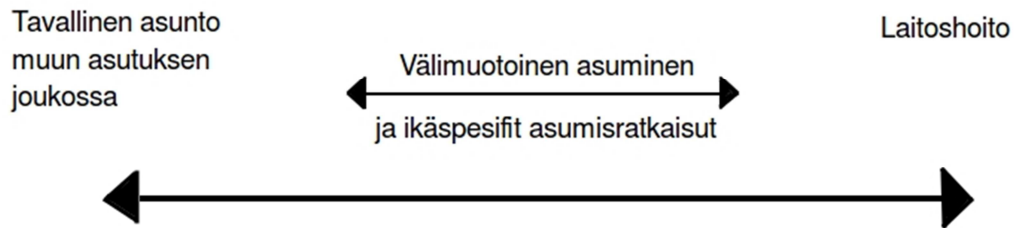
2 IKÄÄNTYVÄT JA ASUMINEN

2.1 Ikääntyvien asumismuodot

Omassa kodissa, tutussa ympäristössä asumista pidetään parhaana asumisen muotona siihen asti, kun se on ikääntyvän toimintakyvyn puitteissa mahdollista. Ikääntyvien kotona asumista tuetaan kotiin vietävillä kotihoito- ja tukipalveluilla. Kun näiden palvelujen tuoma apu ei riitä, on kunnalla velvollisuus järjestää asumispalveluja kuten palvelu- ja tukiasumista. Viimesijaisena ratkaisuna järjestetään pitkäaikaista tai tilapäistä laitoshoidtoa sairaalassa tai vanhainkodissa. (Andersson 2007, 7–13; Välikangas 2006, 20.)

Tavallinen kotona asuminen ja laitosasuminen muodostavat asumisen ääripäät, joiden väliin asettuu välimuotoinen asuminen, esimerkiksi tavallinen ja tehostettu palveluasuminen sekä ikäspesifit asumisratkaisut (Välikangas 2009, 10). Palveluasuminen on tarkoitettu ikääntyville, jotka tarvitsevat päivittäin ulkopuolista apua (Välikangas 2006, 20). Palveluasumisella ei ole täysin yksiselitteistä määritelmää, mutta sosiaali- ja terveydenhuollon kuvauksissa se on aina yhdistelmä, johon kuuluu palveluntuottajan tarjoaman asunnon lisäksi arjessa tarvittavat välttämättömät sosiaalipalvelut (Andersson 2007, 9).

Tavallisella asumisella tarkoitetaan asumista muun asutuksen keskellä normaalisissa omakoti-, rivi- tai kerrostalossa. (Välikangas 2009, 10). Tutkimuskohteena olevassa senioriasumisoikeustalossa asuminen on ikäspesifiä, yli 55-vuotiaille suunnattua esteetöntä kotona asumista, jossa on tarjolla asukasisännöitsijän palveluja ja yhteistiloja. Muutoin tässä senioriasumisoikeuskohteessa asuminen vastaa tavallista kotona asumista.

KUVIO 1. Asumisen määrittelyä (Välikangas 2009, 10)

2.2 Kotona asuminen

2.2.1 Kotona asumisen määritelmä ja tilastoja

Suomessa käytetään tavallisessa asunnossa asumisesta usein nimitystä kotona asuminen (Välikangas 2009, 10). Kotona asuviksi katsotaan henkilöt, jotka eivät ole sairaaloiden tai terveyskeskusten pitkäaikaishoidossa, vanhainkotihoitossa, ikääntyvien tehostetussa palveluasumisessa, kehitysvammalaitoksissa tai kehitysvammaisten autetussa asumisessa (Ikäihmisten palvelujen laatusuositus 2008, 50). Kotona asuvan asunto voi olla hallintaperusteeltaan vuokra-, omistus-, osaomistus- tai asumisoikeusasunto ja talotyyppiltään omakoti-, rivi- tai kerrostalo.

Suomessa ikääntyvien yksin asuminen on yleistä, ja iän myötä erityisesti ikäkäimpien naisten yksinasuminen lisääntyy. Ikääntyvien asutokuntaan kuuluu keskimäärin 1,2 henkilöä. (Mikkola & Rasila 2006, 15.) Vuonna 2010 Suomessa oli noin 149 000 sellaista yhden hengen asutokuntaa, jossa asukkaan ikä oli 65–74 vuotta. Näistä naisten osuus oli 99 000 eli 67 %. Helsingissä tämän ikäryhmän yksinasujia oli 18 400, joista naisia 73 %. Yli 74-vuotiaiden yhden hengen asutokuntia oli puolestaan koko maassa 197 000. Näistä naisten osuus oli 79 %. Helsingissä tämän ikäryhmän yksinasujia oli 20 800, joista naisia 17 000 eli 82 %. (Tilastokeskus 2011.)

Ikääntyneiden asunnot sijaitsevat usein vanhemmilla asuinalueilla ja vanhoissa rakennuksissa (Laurinkari, Poutanen, Saarinen & Laukkanen 2005, 5). Vuonna 2009 noin 79 % 65 vuotta täyttäneiden kotitalouksista asui omistusasunnossa, ja kerrostaloasuminen on ikääntyvillä yleistä (SVT 2009; Tilastokeskus 2007). Kotona asuvien ikääntyvien osuus on pysynyt vakiona vuosien 2001–2010 aikana. 75 vuotta täyttäneistä kotona asuvia on noin 89 %. (Blomgren 2011, 4.)

Valtakunnallisina tavoitteina on, että vuoteen 2012 mennessä 75 vuotta täyttäneistä henkilöistä 91–92 % asuisi kotona itsenäisesti tai palvelutarpeen arvioinnin perusteella myönnettyjen sosiaali- ja terveystalvvelujen turvin. 5–6 % olisi tehostetun palveluasumisen piirissä ja vain 3 % laitoshoidossa. (Ikäihmisten palvelujen laatusuositus 2008, 30, 45.)

2.2.2 Kotona asumisen tukeminen

Ikääntyvien kotona asumista tuetaan muun muassa esteettömyyteen tähtäävillä kodin muutostöillä, kotipalveluilla ja hyvinvointiteknologialla: kommunikaatioteknologialla, avustavalla teknologialla ja kodin turvateknologialla (Välikangas 2006, 18–19). Kodin muutostöistä säädetään Vammaispalvelulaissa ja Sosiaalihuoltolaissa. Tukipalveluina annetaan esimerkiksi ateria-, siivous-, kylvety-, kuljetus- ja turvapalveluja, mutta kotiin tuotavien palvelujen määrissä ja sisälöissä on kuntakohtaisia eroja (Özer-Kemppainen 2005, 16–17). 1990-luvulta lähtien säännöllisen kotihoidon määrä on pudonnut, eikä annetun kotihoidon nähdä vastaavan kotona asuvien todellista tarvetta. (Andersson 2007, 12).

Yhteiskunnallisena ja inhimillisenä tavoitteena on, että mahdollisimman moni ikääntyvä voi viettää itsenäistä elämää omassa kodissaan. Palvelujärjestelmää pyritään suuntaamaan yhä enemmän kotona asumista tukevien palvelujen suuntaan. (Ikäihmisten palvelujen laatusuositus 2008, 21, 29.) Ikääntyvien asuminen ja tulevaisuus näkyvät myös pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelmassa: itsenäistä asumista tuetaan, kotiin vietäviä palveluja kehitetään, ja suunnitteilla on poikkihallinnollinen ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelma. Myös hissien rakentamista, korjausrakentamista ja uudisrakentamisen esteet-

tömyyttä on tarkoitus edistää. (Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma 2011, 60, 73.) Valtakunnallisen tason lisäksi kunnilla on omat vanhuspoliittiset ohjelmansa, joissa ikääntyvien asuminen on otettu huomioon (Sosiaali- ja terveysministeriö 2010).

Liikuntaesteet ja talojen hissittömyys ovat yleisiä kotona selviämistä vaikeuttavia, muuttoon johtavia ongelmia. Vuoden 2011 alussa Suomen hissittömissä, vähintään kolmekerroksisissa rakennuksissa asui 65 vuotta täyttäneitä henkilöitä yhteensä 99 000 (SVT 2010). Helsingin yli 2-kerroksisissa taloissa on 9 000 hissittöntä asuinporrasta, joissa asuu noin 140 000 henkilöä. Helsingissä on käynnistetty hissiprojekti ja nimetty oma hissiasiamies. Helsingin kaupungin vanhuspalveluohjelmassa korostetaan kotona asumista ja kotihoidon saatavuutta. Vastuun ikäihmisten asumisesta katsotaan kuuluvan kaikille hallintokunnille, ja erityinen painotus Helsingillä on ikäihmisiä palvelevassa kaupunki- ja liikenneyhteysuunnittelussa. (Helsingin kaupunki Sosiaalivirasto 2012.)

Kotona asumista voidaan tukea myös palveluohjauksen ja sosiaalisen isännöinnin avulla. Sosiaalinen isännöinti on toimintamuoto, jossa kiinteistöyhtiö tai talon omistajataho tarjoaa tavanomaisen isännöinnin ja rakennuksen kunnossapidon lisäksi muita asukkaiden arkielämää tukevia palveluja. (Partanen 2006, 9.) Sosiaalinen isännöinti on asukaspalvelua, joka voi pitää sisällään neuvontaa ja opastusta, kotiapua, asiointiapua, toimisto- ja turvapalveluja, korjaus- ja asennuspalveluja, kuljetuspalveluja tai asukastoiminnan edistämistä (Välikangas 2006, 24–25; Senioriasumisoikeus Oy 2011a). Senioriasumisoikeus Oy:n toteuttamassa asukasisännöinnissä palveluohjaus ja yhteisöllisen toiminnan edistäminen ovat keskeisiä (Vuorio 2012). Sosiaalinen isännöinti on yksi esimerkki sosiaalisen ja psyykkisen esteettömyyden edistämisestä. Sosiaalisten toimintojen ja palvelujen esteettömyys turvaa fyysisen esteettömyyden rinnalla ikääntyvien täysivaltaisuutta, itsemääräämisoikeutta ja osallisuutta (Ikäihmisten palvelujen laatusuositus 2008, 40–41).

2.2.3 Senioritalot

Senioritalot edustavat palvelutalojen rinnalle kehitettyä uutta ikäspesifiä asumismuotoa. Tämä tavallisen asumisen ja palveluasumisen välimaastoon sijoitettava senioriasumisen muoto alkoi yleistyä 2000-luvun alkupuolella. Senioritaloa ei määritellä lainsäädännössä, eikä käsite ole täysin vakiintunut. Osa senioritaloista eroaa tavallisesta asumisesta vain ikäspesifisyyden puolesta, osassa on palveluasumisen piirteitä. (Tampereen teknillinen yliopisto 2012; Laurinkari ym. 2006, 3; Välikangas 2009, 10, 67.) Senioritaloja rakennetaan vilkkaasti erityisesti kasvukeskuksiin.

Senioritalot ovat ikääntyville tarkoitettuja, esteettömäksi suunniteltuja asuintaloja, joiden asukkaaksi pääsy edellyttää tavallisesti vähintään 55–65 vuoden ikää. Senioritaloja ja -asuntoja rakennuttavat lähinnä yksityiset yritykset ja kolmannen sektorin toimijat. (Helsingin kaupunki Sosiaalivirasto 2012.) Myös vanhoja asuinkerrostaloja, laitoksia ja muita kiinteistöjä voidaan saneerata senioritaloiksi. Hallintaperusteeltaan asunnot voivat olla omistus-, vuokra- tai asumisoikeusasuntoja. Kohteissa voi olla ikärajojen lisäksi tulo-, varallisuus- ja tarve-ehtoja. (Özer-Kemppainen 2005; Välikangas 2006, 21; Sato Oyj 2011.)

Tampereen teknillisen yliopiston tekemän tutkimuksen perusteella senioritalo on monelle ikääntyvälle tuntematon asumismuoto, joka sekoitetaan palvelutaloon. Senioritaloja ei luokitella palvelutaloiksi, eikä niissä välttämättä ole lainkaan asukkaille suunnattuja palveluja. (Tampereen teknillinen yliopisto 2012.) Talot rakennetaan usein kaupunkien keskustan tuntumaan hyvien palvelujen ja liikenneyhteyksien läheisyyteen. Osa senioritaloista sijaitsee lähellä palvelutaloa, josta on mahdollista ostaa esimerkiksi ateriat-, kodinhoito-, virkistys- tai hoivapalveluja. (Laurinkari ym. 2006, 7; Özer-Kemppainen 2005, 23.) Kunnallisen kotihoidon piirissä olevat saavat senioriasuntoihinsa palveluja samoin perustein kuin tavallisissa asuintaloissa asuvat ikääntyvät. Taloissa voi olla myös omaa palveluohjausta.

Joissakin senioritaloksi nimetyissä kohteissa asukkaille on tarjolla erikseen ostettavia tai kuukausittaisena palvelumaksuna veloittavia palveluja. Seniorita-

loissa voi olla myös henkilökuntaa. (Post & Tyvima 2010, liitteet 1–3.) Senioritalo-termin vakiintumattomuutta kuvaa se, että myös osa viime vuosina rakennetuista palveluasumisyksiköistä käyttää markkinoinnissaan sanaa senioritalo. Sertifiointien puuttuessa senioritaloissa onkin suuria eroja (Mikkola 2006, 149). Suomalaiset senioritalot ovat kuitenkin nykyään laadukkaita ja esteettömyydessään edellä useita Euroopan maita (Välikangas 2009, 67; Rakli ry 2011).

Senioriasunnot soveltuvat parhaiten ikääntyville, jotka ovat yhä toimintakykyisiä ja osallistuvia ja selviytyvät arjessa itsenäisesti tai vähäisesti tuettuina. Optimaalista olisi, että muutto senioritaloon tapahtuisi aktiivisessa elämänvaiheessa, jolloin sopeutuminen uuteen asuinympäristöön ja sosiaaliseen yhteisöön on helpompaa. Iän karttuessa voidaan siten jatkaa luontevasti asumista tutussa ympäristössä. (Özer-Kemppainen 2005, 23.) Yleensä senioritalojen asukkaat kokevat tärkeäksi itsenäisyyden ja toimintakyvyn säilyttämisen ja haluavat tulla toimeen peruspalvelujen avulla ilman ulkopuolisten apua (Laurinkari ym. 2006, 48).

Pääkaupunkiseudulla on runsaasti senioritaloja, ja lisää rakennetaan vilkkaasti. Helsingissä oli vuonna 2011 sosiaaliviraston S-infon mukaan 17 yksityisen tai kolmannen sektorin rakennuttamaa omistus pohjaista ja 16 vuokraperusteista senioritaloa. Senioriasumisoikeus Oy:n senioriasumisoikeusasaloja on Helsingissä valmiina 2 ja rakenteilla 2. Lisäksi Helsingin kaupungilla on omia senioriasuntoja. Valtaosa kohteista on kerrostaloja. (Helsingin kaupunki Sosiaalivirasto 2012.) Pääkaupungin senioritalojen joukosta löytyy myös tunnettu yhteisöllinen senioritalo Loppukiri, joka on Aktiiviset Seniorit ry:n ja ikääntyvien oman aktiivisuuden pohjalta syntynyt omistus pohjainen kerrostalo Helsingin Arabianrannassa. Aktiiviset Seniorit ry:lle on nousemassa myös uusi Kotisatama-senioritalo Kalasatamaan. (Aktiiviset Seniorit ry 2012.)

2.2.4 Senioriasumisoikeusasunnot

Asumisoikeusasuminen on vuokra- ja omistus asuminen väliin sijoittuva asumisen muoto, joka syntyi Suomeen 1990-luvun alussa (Kyttä, Pahkasalo & Vaat-

tovaara 2010, 119). Asumisoikeusasuntoja on rakennettu Suomen suurimpiin kaupunkeihin ja kuntiin. Niitä tuottavat yleishyödylliset yhteisöt, kunnat, asumisoikeusyhdistyksset, osakeyhtiöt ja säätiöt. Valtion lainoituksella tai korkotuella rakennetun asumisoikeusasunnon hakijan tulee täyttää määrätyt hakukriteerit. Asumisoikeusasumisesta on säädetty laeissa ja asetuksissa. Tuorein muutos, Laki asumisoikeusasunnoista annetun lain muuttamisesta (2010), astui voimaan tammikuussa 2011. (Ympäristöministeriö 2011.)

Asumisoikeuden haltijalla on elinikäinen oikeus asua asumisoikeusasunnossaan. Asukas maksaa asumisoikeusmaksuna 15 % asunnon hinnasta. Lisäksi veloitetaan kuukausittaista käyttövastiketta, jonka suuruus ei saa olla korkeampi kuin samalla paikkakunnalla sijaitsevan vastaavantasaisen huoneiston vuokra. Käyttövastikkeen suuruus perustuu asumisoikeustalojen todellisiin käyttö-, pääoma- ja hallintokuluihin. Asumisoikeuden voi myydä ja asuntoa vaihtaa, mutta asuntoa ei voi lunastaa omakseen. (Ympäristöministeriö 2011; S-Asunnot Oy 2012.)

Asuntohakemukseen tarvitaan kunnalta saatava asumisoikeusjärjestysnumero. Kun hakija on ilmoittautunut kohteen hakijaksi, asunnot tarjotaan järjestysnumeron mukaisessa järjestyksessä. (Suomen Asumisoikeusyhteisöt ry 2011.) Vuonna 2006 asumisen varallisuusrajat ja tarve-ehto poistuivat 55 vuotta täyttäneiltä hakijoilta (Laki asumisoikeusasunnoista annetun lain muuttamisesta 2005). Lakimuutoksen jälkeen ikääntyvien asumisoikeusasuminen alkoi lisääntyä (Asokodit 2011).

Tavalliset asumisoikeusasunnot on tarkoitettu kaikkien 18 vuotta täyttäneiden haettaviksi, joten niitä voivat hakea myös ikääntyvät. Senioriasumisoikeustalot poikkeavat tavallisista asumisoikeustaloista siten, että ne on tarkoitettu vain tietyn iän, minimissään 55 vuotta saavuttaneille asukkaille. Asunnon haltijan perheenjäsenet saavat asua asunnossa, vaikka eivät täyttäisi ikärajaehto. (Ympäristöministeriö 2011; S-Asunnot Oy 2012.)

Muiden senioritalojen tapaan senioriasumisoikeustalot on suunniteltu ikääntyvien tarpeita vastaaviksi. Talot ovat esteettömiä ja sijaitsevat palveluiden lähellä.

Asuntoihin on mahdollisuus teettää muutostöitä, jotka helpottavat asukkaan arkea. Rakennuksissa voi olla yhteistiloja. Senioriasumisoikeus Oy:n taloissa on käytettävissä asukasisännöitsijä ja TA-Asumisoikeus Oy:n kohteessa taloemäntä. (S-Asunnot Oy 2012; Senioriasumisoikeus Oy 2009; TA-Asumisoikeus Oy 2011.)

Laki yhteishallinnosta vuokrataloissa (1990) antaa asumisoikeusasukille oikeudet ja mahdollisuudet huolehtia asumiseen liittyvistä asioista yhteisvoimin. Kiinteistökohtaisessa lakisääteisessä asukaskokouksessa asukkaat voivat valita keskuudestaan asukastoimikunnan, joka voi päättää yhteistilojen käytöstä, vaikuttaa kiinteistön ylläpitoon ja kustannuksiin sekä sopia yhteisöllisestä toiminnasta. Asukastoiminnalla voidaan parantaa viihtyvyyttä, luoda sosiaalisia verkostoja, lisätä yhteisöllisyyttä ja vähentää yksinäisyyttä. Suomen Asumisoikeusyhdistys ry:n tutkimus vuodelta 2010 osoittaa, että talojen yhteistoiminnalla on yhä suurempi merkitys ikääntyville asukkailla. (Suomen Asumisoikeusyhdistys ry 2011.)

Vuoden 2011 alussa asumisoikeusasuntoja oli Suomessa noin 35 000, joista 43 % sijaitsee pääkaupunkiseudulla (SVT 2010). Vuonna 2009 asumisoikeusasunnossa asui kaikkiaan noin 68 000 henkilöä, joista Helsingissä asuvia oli 14 000 (Tilastokeskus 2011). Helsingissä, Espoossa ja Vantaalla on valmiina tai rakenteilla yhteensä 600 asumisoikeuskohdetta, joissa on noin 16 900 huoneistoa (Helsingin kaupunki Kiinteistövirasto 2012). Helsingin kaikista asunnoista noin 2 % on asumisoikeusasuntoja (Helsingin kaupunki 2008, 8). Senioriasumisoikeus Oy:n senioriasumisoikeustaloissa asui toukokuussa 2011 noin 120 henkilöä (Haapanen 2011). Rakenteilla olevien kohteiden valmistuttua määrä lisääntyy huomattavasti.

2.3 Ikääntyvien asumisoikeuksia

Useiden tutkimusten mukaan ikääntyvät priorisoivat omassa kodissa asumista. Kotona asuminen merkitsee vapautta ja itsemääräämistä ja tuottaa kokemusta itsenäisestä elämästä, toimintakykyisyydestä ja arvostetuksi tulemisesta. Kotiin

liitetään kokemus turvallisuudesta, tutuista sosiaalisista suhteista ja tasavertaisuudesta avun antajina ja saajina. (Koskinen 2004, 71–72.)

Poutanen, Laurinkari ja Hynynen (2008) tutkivat ikääntyvien, yli 55-vuotiaiden asumisratkaisuja ja tavoiteasumista Tilastokeskuksen asumis- ja varallisuustutkimusaineiston perusteella. 65–69 -vuotiaista noin 63 % kertoi jo asuvansa tavoiteasunnossaan, ja tyytyväisyys tähänhetkiseen asumiseen lisääntyi vanhemmissa ikäryhmissä. Asuinalueen tärkeimpiä tekijöitä olivat palvelut, keskeinen sijainti, turvallisuus ja rauhallisuus, ja näiden merkitys oli ikääntyville muuta väestöä suurempi. (Poutanen, Laurinkari & Hynynen 2008, 44–53, 68.) Ikääntyvät viettävät runsaasti aikaa asuinalueellaan, joten asuminen keskustassa palveluiden ja virikkeiden läheisyydessä houkuttelee (Juntto 2010, 271). Myös asunnon koko ja äänieristys ovat tärkeitä tyytyväisyystekijöitä, ja omistusasumista arvostetaan (Poutanen ym. 2008, 68–69).

Vuonna 2005 yli 74-vuotiaista noin 10 % ilmoitti suunnittelevansa muuttoa (Tilastokeskus 2007). Asunnosta toiseen muutetaan vanhuuden eri vaiheissa muuttotarpeiden ilmetessä, toimintakyvyn ja varallisuuden puitteissa. Muuttosuunnitelmien suhteellinen osuus on korkeimmillaan 60–64-vuotiaiden ikäryhmässä eli eläkeiän tuntumassa. Seuraavaksi eniten muuttosuunnitelmia esiintyy 75–79-vuotiailla. Suurimpia syitä muuttoon ovat asunnon tarkoituksenmukaisempi koko ja toive asunnon esteettömyydestä. (Poutanen ym. 2008, 56–59.) Asumistyytyväisyys ja itselle mieleiseksi koettu asuinympäristö vaikuttavat suuresti ikääntyvien elämänlaatuun (Vaarama & Ollila 2008, 131).

Suomen Asumisoikeusyhteisöt ry suuntasi vuonna 2010 kyselytutkimuksen asumisoikeusasunnoissa, vuokra-asunnoissa ja omistusasunnoissa asuville. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää muun muassa asunnon valintaan vaikuttavia tekijöitä ja asukastyytyväisyyttä sekä ajatuksia ihanteellisesta senioriasumispaikasta. Senioriasumisessa tärkeimmiksi mainittiin perus- ja hyvinvointipalveluiden läheisyys, liikuntarajoitteisuuden huomioiminen ja hyvät liikenneyhteydet. Mahdollisen tulevan senioriasumisen kannalta vastaajan yleisterveydellä oli merkitystä sille, mitkä asiat senioriasumisessa koettiin tärkeiksi. Heikompikuntoiset preferoivat palvelujen läheisyyttä, erityistarpeiden huomioi-

mista ja yhteisöllisyyttä. Aikuiset lapset, jotka vastasivat kysymyksiin vanhempensa tulevan senioriasumisen näkökulmasta, pitivät tärkeänä muiden asukkaiden samanikäisyyttä ja seurapalveluja. (Vuorela & Ahtiainen 2010, 4–5, 34–38, 41–43.)

VTT toteutti yhteistyössä VVO:n kanssa ikääntyvien asumistoiveita kartoittaneen kyselyn, jonka kohteena olivat pääkaupunkiseudulla ja Tampereella asuvat 60–74-vuotiaat seniorit. Vastaajista lähes puolet toivoi voivansa toimintakyvyn heikennyttyä muuttaa tavallisessa kerrostalossa sijaitsevaan esteettömään ja turvalliseen senioriasuntoon. 30 % vastaajista muuttaisi mieluiten yli 55-vuotiaille tarkoitettuun senioritaloon. Palvelutaloon toivoisi muuttavansa neljännes vastaajista, vanhainkotiin vain 1 %. (Mikkola 2006, 148, 152.) Tampereen teknillisen yliopiston tuoreessa senioritaloasumisen mielikuvia kartoittaneessa tutkimuksessa haastateltiin yli tuhatta 40–74-vuotiasta Helsingissä, Tampereella, Jyväskylässä ja Oulussa. Vain pieni osa vastaajista arvioi ikäspesifin senioritalon toiveasunnokseen, mutta valtaosa vanhimmista kyselyyn vastaajista piti senioritaloa itselleen ihanteellisena asumisvaihtoehtona. (Tampereen teknillinen yliopisto 2011.) Vuoden 2005 asumis- ja varallisuustutkimuksessa 7 % helsinkiläisistä esitti toiveasunnokseen seniori- tai palvelutalon (Juntto 2010, 45).

2.4 Senioriasumisen tulevaisuudennäkymiä

Tulevaisuuden seniorisukupolvet ovat keskimäärin aiempia varakkaampia ja terveempiä (Vaarama & Ollila 2008, 122, 134). Vaurastuminen merkitsee entistä parempaa mahdollisuutta kehittää ja tuottaa ikääntyville erilaisia, tarpeita vastaavia asumisratkaisuja (Laurinkari ym. 2006, 3; Asokodit 2011). Yksilöllisemmät asumisjärjestelyt kiinnostavat tulevaisuudessa todennäköisesti yhä useampia ikääntyviä (Karisto 2004, 93). Asuminen osa-aikaisesti kesäasunnoissa Suomessa ja ulkomailla saattaa yleistyä (Mikkola & Rasila 2006, 17). Elinikä pidentyy, ja ikääntyvien ryhmä tulee olemaan entistä heterogeenisempi. Terveystila, perherakenne ja sosiaalinen verkosto sekä taloudelliset reunaehdot ja henkilökohtaiset toiveet määrittävät yhä enemmän tulevaisuuden asumista. (Juntto 2010, 267–268.)

Väestön ikääntyminen lisää todennäköisesti kiinnostusta esteettömiä omistus-, asumisoikeus- ja vuokra-asuntoja kohtaan (Laurinkari ym. 2006, 8). Ikäspesifit ratkaisut, ikääntyville suunnitellut rakennukset, yhdyskunnat ja alueet saattavat lisääntyä. Erityyppisiä senioritaloja ja palveluja tarjoavia asumiskohteita rakennetaan tulevaisuudessa myös parempikuntoisille ikääntyville. (Juntto 2010, 271; Asokodit 2011.)

Muihin Pohjoismaihin verrattuna Suomessa on toistaiseksi melko vähän väli-
muotoisia asumisratkaisuja. Aging-in-place -tyyppinen ajattelu, elinkaariajattelu, saattaa tulevaisuuden suomalaisessakin rakentamisessa lisääntyä. (Välikangas 2009, 8, 58–61.) Suomessa seniorien yhteisöllinen asuminen ei ole vielä kovin yleistä, mutta myös sen ennustetaan lisääntyvän (Mikkola & Rasila 2006, 18). Vaikka ikääntyvät priorisoivat kotona asumista, voi kunnon heikennyttyä turvallisissa asuinyhteisöissä asuminen ja samalla oman itsenäisyyden säilyttäminen osoittautua mieluisammaksi vaihtoehdoksi (Vilkkö 2010, 213–214).

Omistusasuminen ei ole itsestäänselvyys, sillä ikääntyvät saattavat realisoida omaisuuttaan turvatakseen mahdollisuudet väljempään vapaa-ajan viettoon sekä myöhemmän ikävaiheen hoitoon ja hoivaan (Juntto 2010, 280). Suomen Asumisoikeusyhteisöt ry:n tutkimuksessa todettiin, että ikääntyvät valitsisivat muihin vastaajiin verrattuna merkittävästi useammin omistusasumisen sijaan asumisoikeusasunnon. (Vuorela & Ahtiainen 2010, 11).

3 YHTEISÖT JA YHTEISÖLLISYYS

3.1 Muuttuva yhteisöllisyys

Jo sosiologian klassikkoteoksissa ilmaistiin huolta modernisaatiokehityksen myötä tapahtuneesta traditionaalisten yhteisöjen ja yhteisöllisyyden murenemisestä. Tönnies kuvaili Gemeinschaft-tyyppisten yhteisöjen lämpimien suhteiden korvautumista Gesellschaft-tyyppisen yhteiskunnan kylmillä ja etäisillä yhteiskunnallisilla suhteilla. Simmelin mukaan moderni suurkaupunkielämä voi psyykkisten suojautumismekanismien kautta johtaa tunteettomuuteen, yksinäisyyteen, yksilöllisyyden liioitteluun ja omanarvontunnon menettämiseen. (Aro & Jokivuori 2010, 115, 226–227.) Durkheim käytti käsitettä anomia kuvaamaan tilannetta, jossa liiallisen voimakas yksilöllistymiskehitys voi etäännyttää ihmisen yhteisösuhteista ja niiden tärkeiksi koetuista normeista (Aro 2011, 67).

Suomessa on 2000-luvulla keskusteltu runsaasti perinteisen, tiiviin yhteisöllisyyden katoamisesta (Harju 2005, 72; Saastamoinen 2009, 34). Tällaista yhteisöllisyyttä ilmeni maaseutukylissä ja työläiskaupunginosissa. Agraariyhteiskunnassa naapurit auttoivat toisiaan maatalous- ja rakennustöissä. Naapuriavun yksi muoto oli huolenpito yhteisön jäsenistä. Auttajina toimivat sekä sukulaiset, naapurit että koko kyläyhteisö. (Harju 2005, 72–73.)

Leimallista yhteisökeskustelussa on taipumus menneiden aikojen yhteisöllisyyden romantisointiin, vaikka traditionalisempiin yhteisösuhteisiin liittyi usein myös negatiivisia ilmiöitä (Lehtonen 1990, 186–187; Bauman 2001, 1–5). Perinteiset yhteisöt eivät myöskään ole kokonaan kadonneet. Esimerkiksi perheinstituutio on säilyttänyt merkityksensä. Yhteisöllisyyden on nähty 2000-luvulla jopa vahvistuneen, mistä osoituksena on kansalaisyhteiskunnan aktivoituminen ja järjestötoiminnan vilkkaus. Hautamäki esittää, että vanhat perinteet vaikuttavat ihmisten valintoihin luultua enemmän. (Hautamäki 2005, 7–9.)

Sosiologi Hirschman esittää ajatuksen yhteisöllisyyden aaltomaisesta esiintymisestä. Ihmisten keskittyvät välillä tiiviisti omaan yksityiselämäänsä ja vetäytyvät

yhteisten asioiden hoitamisesta, kunnes tapahtuu paluu yhteisöllisemmän, julkisemman toiminnan kauteen. Muutos tapahtuu heiluriliikkeen tavoin 10–15 vuoden sykleissä. (Hautamäki 2005, 7.) Samantapaista syklisyyttä esittää Lehtonen kuvaillessaan symbolisen yhteisyyden ja konkreettisten yhteisöllisen toiminnan vuorottelua (Lehtonen 1990, 197).

Uudemmassa tutkimuksessa korostetaan, että yhteisöllisyys on katoamisen sijaan muuttanut muotoaan. Yhteisöt eivät rakennu enää samassa mittakaavassa paikallisen vuorovaikutuksen varaan. (Hautamäki 2005, 8.) Perinteisempien yhteisöjen rinnalle on syntynyt uusia yhteisyyden muotoja, joita luonnehtii verkostomaisuus, lyhytkestoisuus ja henkilökohtaistuminen (Aro 2011, 63). Näissä myös suhteiden intensiivisyyden ja yhteisöön kuulumisen motiivien katsotaan vaihtelevan (Kangaspunta 2011, 14).

3.2 Yhteisön ja yhteisöllisyyden määritelmät

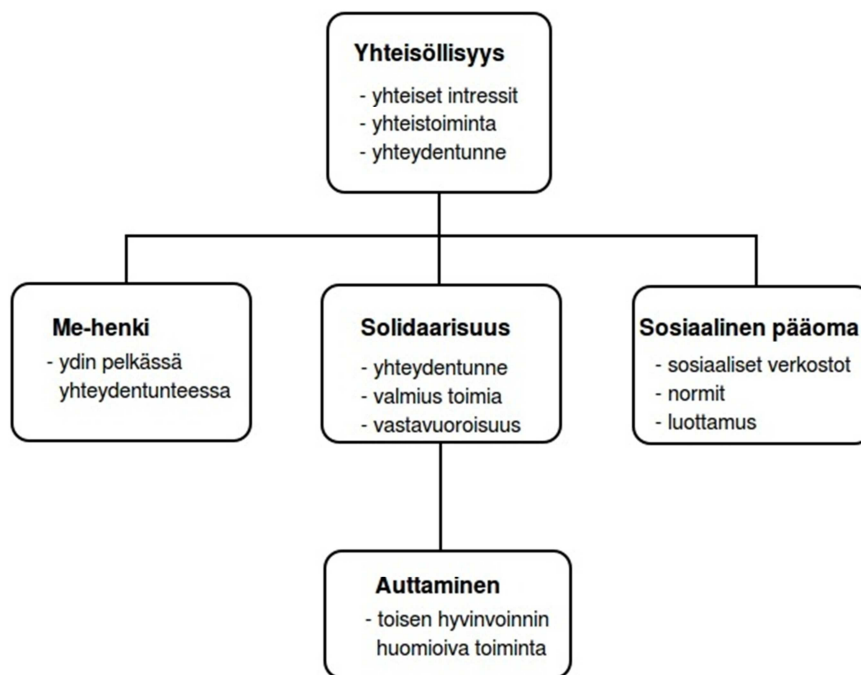
Yhteisö ja yhteisöllisyys voidaan määritellä lukuisilla eri tavoilla ja eri näkökulmista. Sosiologisissa tutkimuksissa esiintyi jo 1950-luvulla kymmenittäin erilaisia määritelmiä, joita yhdisti toisiinsa vain termin kytkeytyminen ihmisiin. (Lehtonen 1990, 9, 17; Kangaspunta, Aro & Saastamoinen 2011, 247.) Yhteisö- ja yhteisöllisyys-käsitteiden yksiselitteinen määrittely on 2000-luvulla entisestään hankaloitunut, kun ihmisten sosiaalinen kanssakäyminen on teknologia-, kulttuuri- ja sosiaalishistoriallisen muutosprosessin yhteydessä saanut uusia piirteitä (Kangaspunta 2011, 14–15).

Empiirisissä tutkimuksissa on pitkään vallinnut käytäntö jaotella yhteisö alueellisesti rajattavissa olevaksi yksiköksi, sosiaalisen vuorovaikutuksen yksiköksi ja yksiköksi, jossa esiintyy yhteenkuuluvuuden tunnetta ja muita symbolista yhteisyyttä kuvastavia elementtejä. Näistä osatekijöistä voi rakentua erilaisia kombinaatioita, joista yhteisöllisimpänä Lehtonen pitää sellaista sosiaalisen vuorovaikutuksen yksikköä, johon liittyy yhteenkuuluvuuden kokemus (Lehtonen 1990, 17–19).

Lehtonen näkee yhteisyyden kahtena muotona: vuorovaikutuksessa rakentuvana toiminnallisena yhteisöllisyytenä ja symbolisena yhteisyytenä. Myös alueellisen yksikön yhteisyys määrittyy näiden muotojen kautta. Ideaalisen yhteisön malli on toiminnallinen yhteisö. Sitä luonnehtii osallistumisen ja toiminnan vapaaehtoisuus sekä demokraattisuus, tasa-arvoisuus ja itsenäisyys. (Lehtonen 1990, 23–30.)

Toiminnallinen ja symbolinen elementti tukevat toisiaan: konkreettinen toiminta voi tuottaa symbolista yhteisyyttä ja symbolinen yhteisyys aikaansaada lisääntyvää vuorovaikutusta ja yhteistoimintaa (Lehtonen 1990, 24). Lehtosen mukaan yhteisöllisyyden ideologinen puoli, symbolinen yhteisyys, on yhtä tärkeä kuin konkreettinen toiminta toiminnallisina yhteisöinä. Kun toiminnalliset yhteisöt välillä hiipuvat, käynnistyy yhteisöajattelun uudelleenheräämisen kausi. Tällöin pohditaan ja kehitetään voimakkaasti symbolista yhteisyyttä. (Lehtonen 1990, 197.)

Pessi ja Seppänen (2010) esittävät, että yhteisöllisyyden peruselementtejä ovat yhteiset intressit, yhteistoiminta ja yhteydentunne. Ne nivoutuvat tiiviisti lähikäsitteisiin me-henki, solidaarisuus ja sosiaalinen pääoma. Yhteisöllisyys, me-henki ja solidaarisuus vaikuttavat toisiinsa vahvistavasti ja tuottavat yhteisöön sosiaalista pääomaa. Yhteisöllisyys näyttäytyy konkreettisesti muun muassa jäseniin suuntautuvana auttamisena. (Pessi & Seppänen 2010, 296–297.)

KUVIO 2. Yhteisöllisyys ja lähikäsitteet (Pessi & Seppänen 2010, 296)

3.2.1 Yhteenkuuluvuus ja kuulumisen kokemus

Jo klassisessa sosiologiassa yhteisöllisyyden perustaksi nähtiin sosiaalinen sentimentti, emotionaalinen kokemus kuulumisesta yhteisöön (Aro 2011, 35–38). Tavanomaisessa keskustelussa yhteisöllisyys liitetään edelleen siihen tunteeseen, mikä ilmentää yhteenkuuluvuutta (Saastamoinen 2009, 41). Yhteisöllisyys edellyttää, että yhteisön jäsenet sekä tietävät että tuntevat kuuluvansa ryhmään. Kuuluminen ryhmään merkitsee samalla sitä, että on olemassa raja yhteisön jäsenien ja sen ulkopuolella olevien välillä (Hyypä 2002, 25). Yhteisöllisyyteen sisältyy näin myös ulossulkevia, eksklusiivisia toimintoja (Saastamoinen 2009, 42). Yhteisön tiiviys ja tiukka rajanveto jäsenten ja ei-jäsenten välillä voi vahvistaa sisäistä turvaa ja yhteisöllisyyttä, mutta vähentää yksilöiden vapautta ja yhteisön joustavuutta (Pessi & Seppänen 2010, 294–295).

Yhteisöllisyys nojaa yhdistävyyteen, samankaltaisuuteen, joka voi syntyä eri tavoin. Yhteenkuuluvuuden tunne voi perustua esimerkiksi yhteiseen ideologiaan, kulttuuriin, historiaan tai maantieteelliseen sijaintiin kuten asuinalueeseen.

(Kangaspunta, Aro & Saastamoinen 2011, 259–264.) Myönteiset tunteet sitovat jäseniä toisiinsa ja voimistavat yhteenkuuluvuutta (Hyypä 2002, 125). Muodostuneen yhteisön kiinteyttä voidaan kuvata koheesion käsitteellä (Ahokas 2011, 199).

Jäsenyys yhteisössä tarjoaa yksilöille kuulumisen ja turvallisuuden tunnetta sekä mahdollisuutta samaistumiseen (Hyypä 2002, 26). Delantyn (2003, 192) mukaan yksilöllistyneessä yhteiskunnassa juuri mahdollisuus kuulumiseen on yhteisön tarjoamista resursseista tärkein. Tunne oman osuuden tärkeydestä ja mahdollisuudesta toteuttaa itseään antamalla yhteisölle oma panoksensa voi lisätä yksilön itsearvostusta (Hyypä 2002, 26).

Jälkimodernissa yhteiskunnassa aiempaa suurempi osa ihmisten tarvitsemasta sosiaalisesta turvasta hoituu yhteiskunnallisten suhteiden kautta julkisina tai yksityisinä palveluina ja ammatillisena toimintana (Aro 2011, 49). On esitetty, että yhteisöt eivät siten enää olisi tahoja, joista haetaan samalla tavoin turvallisuutta. Kuulumisen kautta haetaan ennemminkin väyliä itsensä toteuttamiseen.

3.2.2 Yksilön ja yhteisön kaksoissidos

Yksilöllistymisellä tarkoitetaan yhteiskunnallista kehitysprosessia, jossa yksittäisten ihmisten suhde ja side yhteisöihin kuten perheeseen, sukuun ja asuinyhteisöön on muuttunut (Saastamoinen 2011, 62). Yksilöille on tarjoutunut vähitellen mahdollisuus toimia itsenäisemmin yksilöinä eikä osana yhteisöä (Lehtonen 1990, 106).

Yksilöllistymiskehityksen myötä yhteisöön kuulumisesta tuli aiempaa vapaaehtoisempaa ja vähemmän sitovaa (Aro 2011, 53). Samalla yksilölle tärkeä kuulumisen johonkin ei olekaan enää automaattista ja itsestään selvää (Kangaspunta, Aro & Saastamoinen 2011, 256). Kuulumista joudutaan etsimään, luomaan ja ylläpitämään, ja ulkopuolelle jääminen voidaan kokea voimakkaasti (Pessi & Seppänen 2010, 294–295). Ihmiset ovat yhteisöllisten mahdollisuuksiensa suhteen eriarvoisessa asemassa. Osalla sosiaalinen tilanne on sellainen,

että todelliset yhteisölliset vaihtoehdot puuttuvat kokonaan. (Korkiamäki, Nylund, Raitakari & Roivainen, 10.)

Yksilö ja yhteisö muodostavat kaksoissidoksen. Vaikka ihmiset voivat nykyään keskittyä toiminnassaan aiempaa enemmän henkilökohtaisen identiteetin rakentamiseen, se rakentuu edelleen yhteisöjen kautta. (Saastamoinen 2011, 62). Kuuluminen yhteisöön tuo kaivattua turvaa, mutta samalla joudutaan hyväksymään yhteisön normisto, joka rajoittaa vapautta. Ihminen haluaisi samanaikaisesti sekä turvaa että mahdollisimman suurta valinnanvapautta, mutta lisääntyvä vapaus merkitsee samalla yhteisön luoman turvallisuuden vähentymistä. (Bauman 2001, 1–5.)

Unruh ja Strauss esittävät sosiaalisen maailman teoriassaan, että nyky-yhteiskunnan yksilöt ovat useimmiten jäseniä samanaikaisesti monissa erillisissä yhteisöissä kuten kotona, työympäristössä ja harrastusyhteisöissä. Yksilöt sitoutuvat yhteisöihinsä eriasteisesti: sisäpiiriläisinä, vakituisina, turisteina tai vieraina. (Aro 2011, 53–57.) Etzionin mukaan useat nykyisistä yhteisöistä ovat uusia yhteisöjä, jotka kuuluvat moniulotteisesti laajempaan, moniarvoiseen yhteisöjen verkostoon. Etzioni esittää, että kuuluminen useisiin yhteisöihin auttaa yksilöä torjumaan yksittäisen yhteisön tuottamia kohtuuttomia paineita. (Sternberg 2005, 17.)

3.2.3 Vuorovaikutus ja sosiaaliset siteet

Pelkkä yhteenkuuluvuus ei sellaisenaan riitä täyttämään yhteisön ja yhteisöllisyyden kriteerejä. Yhteisöllisyys edellyttää aina myös vuorovaikutusta, toisiin ihmisiin suuntautumista ja vastavuoroista tunnustamista. (Kangaspunta, Aro & Saastamoinen 2011, 248–250.) Erilaisille yhteisöille yhteistä on kohtuullisen pysyvä ja välitön vuorovaikutus (Lehtonen 1990, 24–25).

Vuorovaikutuksessa määrittyy yhteisön normisto kuten jäsenten keskinäiset käyttäytymissäännöt, jäsenen yksilöllisten valintojen vapausaste sekä jäsenten ja yhteisöön kuulumattomien välisen vuorovaikutuksen säännöt (Lehtonen

1990, 25). Normilla tarkoitetaan yhteisössä hyväksyttynä pidettyä ajattelu- ja toimintatapaa. Yhteisö pitää kiinni normeistaan ja odottaa jäseniltään niiden noudattamista. Normit viestittävät siitä, mitä pidetään yhteisössä oikeana. Ne luovat ja ylläpitävät yhdenmukaisuutta ja määrittelevät, miten paljon poikkeavuutta yhteisössä hyväksytään. (Ahokas 2011, 188–189.)

Yhteisössä tapahtuva vuorovaikutus voi olla välitöntä tai välittyntä ja vuorovaikutuksen intensiteetti ja tapa vaihdella (Lehtonen 1990, 19). Granovetterin mukaan ihmisille muodostuu toisiinsa vahvoja siteitä, joissa vuorovaikutus on jatkuvaa ja läheistä, mutta myös heikkoja siteitä, kanssakäymistä tuntemattomampien henkilöiden ja tuttavien kanssa, joita kohdataan satunnaisemmin. Yhteisöllisyys rakentuu myös näissä heikoissa suhteissa. (Saastamoinen 2011, 80, 89, 172.)

Granovetter esittää, että heikkojen siteiden myötä ylitetään rajoja, ja ne ovat tärkeitä luottamuksen leviämiseksi (Möttönen 2002, 123). Granovetter toteaa, että yhteisöissä olevat runsaat vaihtoehtoiset heikot sidokset tuottavat menestyksekkäämmän yhteisön kuin sellaiset vahvojen sidosten yhteisöt, jotka perustuvan vain ystävyyteen tai muodollisiin yhteenliittymiin. Liian tiiviin yhteisön riskinä on epädemokraattinen vallanjako. (Hyypä 2002, 28, 50–51.)

Nyky-yhteiskunnassa ihmissuhteet ovat enimmäkseen heikkoja ja ihmiset tuntevat toistensa identiteetistä vain pienen osan. Jos siteet ovat vahvoja, tunnetaan identiteetistä sen useammat ulottuvuudet kuten perhe-, työ- ja harrastusrooli. (Smith-Lovin 2007, 106–108.)

Wellmanin mukaan yksilön henkilökohtaisten suhteiden merkitys on teknistyneessä yhteiskunnassa lisääntynyt. Kommunikaatio uuden teknologian välityksellä on yksilö- eikä yhteisökeskeistä. Samalla myös yhteisön vuorovaikutuksen luonne muuttuu. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, että asuinyhteisön suhteet ovat enemmän kotitaloudessa asuvan yksilön eikä koko kotitalouden verkostoja. (Wellman 2005, 53–54; Aro 2011, 55–57.) Ihmiset ovat myös enemmän yhteydessä naapuruston ulkopuolella oleviin ei-paikallisiin yhteisöihin, mutta primaari-

ryhmät kuten perhe ovat yhä merkittäviä vuorovaikutusyhteisöjä. (Aro 2011, 55–57).

3.2.4 Solidaarisuus ja auttaminen

Solidaarisuus merkitsee yhteisvastuulle rakentuvan yhteisöllisyyden priorisointia. Sosiaalisessa kanssakäymisessä yhteisvastuullisuus nousee solidaarisessa yhteisössä puhdasta pakkoa tai oman edun maksimointia tärkeämmäksi toimintamotiiviksi. Solidaarisuus perustuu me-ajatteluun. Se eroaa siten sekä minäkeskeisestä egoismista että puhtaasti toisen etua ajavasta altruismista. Solidaarisuutta osoittaa myös sellainen auttaminen, jossa toisten auttamisen ohessa auttaja itse hyötyy auttajana toimimisesta. Monissa tilanteissa oma ja toisen etu kulkevat rinnakkain. (Laitinen & Pessi 2011, 7–9; Pessi & Saari 2008, 61.)

Solidaarisuus on osa ryhmänormien mukaista toimintaa, ja se nojaa vastavuoroisuuden periaatteeseen. Syvimmillään se on lähellä ystävyuden käsitettä. Yhteiskuntafilosofi Habermasin mukaan solidaarisuus on aina jonkin tietyn konkreettisen yhteisön sisäistä. (Laitinen & Pessi 2011, 7–9.)

Tutkimukset altruismista osoittavat, että yhteisöllisyys ja auttaminen kytkeytyvät läheisesti toisiinsa. Yhteisöllistä auttamista esiintyy talkootyön ja vertaisryhmätoiminnan yhteydessä. Altruistinen käyttäytyminen ja kiinnostus muiden yhteisön jäsenten hyvinvoinnista luo pohjaa yhteistoiminnalle. Lisääntynyt yhteistointa puolestaan kasvattaa entisestään auttamishalua. (Pessi & Saari 2008, 70, 98.) Apu voi olla luonteeltaan konkreettista hoivaa ja huolenpitoa tai sosiaalista tukea (Pessi & Seppänen 2010, 304–307).

Yhteisöjen kautta saatu apu on epävirallista apua. Epäviralliseksi avuksi määritellään yleisesti perheenjäseniltä, sukulaisilta, ystäviltä, tuttavilta ja naapureilta saatava apu. Virallista apua on julkisen sektorin tuottama apu. (Blomgren, Martikainen, Martelin & Koskinen 2006; Pessi & Seppänen 2010, 298.) Raja virallisen ja epävirallisen avun välillä on tulkinnanvarainen, ja kolmannen sektorin yhteisöjen tuottama tai yksityismarkkinoilta ostettu apu voidaan erotella myös

omiksi auttamisen osa-alueikseen. Omaishoitajuus on virallisen ja epävirallisen rajapinnassa oleva auttamisen muoto. (Blomgren 2011, 7–8.)

3.3 Paikalliset yhteisöt

Perinteisissä määrittelyissä yhteisöllä viitataan maantieteelliselle alueelle paikallistuvaan yhteisöön, jossa ihmiset ovat keskenään jatkuvassa vuorovaikutuksessa ja muodostavat elämäntapansa kautta oman paikalliskulttuurinsa. Paikan ja paikallisuuden kokemus vaikuttaa ihmisen identiteettiin ja ihmissuhteisiin. (Saastamoinen 2009, 43.) Ikääntyminen lisää paikallisten yhteisöjen ja kasvokkaiden ihmissuhteiden merkitystä. Paikallinen yhteisöllisyys korostuu myös silloin, kun ihminen tarvitsee itselleen tai jakaa toisille konkreettista, arkista apua. (Pessi & Seppänen 2010, 311; Seppänen 2011, 154.)

Tiivis rakentaminen ja kaupunkimainen elämäntapa voivat luoda tarvetta sosiaaliseen etäisyyteen (Juntto 2010, 265). Etäisyys naapureihin voi liittyä myös ajatukseen naapurisovun säilyttämisestä ja halusta toteuttaa rauhassa omaa elämäntapaa. Silvennoisen ja Hirvosen Koti kerrostalossa -tutkimuksessa puutumattomuus toisten asioihin oli osalle asukkaista kerrostaloasumisen parhaita puolia. Suurelle osalle asukkaista pelkkä naapureiden läheisyys loi riittävän turvallisuuden tunteen; noin 90 % kertoi, että hyvänpäiväntuttavuus naapureihin riittää. (Silvennoinen & Hirvonen 2002, 121–122, 151–152.)

Ruotsalainen Bosse Bergman esittää, että hyvänpäiväntuttavuus on merkittävä naapurienvälinen vuorovaikutuksen muoto, joka ilmenee muun muassa tervehdymisenä. Se rakentaa yhteenkuuluvuutta ja voi johtaa myös läheisempiin naapurisuhteisiin. (Silvennoinen & Hirvonen 2002, 30.) Hyvän taloyhtiön tunnusmerkkinä Silvennoisen ja Hirvosen Koti kerrostalossa -tutkimuksessa pidettiin yhteisöllisyyteen viittaavia asioita: asukkaiden hyvää yhteishenkeä ja valmiutta toimia yhteisten asioiden eteen. Pihatalkoot luovat yhteisyyttä, mutta talkoisiin liittyy herkästi ristiriitoja, jos niihin osallistuvat aina samat asukkaat. (Silvennoinen & Hirvonen 2002, 121–122, 151–152.)

Maantieteellisellä alueella kuten kylä- tai asuinyhteisöllä tai sen yksittäisillä taloilla ja kortteleilla on potentiaalia yhteisyyden kokemiseen. Kohtaamisten, reaaliaikaisissa tapahtuvan kasvokkaisen vuorovaikutuksen ja yhteistoiminnan myötä voi syntyä tiivistä yhteisöllisyyttä. Konkreettisen toiminnan lisääntyessä paikallisesta yhteisöstä voi muotoutua yhteisön ideaalina kuvattu toiminnallinen yhteisö. Paikallisissa yhteisöissä voi olla resursseja muodostua vahvaksi intressiyhteisöksi, jossa alueen asukkaat ja alueen muut toimijat ajavat aktiivisesti yhteisiä etujaan. (Kangaspunta, Aro & Saastamoinen 2011, 261–262.)

Uudessa asuinyhteisössä asumisen alkuvaiheilla katsotaan olevan tärkeä merkitys myöhemmän osallistumiskulttuurin ja yhteisöllisyyden muodostumiselle (Partanen 2006, 25). Naapurien verkostot näyttävät tutkimusten mukaan käynnistävän asuinympäristön yhteisöllisyyden, kun verkostot ensin saadaan muodostumaan. Yhteisöllisyyttä voi syntyä taloittain tai laajemman alueen sisällä. Yhteiseksi koetut tavoitteet tai uhkatekijät voivat johtaa yhteisöllistymiseen. (Hyypä 2002, 180–181.)

Paikallisilla yhteisöillä on mahdollisuus asukkaiden osallisuuden tukemiseen ja voimavarojen vahvistamiseen. Alueellisten yhteisöjen merkitys on muita suurempi huono-osaisille, syrjäytymisvaarassa oleville ja huonomaineisilla asuinalueilla asuville. (Roivainen 2008, 41.) Alueellisia yhteisöjä tuetaan yhteisösosiaalitoiminnan avulla.

3.4 Yhteisösosiaalitoiminta

Yhteisösosiaalitoiminta on erilaisten yhteisöjen parissa tehtävää sosiaalitoimintaa, jonka tavoitteita ovat yhteisön vahvistaminen, yhteisöllisyyden tukeminen, yhteisön jäsenten elämänlaadun parantaminen sekä osallisuuden ja täysivaltaisen kansalaisuuden lisääminen. Yhteisösosiaalitoiminta perustuu ajatukseen yhteisössä olevista ja niihin kerääntyvistä resursseista, jotka tarjoavat yhteisöön kuuluville enemmän voimavaroja kuin yksilö yksin kykenee tavoittamaan. (Juhila 2006, 121–129.)

Yhteisösosiaalityö suuntautuu joko uusien yhteisöjen rakentamiseen tai olemassa olevien tukemiseen (Juhila 2006, 129). Sosiaalityön suhde yhteisöön voidaan nähdä kumppanuussuhteena, jossa yhteisö ja sen yksilöt itsessään ovat keskiössä. Sosiaalityöntekijä toimii käynnistäjänä, mahdollistajana ja tukijana, ja tavoitteena on, että yhteisö rakentuu ja voimistuu myös sisältä käsin ja toimii lopulta mahdollisimman itsenäisesti omien, yhteisön hyvinvointia lisäävien päämääriensä eteen. (Juhila 2006, 121–124.) Käsite yhteisöllistyminen kuvaa prosessia, jossa ryhmä ihmisiä rakentaa itse yhteisöään, kun taas yhteisöllistämässä prosessiin vaikutetaan ulkopuolelta (Lehtonen 1990, 26). Yhteisöllistäminen pelkästään ylhäältä alaspäin suuntautuvana aktivointina ei välttämättä synnytä aitoa ja kestävästä yhteisöllisyyttä. Oleellista on ihmisten oma osallistuminen ja voimavarojen hyödyntäminen. (Sternberg 2005, 7, 75–77.)

Yhteisösosiaalityön kohteena ovat sekä luonnolliset että institutionaaliset yhteisöt (Raitakari 2008, 223). Työtä voidaan suunnata yhteisön kaikille jäsenille tai kohdentaa sitä vain tietyille kohderyhmälle (Roivainen 2008, 36–37). Yhteisösosiaalityön käsitteet ja työmenetelmät ovat moninaiset. Alueellisia työmuotoja ovat muun muassa lähiö- ja aluetyö, naapurustotyö, kaupunkisosiaalityö ja yhdyskuntatyö. Yhdyskuntatyön käsite viittaa erityisesti 1970-luvun lähiöihin suunnattuun jalkautuvaan sosiaalityöhön, jonka ensisijaisena päämääränä oli sosiaalisten ongelmien ennaltaehkäisy ja sosiaalipalvelujen tarjoaminen lähellä asukkaiden arkiympäristöä. Yhdyskuntatyöhön liittyi naapurustotyötä, jolla tuettiin lähiöasukkaiden keskinäistä vuorovaikutusta ja yhteistä toimintaa. Yhdyskuntatyötä toteutetaan edelleen nykyaikaan sovellettuna, vaikka termiä yhdyskuntatyö ei välttämättä enää käytetä. (Roivainen 2008, 27; Matthies 2008, 74.)

Paikallinen yhteisösosiaalityö asettuu usein perinteisen sosiaalityön ja muiden toimintojen rajamaastoon. Se on monitasoista verkostoitumista, jonka avulla pyritään synnyttämään ja vahvistamaan alueellisia sosiaalisia suhteita. (Juhila 2006, 132–136.) Keskeisenä tavoitteena on osallisuuden tukeminen ihmisten arjessa, sosiaalisten ongelmien ennaltaehkäisy, alueen palveluiden kehittäminen sekä kansalaisaktiivisuuden ja yhteisvastuullisuuden lisääminen (Koskinen 2003, 229).

Kansalaistalot, lähiön toimintakeskukset, asukastuvat, perhekahvilat ja muut paikalliset yhteisölliset tilat ovat tärkeitä osallisuutta tukevia matalan kynnyksen kohtaamispaikkoja. Lähiötyö voi olla esimerkiksi mielekkään yhteisen toiminnan järjestämistä yhdessä asukkaiden kanssa. (Matthies 2008, 74–75; Röpelinen 2008, 139.) Yhteisösosiaalityötä tehdään myös ikääntyvien parissa esimerkiksi päiväkeskuksissa, seniorikerhoissa, asuinyhteisöissä sekä päiväkotien ja ikääntyvien yhteisprojekteissa (Suhonen i.a.).

4 KOLMAS IKÄ, ASUMINEN JA SOSIAALISET SUHTEET

4.1 Kolmannen iän erityispiirteitä

Käsitteellä kolmas ikä tarkoitetaan työelämän jälkeistä elämänvaihetta, joka sijoittuu eläkkeelle jäämisen ja varsinaisen vanhuuden väliin. Rajaa kolmannen iän ja varsinaisen vanhuuden, neljännen iän välillä ei ole tarkkarajaisesti määritelty. Neljännen iän katsotaan alkavan noin 80-vuotiaana. Tällöin yksilön toimintakyky on selkeästi heikentynyt ja autonomia kaventunut. Peter Lassletin mukaan kolmas ikä on oman hyvinvoinnin ajanjaksoa, jolloin ollaan vapaita työelämän velvoitteista mutta edelleen toimintakykyisiä ja aktiivisia. (Karisto 2004, 91; Vaarama & Ollila 2008, 117.)

Kolmannen iän ikääntyvät ovat heterogeeninen joukko, eikä ikä sinällään määritä yksilön vanhenemisen luonnetta ja elämäntilannetta. Ikääntymiseen liittyy paitsi yksilöllisiä myös aika- ja paikkasidonnaisia, kullekin sukupolvelle ominaisia tekijöitä. (Karisto 2004, 91–93.) Roosin laatiman sukupolvijaottelun mukaan tällä hetkellä kolmannessa iässä olevat 1940-luvulla ja osin 1930-luvulla syntyneet henkilöt kuuluvat suuren murroksen sukupolveen. Tämä sukupolvi on nähnyt nopean teknologisen kehityksen ja elänyt aikaa, jolloin elintaso on noussut jyrkästi. (Mikkola & Rasila 2006, 15.)

Eläkkeelle jääminen kuuluu ihmisen suurimpiin murroksiin (Karisto 2004, 95). Siirtyminen työelämän ulkopuolelle merkitsee muutoksia sekä sosiaalisissa suhteissa että ammatillisessa identiteetissä (Jacobson 2006, 55). Aktiivinen osallistuminen ja toimiminen tuovat elämään osallisuuden kokemusta ja kuulumisen tunnetta (Harju 2005, 69). Harrastustoiminta pitää yllä toimintakykyä ja luo mahdollisuuden uusien ihmissuhteiden rakentamiseen ja olemassa olevien ylläpitämiseen (Ruoppila 2004, 477–480). Monet seniorit pitävät kotona yksin olemista passivoivana, ja useiden tutkimusten mukaan sosiaaliset aktiviteetit lisäävät hyvinvointia. Osallistuminen merkitsee rytmiä ja mielekästä, työn tilalle valittua toimintaa. Ryhmämuotoisessa toiminnassa on ainekset myös tutustumiseen,

ystävystymiseen ja yhteisöllisyyteen. (Haarni 2010a, 34, 51–52, 166; Haarni 2010b, 3, 7.)

Tutkimusten mukaan suomalaiset eläkeikäiset osallistuvat erittäin aktiivisesti erilaiseen vapaaehtois- ja järjestötoimintaan. Ikäinstituutin Valverotutkimuksessa selvisi, että osallistumiseen innosti sekä kiinnostus omaan että toisten hyvinvointiin. Myös sosiaalisilla suhteilla, terveydestä huolehtimisella ja virkistymisellä oli vaikutusta osallistumiseen. (Rajaniemi 2009, 29–30.) Järjestö- ja vapaaehtoistoiminnan lisäksi suosittuja harrastuksia ovat käsityöt, liikunta, lukeminen, television katselu, matkailu ja ystävien tapaaminen. Useat eläkkeelle jääneet jatkavat aiemmin aloitettuja harrastuksiaan. (Ruoppila 2004, 482–484.)

Kolmannen iän käsitteeseen liittyy vahvasti näkemys ikääntyvän omasta toimijuudesta. Ikääntyvä on oman elämänsä subjekti ja valitsee toimintansa omien ja ympäristön edellytysten puitteissa. (Karisto 2004, 94–99.) Toimintakyvyn eri osa-alueet fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen vaikuttavat toisiinsa ja ikääntyvän elämään, myös asumiseen. Toisaalta itse asunto ja sen lähiympäristö vaikuttavat ikääntyvän toimintakykyyn ja mahdollisuuksiin selvitä arjessa (Välilangas 2006, 13).

4.2 Naapuruus ja sosiaaliset suhteet

4.2.1 Naapurisuhteiden ja yhteisöllisyyden merkitys

Yhteisöllisyyden on todettu lisäävän asukkaiden viihtyvyyttä, turvallisuudentunnetta ja halua huolehtia muista ihmisistä ja asuinympäristöstä (Partanen 2006, 25). Arjessa esiintyvää yhteisöllisyyttä arvostetaan, mutta toiset kaipaavat naapurisuhteita enemmän kuin toiset. Tutkimusten mukaan yhteisöllisyys kohentaa asukkaiden hyvinvointia silloin, kun se perustuu vapaaehtoisuuteen, koetaan sopivanasteiseksi ja itselle oikeantyyppiseksi ja yksilöllä säilyy mahdollisuus vaikuttaa siihen, milloin viettää aikaa toisten asukkaiden kanssa. (Kyttä, Pahkasalo & Vaattovaara 2010, 113.)

Vuoden 2010 asukasbarometrissä juttelua naapureiden kanssa pidetään viitteenä yhteisöllisyydestä. 37 % vastaajista juttelee naapureiden kanssa lähes päivittäin, ikääntyneiden kotitalouksissa asuvista peräti 60 %. Kauan samassa asunnossa ja samalla asuinalueella asuneet keskustelevat naapureiden kanssa muita enemmän. Iäkkäät olivat asuneet samassa asunnossa kauan, keskimäärin yli 20 vuotta, ja heillä oli mahdollisesti myös muita enemmän aikaa jutteluun. Kerrostaloissa, tiiviisti asutuilla alueilla ja yksin asuvat juttelevat asukasbarometrin mukaan keskimäärin muita vähemmän. (Strandell 2011, 60–61.)

Asuminen lähellä toisia ihmisiä luo itsessään turvallisuuden tunnetta ikääntyville. Asuminen kerrostalossa ja tieto muiden asukkaiden läsnäolosta lisää usein koettua turvallisuutta. (Silvennoinen & Hirvonen 2002, 131–132.) Özer-Kemppaisen mukaan toimintakyvyn heikentyessä asuinyhteisö voi jäädä asukkaan ainoaksi toissijaiseksi reviiriksi, jolloin kodin, paikallisen yhteisön ja naapureiden merkitys voi kasvaa (Özer-Kemppainen 2005, 40).

Laurinkarin, Poutasen, Saarisen ja Laukkasen (2006) kolmeen senioritaloon kohdistuneessa tutkimuksessa todettiin, että taloissa esiintyi yhteisöllisyyttä ja sitä pidettiin tärkeänä. Naapureihin solmitut sosiaaliset suhteet kohensivat viihtyvyyttä ja loivat turvallisuuden tunnetta. Yhteisöllisyys vähensi tarvetta ulkopäin hankittuun hoivaan ja tuki esimerkiksi talossa asuvien omaishoitajien arkea. Lähtökohdat yhteisöllisyyteen ovat erilaiset, sillä osa senioritaloista käynnistyy jo valmiiksi yhteisöllisenä hankkeena, kun ryhmä samanhenkisiä ryhtyy rakennuttamaan omaa senioritaloaan. Myös rakennusaikaisten tapaamisten myötä voi käynnistyä yhteisöllisyyttä. (Laurinkari ym. 2006, 44–46.)

Yhteisöllisyyden ohessa yksityisyys ja itsemääräämisoikeus koettiin Laurinkarin ym. tutkimuksessa tärkeäksi (Laurinkari ym. 2006, 48). Yhteisöllisyyteen liittyi myös joitakin ongelmia. Yhteisöllisyyteen pyrkivissä senioritaloissa osa asukkaista piti ikävänä sitä, etteivät kaikki osallistuneet vuorovaikutukseen ja yhteistoimintaan. Joissakin tutkimuskohteissa ilmeni, että läheiseen kanssakäymiseen liittyi ajatusta liiallisesta valvonnasta ja uteliaisuudesta. (Laurinkari ym. 2006, 44.)

Setlementtiliiton Asuinyhteisöjen sosiaalinen kehittäminen (ASKE) -projektiin liittyvässä tutkimuksessa havaittiin, että vuokrataloasukkaiden kotona viettämä aika ja muut sosiaaliset suhteet vaikuttivat asukastoiminnan ja yhteisöllisyyden henkilökohtaiseen merkitykseen, osallistumisaktiivisuuteen sekä haluun vaikuttaa yhteisöllisyyden kehittämiseen. Ikääntyvien sosiaaliset verkostot ulottuivat usein asuinympäristön ulkopuolelle ja lähisukulaiset saattoivat asua ikääntyvän naapurustossa. Taloyhtiön yhteinen toiminta koettiin silti hyväksi asiaksi. (Partanen 2006, 31.)

Suomen Asumisoikeusyhdistys ry:n kartoitustutkimuksen tuloksissa todetaan, että senioriasujien tarpeet ovat yksilölliset. Erityisesti terveytensä heikommaksi kokevat odottivat senioriasumiselta yhteisöllisyyttä. (Vuorela & Ahtiainen 2010, 40–43.) Ikääntyvät pitävät yhteistä asukastoimintaa yhä tärkeämpänä, ja asukashallinto luo mahdollisuuksia yhteisöllisyyteen. Yhteisöllisyys nähdään yksinäisyyttä ja turvattomuutta lieventävänä. Asumista senioriyhteisössä pidetään hyvänä vaihtoehtona ja yhteisön palveluja arvostetaan. (Asokodit 2011; Suomen Asumisoikeusyhdistys ry 2011.)

4.2.2 Tutustuminen ja sen edistäminen

Tuttu asuinympäristö merkitsee ikääntyvälle turvallisuutta ja ennustettavuutta. Ikääntyvän ympäristöä ajatellaan usein vain fyysisen esteettömyyden ja toimintakyvyn näkökulmasta, mutta paikalla on syvempiäkin merkityksiä. Paikkoihin liitetään merkityksiä, tunteita ja muistoja. Paikallisuuden välityksellä muodostetaan omaa identiteettiä ja liitytään sosiaaliseen yhteisöön. (Marin 2003, 22–26; Koskinen 2004, 71–72.) Muutto voi olla kuormittava, mutta myös elämää helpottava tapahtuma (Özer-Kemppainen 2005, 36).

Muuton jälkeen toisiin asukkaisiin tutustuminen voi viedä aikaa. Özer-Kemppaisen tutkimuksessa Caritas-alueen senioritaloasukkaat olivat solmineet vain vähäisiä suhteita naapureihinsa vajaan vuoden asumisen jälkeen. Naapureita tunnettiin ja heidän kanssaan oli juteltu, mutta kodeissa ei vielä kyläilty.

Yhteiset toiminnot kuten talotoimikunnat ja kerhot auttoivat liittymään asuinyhteisöön ja tuntemaan ympäristön kotoisaksi. (Özer-Kemppainen 2005, 34–35.)

Useat muutkin senioriasumisyksiköissä tehdyt tutkimukset antavat samankaltaisia tuloksia toiminnan merkityksestä. Laurinkarin ym. tutkimuksessa yhteinen toiminta yhteistiloissa tuotti erittäin myönteisiä kokemuksia vuorovaikutuksesta, ja aktiiviset, osaavat asukkaat toiminnan vetäjinä lisäsivät edellytyksiä tähän (Laurinkari ym. 2006, 48). Anne Hiltusen opinnäytetyö Jyväskylän senioritalo Oskarinhovista osoitti, että toiminnallisuuden, esimerkiksi ohjatun luovan toiminnan ja retkien avulla voidaan hyvin saattaa alkuun uuden asuinyhteisön yhteisöllisyyttä ja edistää kotiutumista etenkin silloin, kun asukkaat saavat itse vaikuttaa toiminnan sisältöön (Hiltunen 2008, 61–64).

Röpelisen lähiötutkimus lisäalnessa osoitti, että uusia sosiaalisia suhteita muodostui parhaiten asukkaiden ryhmämuotoisessa toiminnassa. Eniten tutustumista tapahtui ryhmissä, jotka koostuivat samanlaisessa elämäntilanteessa olevista asukkaista. Suhteiden muodostumista edisti myös se, että kokoontumisia oli runsaasti ja ne olivat kestoiltaan pitkiä. (Röpelinen 2008, 136.)

4.2.3 Asukkaiden ikärakenteen merkitys

Asuminen eri-ikäisten ja erilaisten ihmisten keskuudessa koetaan usein rikkaudeksi. Eri sukupolvet ja eri elämäntilanteissa olevat ihmiset haluavat yleensä olla kanssakäymisissä keskenään. Koti kerrostalossa -tutkimuksessa 85 % vastaajista piti hyvänä sitä, että talon asukkaissa on monenikäisiä ihmisiä. 60–69-vuotiaista vastaajista tätä mieltä olivat lähes kaikki. (Silvennoinen & Hirvonen 2002, 138–139.)

Tutkimus senioriasumisesta Oulun Caritas-kylässä osoitti, että asuminen ikäpesifeissä kohteissa voi vähentää koettua asumistyytyväisyyttä. Asuminen lähellä samanikäisiä tarjosi mahdollisuuksia vuorovaikutukseen, mutta ikä ja samanikäisten määrä ei itsessään vaikuttanut asukkaita yhdistävästi. Ikääntyvien elämänhistorialla, elintavoilla ja intresseillä on merkitystä keskinäisiin suhteisiin.

Osa Caritaksen asukkaista kaipasi taloon asukkaiksi myös lapsia ja nuoria. (Özer-Kemppainen 2005, 36–37.) Ikäspesifit ympäristöt voivatkin lisätä eriytymistä muusta väestöstä, ja talon asukkaiden korkea ikä voi pitkällä tähtäimellä muodostua yhteisölle haasteeksi (Mikkola & Rasila 2006, 18).

Osa ikääntyvistä haluaa nimenomaan muuttaa kohteeseen, jossa on samankäisiä asukkaita ja seuraa. Heidän kanssaan voidaan jakaa yhteisiä intressejä ja katsomuksia. (Laurinkari ym. 2006, 44, 48.) Tiikkainen esittää, että ikääntyvät voivat saada toisista ihmisistä tukea vanhuuden muutoksiin sopeutumisessa, ja omaa ikäluokkaa olevien ystävien ja samankaltaisen elämänhistorian jakavien ikätovereiden kanssa kokemusten vaihto ja yhteisten keskustelunaiheiden löytäminen voi olla helpompaa (Tiikkainen 2006, 56).

Vaikka sukulaiset ovat merkittäviä avun antajia, muilla sosiaalisilla suhteilla on hyvinvoinnille suuri merkitys. Tiikkainen esittää, että vastavuoroisuus ja tunne riippumattomuudesta saattavat tehdä näistä kontakteista merkittäviä. (Tiikkainen 2006, 56). Lähellä asuvien ikätovereiden kanssa on mahdollisuus vertaistukeen ja arjen jakamiseen (Jacobson 2006, 50).

4.2.4 Kohtaamispaikkojen merkitys

Uudessa asuinympäristössä vierailu toisten asukkaiden kodeissa voi olla ikääntyville korkea kynnys (Özer-Kemppainen 2005, 33). Özer-Kemppaisen Caritas-tutkimuksessa senioritalon asukkaat hyödynsivät naapuruussuhteiden solmimiseen yhteistiloja. Iän karttuessa yhteistilojen merkitys sosiaalisille suhteille ja vuorovaikutukselle lisääntyy. (Özer-Kemppainen 2006, 72.)

Yhteistilojen sijainti sisäänkäynnin yhteydessä, näkyvässä ja liikennöidyssä paikassa ja lähellä oleskelupihoja lisää niiden käytettävyyttä ja edistää yhteisöllisyyttä. Myös tilojen muunneltavuudella ja monikäyttöisyydellä on merkitystä. (Özer-Kemppainen 2006, 71–72.)

Senioritalojen yhteistilat luovat puitteet säännölliseen ja satunnaiseen kohtamiseen ja toimintaan. Tiloja käytettäessä voi syntyä spontaania yhteisöllisyyttä. Yhteistiloja kaivataan sekä harrastamiseen että vapaamuotoiseen vuorovaikutukseen, ja niiden toivotaan olevan riittävän tilavat myös suuremmalle osallistujamäärälle. Tarkoituksenmukaiset yhteistilat voivat lisätä asuinyhteisön tiiviyyttä. (Laurinkari ym. 2006, 44, 49–51.) Myös Settlementiliiton ASKE-projektiin liittyvässä tutkimuksessa todettiin, että asukkaiden yhteistilat muodostivat tärkeän areenan sosiaaliseen kanssakäymiseen ja yhteisöllisyyden rakentamiseen (Partanen 2006, 26–29).

Asukas voi kokea yhteiskäytössä olevat kodin ulkopuoliset tilat sekundaarisiksi, toissijaiseksi reviiriksi, johon on mahdollista jossain määrin itse vaikuttaa. Tiloja säännöllisemmin käyttävät saattavat tuntea kuuluvansa tiiviimmin yhteisöön, kun taas harvemmin tiloissa järjestettyyn toimintaan osallistuvat voivat kokea ulkopuolisuutta. Sekundaarireviirien rajat ovat usein epäselviä ja näkymättömiä, jolloin myös säännöistä voi syntyä erimielisyyttä. (Özer-Kemppainen 2005, 15, 34.)

Joissakin senioritaloissa asukkaat ovat itse voineet vaikuttaa tai kokonaan itse päättää, minkälaisia yhteistiloja rakennetaan. Asukkaat ovat osallistuneet yhteistilojen suunnitteluun esimerkiksi yhteisöllisessä Loppukiri-senioritalossa. Suunnitteluprosessissa mukana olo on koettu tärkeäksi. (Minkkinen 2009, 105, 114.) Vaikka rakennuksen tilajärjestelyihin vaikuttaminen ei olisi mahdollista, voi asukkailla olla mahdollisuus osallistua tilan sisustuksen suunnitteluun ja tilan käyttötapoihin. Yhteistilojen käytöstä voidaan sopia esimerkiksi asukastoimikunnassa tai -kokouksissa.

Suomen ilmaston vuoksi asuintalojen yhteiset ulkoalueet ovat hyödynnettävissä vuorovaikutukseen täysipainoisesti vain osan vuodesta. Monissa kyselyissä piha-alueet onkin mainittu käyttämättä jääneeksi tilaksi. (Paakkari 2006, 87.) Piha-alueita arvostetaan silti nykyisin entistä enemmän alueina, joissa ihmiset kohtaavat ja ovat kanssakäymisissä naapureittensa kanssa (Tervaskari 2006, 66).

4.3 Yksinäisyys – puuttuva yhteisyys

Vuorovaikutuksen ja yhteisyyden puute voi näyttäytyä yksinäisyyden tunteina (Tiikkainen 2006, 23). Toiseen ympäristöön muutto saattaa lisätä konkreettista välimatkaa entisiin sosiaalisiin verkostoihin tai katkaista yhteydet kokonaan. Eläkkeelle jäämisestä voi seurata sosiaalista yksinäisyyttä, kun työyhteisöön kuulumisen kokemus jää taakse. Työroolin poistuminen voi samalla herättää tunteen arvostuksen menettämisestä ja tuottaa sitä kautta yksinäisyyden kokemusta. (Tiikkainen 2011, 70.)

Tiikkaisen Vanhuusiän yksinäisyys -seuruututkimuksessa leskeksi jääminen, yksin asuminen, terveydelliset haasteet ja heikentynyt toimintakyky olivat selkeimmin yhteydessä yksinäisyyden kokemiseen. Yksin asuminen ei tarkoita koettua yksinäisyyttä, mutta lisää sen riskiä. Yksinäisyyttä vähensi luottamus avunsaantiin. (Tiikkainen 2006, 23, 64–65.)

Suurimmalla osalla ikääntyvistä on kohtalaisen tiivis sosiaalinen verkosto. Primaarisuhteet ovat tärkeitä ja jälkikasvun merkitys on suuri. (Koskinen 2004, 72–74.) Tilastokeskuksen ja THL:n kyselytutkimusten mukaan ikääntyvien yksinäisyys on hieman vähentynyt. Vuonna 2009 65–79-vuotiaista koki yksinäisyyttä jatkuvasti tai melko usein 5,1 %, kun vastaava luku vuonna 1994 oli 8,8 %. (Tikkanen 2011.)

Kolmasosa yli 65-vuotiaista kokee itsensä yksinäiseksi ainakin joskus (Tiikkainen 2011, 75). Päijät-Hämeessä vuonna 2002 käynnistyneen Ikihyvä Päijät-Häme -seuruututkimuksen viimeisin mittaus vuodelta 2008 osoittaa, että valtaosa ikääntyvistä tuntee itsensä harvoin tai ei koskaan yksinäiseksi. Toisaalta 3 % kokee itsensä usein tai jatkuvasti yksinäiseksi, ja suurten ikäluokkien miesten keskuudessa syvää yksinäisyyttä koetaan kaksinkertaisesti naisiin verrattuna. Silloin tällöin tai useasti yksinäisyyttä tuntevat erityisesti iäkkäimmät naiset. (Pajunen 2010, 22; Pajunen & Karisto 2009, 32, 111.)

Kotona asumisen priorisointi ja julkisten palvelujen niukentuminen on johtanut tilanteeseen, jossa huonokuntoisia ikääntyviä asuu kotonaan pääsemättä sieltä

ulkomaailmaan. Vaikka välttämättömät peruspalvelut olisi turvattu, jäävät näiden ikäihmisten sosiaaliset kontaktit vähäisiksi ja auttajakeskeisiksi. (Eräsaari 2011, 56.)

4.4 Ikääntyvät, auttaminen ja autetuksi tuleminen

Ikääntyvien saama apu voi olla epävirallista tai virallista apua. Yleensä ne, jotka saavat virallista apua, saavat myös epävirallista apua. Terveys 2000 -tutkimuksen mukaan yksityisasunnoissa asuvista yli 70-vuotiaista alle 10 % sai pelkkää virallista apua. (Blomgren 2011.)

Vuonna 2006 tehtiin Suomalaisten auttamisen asenteet ja teot (SAAT) -kysely. Kyselyn mukaan suomalaiset auttavat, koska kokevat sen oikeaksi, tuntevat myötätuntoa ja saavat auttamisesta iloa. Yhtenä motiivina toimii toisiin ihmisiin tutustuminen. 80 % suomalaisista auttaa toisia siksi, että heitä itseään on autettu. Ikäihmiset nousivat yhdeksi ryhmäksi, jota ollaan kaikkein valmiimpia auttamaan. Positiivisista asenteista huolimatta Suomessa apua ei ryhdytä kovin herkästi itse tarjoamaan. (Pessi & Saari 2008, 29, 74, 89, 111, 172.)

Suurin osa avusta suuntautuu lähipiiriin, mutta suomalaisista 38 % ilmoitti, että on ehdottomasti valmis auttamaan naapureitaan. 60–73-vuotiaat seniorit ovat erityisen aktiivisia naapuriavun antajia. (Pessi & Saari 2008, 120–122.) Mielipiteissä lähipiirin ja julkisen sektorin auttamisvelvollisuutta korostettiin, mutta lähinaapuruston vastuuta ikääntyvien arjessa auttamisesta painotti vastaajista 44 %. Yli puolet SAAT-kyselyyn vastanneista luottaa ihmisten avuliaisuuteen ja luottamus on suurinta iäkkäimmillä. (Pessi & Saari 2008, 83, 126.) Toisaalta ikääntyvät painottavat muita voimakkaammin ihmisen omaa vastuuta itsestään (Pessi & Seppänen 2010, 300).

Konkreettista hoivaa ja huolenpitoa saadaan useimmiten perheenjäseniltä. Yhteisöön kuuluminen on yhteydessä sosiaalisen tuen saantiin, mutta ei niinkään konkreettiseen apuun. Ikihyvä Päijät-Häme -tutkimusprojektiin liittyvän lomaketutkimuksen perusteella ikääntyvät eivät saa yhteisöstä merkittävästi hoivaa ja

konkreettista apua, mutta yhteisöllinen apu lisääntyy ikääntyessä ja avun tarpeen kasvaessa. Sosiaalisen tuen osuus puolestaan ikääntyessä vähenee, kun toimintakyvyn alentuminen rajoittaa vuorovaikutusta ja osallistumista. Yksinäiset ikääntyvät saavat naapuruusyhteisöltään muita merkittävämmän yhteisöllistä apua. (Pessi & Seppänen 2010, 301–310.) Suomesta löytyy asuinkortteleita ja yhteisöllisiä taloyhtiöitä, joissa asukkaat ovat perustaneet keskinäisen avun verkostoja auttamaan ikääntyviä ja yksinäisiä. Myös ikääntyvät itse ovat ahkeria vapaaehtoistyöntekijöitä.

Hyvinvointi ja palvelut (HYPA) 2009 -tutkimuksen mukaan ikääntyvien saama virallinen ja epävirallinen apu on riittämätöntä. HYPA-aineiston ikäihmisistä osa ei selviä kotona liikkumisesta, ja näistä kolmasosa ei saa liikkumiseensa lainkaan apua. Kesäaikaan ulkona liikkumiseen apua tarvitsevista ilman apua jäi 30 %, talvisaikaan peräti 46 %. (Vilkkö, Finne-Soveri & Heinola 2010, 51–52.) Noin joka kuudennen Ikihyvä Päijät-Häme -tutkimukseen vastanneen mielestä myös sosiaalista tukea on saatavana riittämättömästi, ja tämä kokemus yleistyi varttuneimpien keskuudessa (Pessi & Seppänen 2010, 302).

5 TUTKIMUSYMPÄRISTÖ JA TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1 Tutkimusympäristö

5.1.1 S-Asunnot Oy ja Senioriasumisoikeus Oy

S-Asunnot Oy on vuonna 2000 perustettu Suomen Setlementtiliiton ja Kalliolan setlementin omistuksessa oleva poliittisesti ja kirkollisesti sitoutumaton asunontuottaja. Se on Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen ARA:n hyväksymä yleishyödyllinen yhteiskunnallinen yritys, jonka kohteet ovat vuokra- ja asumisoikeusasuntoja. Toiminnan taustalla vaikuttavat setlementtiarvot: yhteisöllisyys, yhteistyö ja lähimmäisenrakkaus. (S-Asunnot Oy 2012; Senioriasumisoikeus Oy 2010.) Helmikuussa 2012 sekä S-Asunnot Oy että tytäryhtiö Senioriasumisoikeus Oy saivat Suomen ensimmäisten yhdentoista yhteisön joukossa Yhteiskunnallisen yrityksen merkin. (S-Asunnot Oy 2012.)

S-Asuntojen senioriasumisoikeusasuntotuotannosta vastaa tytäryhtiö Senioriasumisoikeus Oy, jolla on yhteensä neljä valmista asuntokohdetta Kuopiossa, Espoossa ja Helsingissä. Vuoden 2012 loppuun mennessä valmistuu yksi lisäkohde Helsingin Jätkäsaareen ja yksi Vantaan Tikkurilaan. Vuonna 2013 nousee senioriasumisoikeustalo Kalasatamaan. Kaikkiaan Senioriasumisoikeus Oy:n taloja on Suomessa valmiina 4 ja rakenteilla 4. Senioriasumisoikeus Oy:n ensimmäiset asunnot valmistuivat vuonna 2010. Marraskuussa 2011 asukkaita oli taloissa kaikkiaan noin 250. (S-Asunnot Oy 2012.)

Setlementtityön taustalla on luottamus yhteisöjen ja yksilöiden kykyyn ratkaista itsenäisesti ongelmiaan, ja yksioita ja yhteisöjä rohkaistaan ja aktivoidaan oma-toimisuuteen. Työtä suunnataan erityisesti heikoimmassa asemassa olevien osallisuuden tukemiseen. Myös asuntotuotantoa on suunnattu erityisryhmille. (Suomen Setlementtiliitto 2012.) Setlementtityö lähtee yhteisöjen tarpeista ja pyrkii asumisen palveluissaan asukaslähtöisyyteen (Sternberg 2005, 11; Partanen 2006, 8).

5.1.2 Senioriasumisoikeustalo ja asukasrakenne

Tutkimuksen kohteena on Helsingissä sijaitseva senioriasumisoikeustalo, joka koostuu kahdesta toisiinsa nivelletystä rakennuksesta. Taloissa on yhteensä 48 asuntoa, ja toukokuun 2011 tilaston mukaan asukkaita on 69. Asunnot ovat yksiöitä, kaksioita ja kolmioita. Yhden hengen talouksia on 27 ja kahden hengen talouksia 21. Naisten lukumäärä on suurempi kuin miesten: naisia asukkaista on 42 eli 61 % ja miehiä 27 eli 39 %. Kaikki asukkaat ovat vähintään 55-vuotiaita. Alle 65-vuotiaiden osuus on 18 asukasta, yli 64-vuotiaita on 51 eli 74 % asukkaista. (Haapanen 2011; Senioriasumisoikeus Oy 2009.)

Tutkimuksen kohteena olevassa senioriasumisoikeustalossa asuminen on ikäspesifiä, asumisoikeussopimukseen perustuvaa kotona asumista, jonka yhteyteen on tuotu sosiaalista isännöintiä. Talon suunnittelussa on otettu huomioon ikääntyvien erityistarpeet. Asunnot, porraskäytävät ja rakennus kokonaisuudessaan ovat esteettömät. Myös piha-alueet ovat esteettömät, ja taloyhtiön oma oleskelupiha liittyy yhteiseen korttelipihaan. Ensimmäisessä kerroksessa sijaitsee yhteiskäyttöön tarkoitettu keittiöllinen kerhuhuone ja kalustettu oleskeluauula, talopesula, kuivaushuoneet, jätehuone, talovarasto, irtainvarastoja ja asukasisännöitsijän toimisto. Jokaisessa asunnossa on oma sauna; yhteissaunaa rakennuksessa ei ole. (Senioriasumisoikeus Oy 2009; Senioriasumisoikeus Oy 2011b.)

5.1.3 Sosiaalinen isännöinti ja asukademokratia

Talossa toimii 2–3 arkipäivänä viikossa asukasisännöitsijä, joka auttaa, neuvoo ja opastaa asukkaita muissakin kuin asumiseen liittyvissä asioissa. Asukasisännöitsijän päätehtävänä on sosiaalinen isännöinti, ja työn tavoitteena on antaa asukkaille heidän tarvitsemaansa palveluohjausta sekä edistää asukkaiden yhteistoimintaa ja turvallista asumista. (Vuorio 2012.)

Senioriasumisoikeus Oy:n taloissa sosiaaliseen isännöintiin kuuluu yhteiskunnallisten tuki- ja palvelumuotojen neuvontaa ja asukkaiden avustamista hake-

musten, esimerkiksi asumis- ja hoitotukihakemusten täyttämässä. Talon asukasisännöitsijä tuntee alueen liikenneyhteydet ja palvelut ja muodostaa tarvittavat yhteydet palveluntuottajiin. Asukas tai asukkaan lähiomaiset voivat lähestyä asukasisännöitsijää luottamuksellisesti henkilökohtaisissa asioissaan. Niinä päivinä, joina isännöitsijä on toisessa työpisteessään, häneen saa yhteyden puhe-imitse. (Senioriasumisoikeus Oy 2011a; Senioriasumisoikeus Oy 2011b.)

Asukasisännöitsijä on Senioriasumisoikeus Oy:n edustaja ja kiinteistönomistajan kontaktihenkilö. Hän antaa oman panoksensa hyvän asuinyhteisön ja yhteisöllisyyden edistämiseen. Asukasisännöitsijä tekee yhteistyötä kaikkien asukkaiden kanssa ja toteuttaa talon asukastoimikunnan kanssa yhdessä päätettyjä asioita. Asukkaista kahdeksi vuodeksi kerrallaan valittu asukastoimikunta ja asukasisännöitsijä suunnittelevat yhdessä kerho- ja harrastetoimintaa ja talon tapahtumia kuten talkoita ja juhlia. Asukastoimikunta kokoontuu noin kerran kuukaudessa. (Senioriasumisoikeus Oy 2011a; Senioriasumisoikeus Oy 2011b.)

Kiinteistön asukasdemokratia perustuu Lakiin yhteishallinnosta vuokrataloissa (1990), jota sovelletaan myös asumisoikeuskohteisiin. Kiinteistötasolla asukashallintoelimiä ovat asukaskokous, asukastoimikunta ja asukastoimikunnan puheenjohtaja, seurantatilintarkastaja sekä asukasedustajat Senioriasumisoikeus Oy:n hallituksessa. Kiinteistön välittömän vaikuttamisen välineenä toimii talossa asukaskokous, jossa äänioikeus kuuluu kiinteistössä vakituisesti asuville siten, että kutakin huoneistoa kohti on yksi ääni. Asukaskokous kutsutaan koolle vähintään kerran kalenterivuodessa. (Senioriasumisoikeus Oy i.a.) S-Asuntojen tavoitteena on olla edelläkävijä yhteishallinnon toteuttamisessa ja panostaa muun muassa asukasisännöinnin avulla asukasdemokratian kattavaan toteutumiseen (Vuorio 2012).

5.2 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen kohteeksi S-Asunnot Oy määrittä senioriasumisoikeustalon, sillä sen asukkaat oli valittu yksinomaan kaupungilta saadun jonotusnumeron perus-

teella. S-Asunnot Oy ei ollut vaikuttamassa asukasvalintaan, ja asukkaat olivat asunnontuottajalle lähtökohtaisesti tuntemattomia. Asukkaaksi otto erosi siten S-Asuntojen vuokratalojen, Ässäkotien, asukasvalintaprosessista. Lisäksi senioriasumisoikeustalot edustavat asunnontuottajalle uutta asumismuotoa, josta tutkimustietoa ei ennestään juuri ollut.

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, minkälaisia yhteisöllisyyden tunnusmerkkejä tutkimuksen kohteena olevassa, vuoden ikäisessä senioriasumisoikeusyhteisössä asukkaiden kokemusten perusteella esiintyy ja minkälaisia merkityksiä tutkittavalle asuinyhteisölle ja sen yhteisöllisyydelle annetaan. Tavoitteet laadittiin S-asunnoilta saatuja toiveita kunnioittaen. Tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

1. Minkälaisia yhteisöllisyyden elementtejä asuinyhteisössä esiintyy?
2. Miten yhteisöllisyys näyttäytyy haastateltavien asukkaiden arjessa?
3. Mitä merkityksiä asukas antaa tutkittavalle yhteisölle ja yhteisöllisyydelle?

Tutkimus oli itsenäinen rinnakkaistutkimus S-Asuntojen laajemmalle asukastytyväisyyskyselylle. Asukastytyväisyyskysely toteutettiin lomakekyselynä keväällä 2011. Lomaketutkimuksen tuloksia purettiin ja analysoitiin Aaltoyliopistossa samanaikaisesti oman opinnäytetyöprosessini kanssa. Tilaajan toive päällekkäisyyksien minimoimisesta vaikutti opinnäytetyön teemoihin, näkökulmaan ja kysymyksenasetteluun.

Tutkimus oli asiakkaan subjektiivisia kokemuksia esille tuova laadullinen tutkimus, jonka tarkoituksena ei ollut tuottaa suoraan yleistettäviä tuloksia tai kattavaa kuvaa yhteisöstä ja yhteisöllisyydestä. Pyrkimyksenä oli kuulla ja ymmärtää juuri niiden asukkaiden subjektiivisia kokemuksia, jotka olivat haastateltavina, ja esittää tutkimuksen tulokset luotettavalla, yksilöä ja yhteisöä kunnioittavalla tavalla.

5.3 Tutkimusprosessin kuvaus

Tutkimusprosessi alkoi huhtikuussa 2011, jolloin S-Asunnot Oy:n ilmoitus julkaistiin opinnäytetöiden aihevälityksessä. Teoriataustaan perehtyminen painotui kesään ja syksyyn, mutta jakautui käytännössä koko prosessin ajalle kuten raportin kirjoituskin. Asukkaiden haastattelut tapahtuivat marras- ja joulukuussa 2011, ja aineiston analysointi tammi-helmikuussa 2012. S-Asuntoihin oltiin yhteydessä prosessin aikana sekä kasvokkain että sähköpostitse. Tutkimusprosessin vaiheita on esitelty taulukossa 1.

TAULUKKO 1. Tutkimusprosessin vaiheet

Kuukausi	Tapahtuma
Huhtikuu 2011	- aiheen varaaminen ja yhteydenotto - tapaaminen S-Asunnoilla
Toukokuu 2011	- tapaaminen S-Asunnoilla - tutkimusmenetelmän ja kohderyhmän määrittäminen - tutustuminen S-Asuntojen lomakekyselyyn
Kesäkuu 2011	- teoriataustaan perehtyminen ja raportin kirjoittaminen
Heinäkuu 2011	- teoriataustaan perehtyminen ja raportin kirjoittaminen
Elokuu 2011	- tapaaminen S-Asunnoilla - alustavat tutkimuskysymykset ja haastattelurunko - aiheen eriytyminen lomaketutkimuksesta - teoriataustaan perehtyminen ja raportin kirjoittaminen
Syyskuu 2011	- tutkimussuunnitelma ja haastattelurunko valmiit - suostumus-lomake valmis
Lokakuu 2011	- tapaaminen S-Asunnoilla - tutkimuslupahakemus ja luvan saanti - kirjallinen sopimus opinnäyteyhteistyöstä
Marraskuu 2011	- asukasisännöitsijän haastattelu - vierailu tutkimuskohteessa - asukkaiden haastattelut alkavat
Joulukuu 2011	- asukkaiden haastattelut valmiit - aineisto litteroitu
Tammikuu 2012	- sisällönanalyysi
Helmikuu 2012	- sisällönanalyysi
Maaliskuu 2012	- raportin viimeistely
Huhtikuu 2012	- seminaari
Toukokuu 2012	- painettu versio työstä valmis, tallennus Theseukseen

5.4 Aineiston keruu

Tämä opinnäytetyö on laadullinen tutkimus, jossa tutkimusmenetelmänä on käytetty puolistrukturoitua teemahaastattelua. Teemahaastattelu soveltuu hyvin yksilön kokemusten, elämysten, tulkintojen ja merkitysten tutkimiseen (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47–48). Teemahaastattelun ei-formaalisuus antaa haastateltavalle mahdollisuuden vapaamuotoiseen keskusteluun ja tulosten yksilölliseen tulkintaan (Eskola & Suoranta 2003, 87.)

Teemahaastattelu on strukturoidun ja avoimen haastattelun välimaastoon sijoitettava menetelmä, jossa haastateltavien kanssa käydään läpi etukäteen päätetyt tutkimuksen aihealueet eli teemat. Kysymyksillä ei ole strukturoidulle haastattelulle ominaista tarkkaa muotoa tai järjestystä, ja teemahaastattelun katsotaan sijoittuvan lähemmäs strukturoimatonta kuin strukturoitua haastattelumenetelmää. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47–48; Eskola & Suoranta 2003, 86–88.)

Teemahaastattelussa kaikkien haastateltavien kanssa käydään läpi samat teemat (Eskola & Suoranta 2003, 86). Opinnäytetutkimuksen teemat pohjautuivat yhteisöllisyyttä koskeviin teorioihin, tutkimuksiin ja määrittelyihin sekä tutkimuksen tilaajan toiveisiin. Opinnäytetutkimuksessa haastattelun teemat olivat haastateltaville yhteiset, mutta niitä ei käsitelty samassa järjestyksessä. Painotuksia muutettiin haastateltavan ja tilanteen mukaan. Etukäteen listattujen apukysymysten avulla keskustelua ohjattiin pyrkimättä silti johdattelemaan tietynlaiseen vastaukseen. Haastatteluissa annettiin väljyyttä vapaaseen kerrontaan.

Teemahaastattelua edeltää huolellinen perehtyminen tutkittavaan aiheeseen sekä haastateltavaan kohderyhmään ja heidän tilanteeseensa. Haastateltavien valinta pyritään suorittamaan siten, että haastattelusta on odotettavissa tutkimuksen tavoitteita ajatellen mahdollisimman relevanttia aineistoa. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Opinnäytetutkimuksessa haastateltavat valittiin yhteystietonsa ja yhteydenottoluvan antaneiden 25 henkilön keskuudesta seuraavin perustein:

- haastateltavia yhteensä vähintään 4
- haastateltavina sekä miehiä että naisia
- haastateltavina sekä yksin että puolisonsa kanssa asuvia
- haastateltavina asukkaita molemmista taloista
- haastateltavista ainakin yksi kuuluu asukastoimikuntaan
- haastateltavista ainakin yksi osallistunut talon yhteistoimintaan.

Näiden perustekijöiden lisäksi valinnassa otettiin huomioon asukkaan ikä, joka selvisi yhteydenottoluvasta. Tarkoituksena oli keskittyä erityisesti niiden asukkaiden kokemuksiin, jotka olivat jääneet jo työelämästä eläkkeelle. Nämä edustivat käytännössä kolmannen iän senioreita, 1930- ja 1940-luvuilla syntyneitä. Luvan antaneista lähes kaikki kuuluivat muutoinkin tähän ikäryhmään. Kaikki haastateltavat, joihin saatiin puhelinyhteys, suostuivat haastateltaviksi. Haastattelut suoritettiin haastateltavien kodeissa marras-joulukuussa 2011. Kahteen asukkaaseen ei saatu yhteyttä, ja heidän tilalleen valittiin uudet haastateltavat. Haastateltavien henkilöllisyys on ainoastaan opinnäytetyötutkijan tiedossa.

Haastatteluja oli yhteensä 5 ja haastateltavia 6. Haastattelut olivat yksilöhaastatteluja, mutta yhden haastateltavan puoliso osallistui perustelluista syistä haastatteluun, ja siltä osin haastattelu toteutui kahden henkilön ryhmähaastatteluna. Haastateltavista naisia oli 4 ja miehiä 2. Haastattelujen kesto vaihteli 42–70 minuutin välillä. Osa haastatteluista jatkui hetken aikaa nauhoituksen jälkeen, ja myös näitä tietoja on käytetty tutkimukseen haastateltavan luvalla. Nauhoituksen ulkopuolelle jäänyt informaatio kirjattiin muistiin keskustelutilanteessa tai välittömästi sen jälkeen. Haastatteluprosessia on kuvailtu tarkemmin taulukossa 2.

TAULUKKO 2. Haastatteluprosessin kulku

Nro	Prosessin eteneminen
1	Lomakekyselyn yhteydessä kysytty lupa yhteydenottoon haastattelua varten. Luvista annettu kopiot opinnäytetyön tekijälle.
2	Haastattelukysymykset valmiit. Koehaastattelu ulkopuolisella seniorilla.
3	Haastateltavien valinta. Aluksi 2 haastateltavaa, sen jälkeen päätös seuraavista siten, että etukäteiskriteerit täytyivät.
4	Yhteydenotto puhelimitse: haastatteluajan sopiminen, tutkimuksen alustava esittely, asukkaan päätös haastattelusta kotona tai yhteistilassa. Kaikki haastattelut tapahtuivat kodeissa. Kaikkia valittuja ei puhelimitse tavoitettu, jolloin tilalle valittiin toinen.
5	Haastattelu, jonka alussa tutkimusluvan ja tutkimuksen sisällön esittely sekä kirjallinen suostumus haastatteluun ja sen nauhoittamiseen. Luottamuksellisuuden painottaminen. Kaikki haastateltavat antoivat luvan nauhoittamiseen.
6	Litterointi.
7	Kaikki haastattelut tehty ja litteroitu. Aineiston analysointi ja tulosten kirjaaminen.
8	Tutkimus valmis. Haastatteluaineiston tuhoaminen.

5.5 Aineiston analysointi

Aineiston analysoinnissa käytettiin sisällönanalyysiä. Litteroitua aineistoa kertyi analysoitavaksi yhteensä 80 sivua fontilla Arial 12 ja rivivälillä 1. Tutkimuskysymykset olivat avainasemassa, kun laajaa aineistoa ryhdyttiin analysoimaan. Kysymys yhteisöllisyyden osatekijöiden esiintymisestä edellytti vahvaa teoriataustan tuntemusta ja jossain määrin teoriasidonnaista lähestymistapaa. Asukkaiden kokemusten ja merkitysten löytäminen ja esiin nostaminen vaativat selkeästi aineistolähtöistä ja yksilökeskeisempää tutkimusotetta. Sisällön lukemiseen ja analysointiin käytettiin runsaasti aikaa. Tämä teki mahdolliseksi perusteellisen syventymisen aineistoon eri näkökulmista ja lisäsi tutkimuksen luotettavuutta.

Kun tutkimusmenetelmänä on teemahaastattelu, voidaan aineistoa luokitella hyödyntämällä haastattelurungon jäsenystä (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Haastattelurunko myötäili yhteisöllisyys-käsitteiden sisältöä, mutta se ei tutkimuskysymysten luonteen vuoksi täysin sellaisenaan palvellut tulosten jäsenyksessä. Sisällönanalyysillä aineistoa voitiin järjestää ja käsitteellistää tarkoituksenmukaisesti ja nostaa esiin aineiston keskeistä sisältöä.

Sisällönanalyysi on analyysimenetelmä, jonka avulla tutkimuskohteena olevasta ilmiöstä muodostetaan sitä tiivistetyksi kuvaavia malleja. Näiden mallien avulla aihetta pystytään käsitteellistämään ja ilmaisemaan yleisemmässä muodossa. (Kyngäs & Vanhanen 1999, 3–4.) Aineistolähtöisen analyysin vaiheita ovat alkuperäisilmaisujen pelkistäminen, ryhmittely, ala- ja yläkategorioihin luokittelu sekä yhdistävän kategorian muodostus (Tuomi & Sarajärvi 2002, 102–103).

Analyysiprosessi alkoi alkuperäisilmaisujen etsimisellä. Huolella luetusta ja siten tutuksi käyneestä litteroidusta aineistosta etsittiin sellaisia sitaatteja, lauseita ja lauseiden osia, jotka ilmensivät sekä asuinyhteisön yhteisöllisyyttä että haastateltavien kokemuksia ja kokemuksille antamia merkityksiä. Valitut rakenteet sisälsivät sekä keskenään samankaltaisia että toisistaan eroavia asioita. Kun tutkimuksen kannalta merkitykselliset alkuperäisilmaisut oli poimittu omaan tiedostoonsa, ne pelkistettiin yksinkertaisempaan muotoon ja merkittiin värikoodein. Samankaltaiset pelkistetyt ilmaisut ryhmiteltiin siten, että niistä saatiin muodostettua omat alakategoriansa. Alakategoriat nimettiin ja samankaltaiset alakategoriat yhdistettiin edelleen yläkategorioiksi. Tämän käsitteellistämisen, abstrahoinnin, tuloksena syntyneet kategoriat ovat nähtävissä liitteessä 2.

Analyysiprosessissa käytettiin apuna sekä tietoteknisiä tekstin muokkaus- ja tehostuskeinoja että tulosteiden koodausta käsin. Kategorioiden yhdistelyssä ja hahmottamisessa auttoi välivaiheiden tulostus paperiliuskoille ja liuskojen ryhmittely manuaalisesti.

Tulosten yhteydessä on esitetty runsaasti suoria lainauksia osoittamaan abstrahoinnin perustaa, lisäämään luotettavuutta ja antamaan välittömämpi yhteys haastateltavien kokemusmaailmaan. Tutkimustulosten ohessa esitetyissä sitaa-

teissa haastateltavista käytetään tunnusta H ja opinnäytetutkijasta tunnusta T. Yhteishaastatteluun osallistuvaa puolisoa kuvataan yhteispuheenvuoroissa tunnukseksi HH. Pisteet (...) kuvaavat välistä poistettuja sanoja, jotka eivät ole si-
taatissa oleellisia ja joiden perusteella haastateltava olisi tunnistettavissa. Kes-
kellä lausetta oleva yksityisyyttä vaarantava, mutta lauseen ymmärtämisen
kannalta tarpeellinen sana on korvattu tarvittaessa hakasulkeilla. Tällöin ha-
kasulkeiden sisässä on esitetty sanaa korvaava tai selittävä termi. Tavallisten
sulkeiden sisässä on puheen painokkuutta tai sävyä kuvaavia kommentteja.

5.6 Eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksessa noudatettiin ihmistieteiden eettisiä periaatteita. Eettisiä periaat-
teita ovat periaate tutkimuksen hyödyllisyydestä, vahingon välttämisen periaate,
autonomian kunnioituksen periaate sekä oikeudenmukaisuuden periaate (Kuula
2006, 58–65).

Haastateltaville kerrottiin tutkimuksesta ja sen tarkoituksesta ja korostettiin luot-
tamuksellisuutta. Osallistuminen oli täysin vapaaehtoista, ja haastateltaville an-
nettiin kieltäytymismahdollisuus useassa vaiheessa: lomaketutkimuksen yhtey-
dessä kysytyssä kirjallisessa yhteydenottoluvassa, puhelimitse tapahtuneen
yhteydenoton yhteydessä sekä ennen haastattelua allekirjoitettavan suostu-
muksen yhteydessä. Aikatauluissa otettiin huomioon haastateltavien toiveet.
Nauhoittaminen perustui vapaaehtoisuuteen, eikä sen pois jättäminen olisi es-
tänyt haastattelua. Haastattelupaikaksi haastateltava sai valita oman kotinsa tai
yhteistilat. Tallenteet, yhteystiedot ja haastattelun sisältö säilytettiin huolella ja
aineisto tuhotaan tutkimuksen valmistuttua.

Ikääntyville haastateltaville on hyvä varata runsaasti aikaa ja tilaa keskustella
myös kysymysten ulkopuolella olevista, heitä kiinnostavista asioista (Hirsjärvi &
Hurme 2008, 133–134). Ikääntyvän kunnioittava kohtaaminen oli avainasia tut-
kimuksen kaikissa vaiheissa. Haastateltavalle annettiin mahdollisuus osallistua
haastatteluun voimiensa ja kiinnostuksensa mukaisesti. Haastateltavalla oli oi-
keus keskeyttää haastattelu ja pitää taukoa. Lähtökohtana oli empaattinen ja

tilannesensitiivinen työskentelyote. Syventäviä kysymyksiä tai jatkokysymyksiä ei esitetty aiheista, joista haastateltavalla ei ollut kokemusta tai joihin ei osannut tai halunnut vastata.

Tutkimuksen kohteena olevan taloyhtiön kaltaisia asumisoikeusyhteisöjä on erittäin vähän. Yksityisyyden suojelemiseksi taloyhtiön nimeä ei työssä mainita. Samoin joitakin asukkaisiin liittyviä tarkentavia tietoja kuten ikä, asunnon koko, asuinporras ja haastattelussa esiin tulleet anonymiteettiä vaarantavat tiedot rajattiin pois. Kirjallisessa raportissa haastateltavien lyhenteenä käytetään pelkkää H-kirjainta, eikä vastaajia eritellä merkinnöin H1–H6. Vaikka yksittäisistä sitaateista henkilöä ei tunnistettaisi, voitaisiin se tehdä yhdistämällä useita yksilöityjä sitaatteja toisiinsa.

Tutkimuksessa voi tulla eteen tilanteita, joissa tarvitaan erityistä eettistä harkintaa. Sellaiseksi katsottiin tilanteet, joissa haastateltavat kertoisivat asukkaiden keskinäisistä ristiriidoista tai yhteisöön liittyvistä negatiivisista ilmiöistä. Nämä tulisi esittää raportissa hienotunteisesti, rakentavasti ja yksityisyyttä varjellen. Työn tarkoituksena ei ollut arvostella tai kritisoida asukkaiden sosiaalisia suhteita ja elämäntapaa. Tutkimuskohteena oli ihmisten asuinpaikka, tavallinen taloyhtiö, ja myös tällä yhteisöllä kokonaisuutena on oikeus tiettyyn yksityisyyteen.

Laadullisissa tutkimuksissa tutkimuksen validius ja reliabelius ovat moniselitteisiä ja vaikeasti tulkittavia käsitteitä, mutta tutkimuksen luotettavuutta tulee aina jotenkin kuvata (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 232). Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuus kattaa koko tutkimusprosessin (Eskola & Suoranta 2003, 210). Tutkimuksen luotettavuutta lisää tutkimusprosessin ja sen kaikkien vaiheiden yksityiskohtainen kuvaus (Hirsjärvi ym. 2009, 232). Opinnäytetyössä on pyritty luotettavuuteen tuomalla tarkasti esiin prosessin eteneminen. Luotettavuutta on lisännyt huolellinen perehtyminen teoriaan, runsas ajankäyttö, haastattelurungon tarkistuttaminen tilaajalla sekä koehaastattelu, nauhoitus ja litteointi.

Tutkimuksen luotettavuus on pitkälti kiinni tutkijasta. Tutkijan omaa persoonaa voidaan pitää tutkimusvälineenä, subjektina, jonka omat tiedot ja näkemykset

vaikuttavat tutkimuksen kulkuun sekä kuvausten ja tulkintojen tekemiseen. (Eskola & Suoranta 2003, 210.) Eskola ja Suoranta (2003, 210) käyttävät termiä uskottavuus ilmaisemaan sitä, että tutkijan ja tutkittavien käsitykset ja tulkinnat vastaavat mahdollisimman hyvin alkuperäisiä tutkittavien käsityksiä. Tässä opinnäytetyössä aineistoa on tutkittu ja analysoitu itsekriittisesti siten, että omat ennakkokäsitykset ja oletukset vaikuttaisivat mahdollisimman vähän tapaan tulkita aineistoa.

Laadullisessa tutkimuksessa aineiston luokittelu ja luokittelun perustelu on osa tutkimuksen luotettavuutta (Hirsjärvi ym. 2009, 232). Aineiston laajuuden vuoksi opinnäytetutkimuksen tuloksia olisi todennäköisesti voinut luokitella useilla tavoilla. Koska kyseessä oli yksilötyö ja aineisto salassa pidettävää, ei toisen opinnäytetutkijan hyödyntäminen luokittelijana tai face-validiteetin käyttäminen, aineiston esittely tutkittavan ilmiön asiantuntijalle, ollut mahdollista tai eettisesti perusteltua. Tieto tästä toisaalta lisäsi tarkkuutta aineiston analysoinnissa.

Haastateltavien puheenvuoroista ei aina välity käsiteltävän asian koko todellisuus. Osa asioista voidaan kokea arkaluontoisiksi tai tutkimusaihe itsessään tuottaa sosiaalisesti hyväksyttäviksi ajateltuja vastauksia. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Tässä opinnäytetutkimuksessa haastateltavan kertomuksiin saattoi vaikuttaa esimerkiksi tieto siitä, että yhteisöllisyys kuuluu S-Asuntojen perusarvoihin. On mahdollista, että haastattelu omassa kodissa itselle tuntemattoman henkilön kanssa vaikutti vuorovaikutukseen ja siten myös vastauksiin erityisesti haastattelun alussa. Tätä ennakoitiin sijoittamalla alkuun yleisluontoisia ja helposti lähestyttäviä kysymyksiä.

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

6.1 Yhteisyyttä ja kuulumisen kokemuksia

Haastateltavat ilmaisivat tärkeimmäksi yhteenkuuluvuutta luovaksi tekijäksi asukkaiden yhteneväisen ikärakenteen. Kaikki haastateltavat pitivät talon ikärakennetta muutoinkin pelkästään myönteisenä asiana, ja yhteisöä kuvailtiin hyvin positiivisesti. Haastateltavat kertoivat, että asuminen muiden ikääntyvien kanssa tuo asukkaiden yhteiselämään rauhallisuutta, viihtyvyyttä, vuorovaikutusta ja aktiivisempaa yhteistä toimintaa. Asukkaista kaksi mainitsi ikärakenteen vaikuttavan myönteisesti kohtaamisten määrään ja naapureihin tutustumiseen, kun eläkeläisinä asuintalossa vietettiin enemmän aikaa. Yksi asukkaista totesi, ettei nykyajan taloyhtiöissä enää muutoinkaan tutustu nuorempaan ikäpolveen.

T: No mikä yhdistää mielestäsi asukkaita ja luo tämmöistä yhteenkuuluvuutta?

H: Niin. Ehkä se että täällä ollaan kaikki sen verran, *lähes eläkeläisiä kaikki ja vanhempia* ja ja että on *nähty jo maailmaa*.

H: Et kuitenki tulee sellanen et me ollaan kaikki niinku vähä *samassa veneessä*.

T: No millaiseksi kuvailisitte tätä asuinyhteisöä?

H: No ihan, aika rauhallinen talo ja *kiva porukka kun tässä on kaikki tämmösiä vanhempia eläkeläisiä*. Ni ei kaikki oo ihan eläkeläisiä mutta kuitenkin niin, niinniin. Minusta taloyhtiössä on kyllä tosi kiva kiva asua ja on kivat asukkaat. Vaikka en niinku ketään tuntenu aikasemmin kyllä kyllä täällä olijoista, mutta tota täällähän tutustuu.

T: No onko mitään negatiivista siinä että ikärakenne on tällainen tässä talossa?

H: Ei ollenkaan. Tuossahan on nuorisotalo vieressä (nauraa). Niin tuota, ei ole mitään.

län lisäksi asukkaita yhdisti asuminen itsessään ja samanaikainen muuttaminen. Yhteiset intressit kuten uusien asuntojen teknisissä laitteissa tai kalusteissa ilmenneet pulmat lisäsivät vuorovaikutusta ja yhteisyyttä. Yksi vastaajista ei

osannut määritellä yhdistäviä tekijöitä, ja arveli niiden ilmenevän vasta myöhemmin.

Kokemuksellisesti kaikki haastateltavat tunsivat kuuluvansa tasaveroisina muiden asukkaiden joukkoon. Kuulumisen kokemus ei riippunut omasta osallistumisaktiivisuudesta. Osallistumattomuus yhteistoimintaan ei haastateltavien mukaan tuottanut millään tavoin ulkopuolisuuden kokemusta.

Haastateltavat kokivat kuuluvansa asuinyhteisöön, talon asukkaisiin. Lisäksi vastauksista nousi esiin kuuluvuutta yhteisön sisälle muodostuneisiin pienempiin ryhmiin kuten oman rapun väkeen, kahvittelijoihin, sauvakävelijöihin, retkillä kävijöihin tai maanantaipiiriläisiin. Kolme haastateltavista kertoi löytäneensä asukkaiden joukosta kanssaan samanhenkisiä ihmisiä, joiden seurassa viihtyi erityisen hyvin. Kohtaamisilla, keskustelulla, tutustumisella ja henkilökohtaisilla kahdenkeskisillä suhteilla oli merkitystä yhteisöön kuulumisen kokemiseen.

T: Eikä ole ulkopuolinen olo mitenkään?

H: Ei. Ei ole.

T: Joo.

H: Ehkä mä olen saanut niitä sopivasti niitä ystäviä, että ehkä se siitäkin johtuu sitten.

Vuorovaikutusta on usean haastateltavan mielestä normaalitaloyhtiötä enemmän, mutta yhteisöä ei pidetä kovin tiiviinä. Kaikki haastateltavat kertoivat, että suuri osa asukkaista on heille tuntemattomia. Oman rapun asukkaat olivat tulleet tutummiksi, mutta vieraita asukkaita kohdattiin yhä myös omassa asuinportaassa. Yksi naispuolinen haastateltava arvioi, että erityisesti yksin asuvat miehet olivat jääneet tuntemattomiksi. Yhteistoimintaan ja tilaisuuksiin osallistuvat tunsivat toisiaan, mutta yksi asukkaista ilmoitti, ettei vastaavasti juuri muita ollut oppinut tuntemaankaan, ja yhä työssä käyviä kohtasi harvemmin. Haastateltavat kuvasivat yhteisöä ja asukkaiden tuttuutta seuraavasti:

T: No onko tämä asukkaiden joukko teidän mielikuvien perusteella niin semmoinen yhtenäinen ja tiivis? Vai ollaanko enempi erikseen?

H: Sekä että, et siinä on sellasia ihmisiä jotka on hyvinkin aktiivisia ihmisiä ja sitte on taas sellasia jotka ei ole ollenkaan. Eivät, että hy-

vä että jos tunnen. Et *just tänäänkin tapasin yhden tossa jota mä en ole koskaan nähnyt.*

HH: Meillä on tommonen iso kerhotila tuolla niin tai miksi sitä nyt sanotaan niin *siellä käy se määrätty porukka ja jotku ei käy sitte olenkaan.*

H: Nyt kun oli lauantaina oli viime viikolla tuollainen yhteinen joulujuhla tässä, syömingit ja juomingit alhaalla tuolla kerhohuoneessa niin kyllä siellä oli paljon semmosia että joita ei ollu koskaan ennen nähnykään (nauraa). Tai [toisesta] -rapusta niin harvemmin niitä tulee vastaan niin *oli kaikki, suurin osa oli outoja.* Ainaki puolet.

6.2 Tuttavallista kohtaamista arjessa

6.2.1 Tervehtimistä ja tutustumista

Asumista luonnehdittiin normaaliksi kerrostaloasumiseksi, jossa tapahtuu tavanomaista asukkaiden välistä kohtaamista. Vuorovaikutusta koetaan kuitenkin olevan tavanomaista enemmän. Asukkaiden kesken syntyy keskustelua ja toimintaa, ja tervehtiminen ja jutustelemaan jääminen ovat asukkaiden kokemusten mukaan osa tämän taloyhtiön kulttuuria. Haastateltavat kertoivat kohtavansa toisia asukkaita päivittäin tai lähes päivittäin, joskus useitakin kertoja vuorokaudessa. Kohtaamisissa osoitettiin kiinnostusta toista kohtaan esimerkiksi vointia kyselemällä. Arjen kohtaamiset nousivat asukkaiden kokemuksissa esiin vahvasti. Tervehtimiskulttuurin ja tutustumisen merkitys korostui jonkin verran muualta muuttaneiden vastauksissa.

H: Tää varmaan on sosiaalisempi kuin mitä täällä mä kuvittelen, täällä Helsingissä että eihän täällä kukaan varmaan kerrostalossa kun asuu niin edes tunne toisiaan. Täällä sentäs tervehditään ja aina vaihdetaan muutama sana toissa kun nähdään käytävällä tai ulkona niin. Et minusta tää on sikäli ihan ihan mukava noin muualta muuttaneena.

Arkisia kohtaamisia ja keskustelua tapahtuu asukkaiden kokemusten mukaan monissa tiloissa: sisällä rappukäytävässä, hississä, pesutuvassa ja muissa yhteistiloissa. Myös pihalla pysähdytään tervehtimään ja vaihtamaan kuulumisia.

Parvekkeelta saatetaan huudahtaa ohikulkijalle, ja kesällä erityisesti naiset koontuvat ulos pöydän ääreen keskustelemaan. Oman talon asukkaita tunnustetaan ja tervehditään myös kylillä ja kaupoilla. Yksi asukas kertoi mukavasta kohtaamisesta paikallisbussissa.

H: Tässä mentiin autossa parikin kertaa tuosta kun tuossa on pysäkki, niin menee tuonne Hakaniemeen bussi tuota tietä. Niin tuota istuttiin yhen rouvan kanssa vierekkäin ja juteltiin siinä koko matkan. Se oli tosi kiva että sitä kuuli niinkun hänenkin elämästään ja sitte talonkin elämästä ja että tommosta.

Kohtaamisten yhteydessä asukkaat keskusteleivat asumiseen liittyvistä ajankohtaisista asioista, mutta osa kertoi keskustelun ulottuvan muihinkin teemoihin. Haastateltavista yksi kertoi tutustuneensa toiseen asukkaaseen niin hyvin, että luokitteli suhteen ystävyudeksi. Yksi ilmaisi selvästi, ettei tällä hetkellä kaipaa normaalia jutustelua syvempää tuttavuutta, toinen puolestaan ilmaisi kaipaavansa ystäväystymistä. Useamman mielestä talossa oli asuttu vasta niin vähän aikaa, ettei lähempää tutustumista ja toisten kodeissa vierailuja ole ehtinyt tapahtua. Hyväksi koetun yksityisyyden ja oman rauhan kääntöpuolena näyttikin olevan se, ettei kotioville tulla herkästi kolkuttelemaan. Tämän haastateltavat kokivat eri tavoin.

T: Onko täällä hyvin mahdollisuus yksityisyyteen ja omaan rauhaan?

H: No kyllä. Kyllä on että ei kyllä tarte, *ei tule naapurit soittelemaan ovikelloa vaikka haluaisikin* (nauraa).

T: Vaikka haluaisikin?

H: Niin (nauraa).

T: Ja yksityisyyteen ja omaan rauhaan on mahdollisuus?

H: Joo, on joo. Ei kukaan tuu soittelemaan mun ovikelloa eikä mitään että pitäis saada mukaan että ei ei semmosta oo. *Enkä mä tykkäiskään semmosesta.*

Vain yksi haastateltava oli varsinaisesti kyläillyt toisen asukkaan luona. Toisten koteihin oli kuitenkin tehty nopeita piipahduksia, jotka liittyivät asunnon yksityiskohtiin. Nämä lyhyet vierailut tapahtuivat asunnonhaltijan kutsusta. Kodin rajoja rikottiin joulujuhla järjestelyiden yhteydessä, jolloin liikennettä asunnosta toiseen oli tavaroiden ja ruokien siirtelyiden yhteydessä vilkkaastikin.

Talon yhteistiloja pidettiin paitsi toiminnan, myös kohtaamisen ja tutustumisen kannalta erittäin tärkeitä. Niissä keskusteltiin toisten asukkaiden kanssa ja lueskeltiin lehtiä pyykkikoneen pyöriessä. Kerhotilan sijainti talon muiden yhteisten tilojen ja vilkkaasti asioidun asukasisännöitsijän toimiston lähellä lisäsi asukkaiden kohtaamisia. Monen haastateltavan mukaan yhteistiloissa tapasi toisia asukkaita melko usein. Yhteistilat toimivat puolijulkisina areenoina, jotka mahdollistivat kohtaamiset myös sellaiselle asukkaalle, joka halusi tutustua ihmisiin rauhassa ennen mahdollisia kotona kyläilyjä.

H: Ne on ehdottoman hyvät...ihmisiin pitää pikku hiljaa tutustua... Niin se on se tila jossa sä voit niinku vähän tunnustella että tota, et kyl sielt on ne omat niinku joitten kanssa haluu niin karsiutunu jo. Ja sit se on se tila et *johon voi mennä ja vapaasti eikä tarvi sit aina ajatella sitte että joku tulee sun kotiin*. Se on erittäin kivaa.

T: Joo. Kokoonnutaanko tuonne yhteistiloihin ihan päivittäin?

H: Joo, se on vapaasti käytettävissä. Sinne voi mennä aina lukemaan lehteä ja sinne tulee Hesari ja ei sinne muuta tulekaan mutta.

T: Onko siellä aina väkeä kun käytte?

H: No *aika usein on kyllä joku*. Joo kyllä.

6.2.2 Säännöllisiä kohtaamisia kahveilla ja sauvakävelyllä

Osa haastateltavista osallistui säännöllisesti tai satunnaisemmin kaikille asukkaille avoimeen keskiviikon kahvitilaisuuteen. Keskiviikkoiltapäivän kahvitus oli yhden haastateltavan mukaan käynnistynyt asukkaan ideasta, ja sitä pidettiin mukavana traditiona. Yhteinen hetki kahvikupposten äärellä loi mahdollisuuden tutustumiseen ja tiedonvälitykseen.

T: No kuinka naapureihin tutustuminen lähti käyntiin muuttonne jälkeen?

H: No alkuun, alkuun tuota meni muutama kuukausi että en tutustunut mutta sit meillä on keskiviikkoisin tuolla kahvitilaisuus tuolla meidän kerhohuoneessa ja siellä tutustui sitten ihmisiin. Ja olen täällä saanut nyt ihan, ihan hyviä tuttuja.

H: Mä menen tonnekin kahville ihan silläkin että kuulee vähän että mitä ollaan menossa et ihan musta ihan tarpeellista että tietää vähän talon toiminnasta ja missä mennään millonkin.

Useimmiten myös asukasisännöitsijä osallistui tilaisuuteen ja huolehti kahvin keitosta. Isännöitsijän poissa ollessa löytyi helposti vapaaehtoisia asukkaita huolehtimaan tarjoiluista. Osallistujia kerrottiin olevan 10–20 ja kokoonpanossa mainittiin esiintyvän vain pientä vaihtuvuutta. Joidenkin asukkaiden mukaan kahvittelu ja muukin toiminta hiljeni kesällä samalla kun piha-alueen käyttö puolestaan lisääntyi.

H: Kesän aikaan olivat, oli paljon pois koska tuota, näköjään useimmilla on kuitenkin mökki sitten jossain.

Seurustelun keskiviikkokahveilla kerrottiin olevan vapaamuotoista. Haastateltavista kaksi kaipasi kahvivilaisuuteen kerhomaisuutta ja selkeämpää struktuuria kuten etukäteen sovittuja keskusteluaiheita ja asukasisännöitsijän ohjausta, jotta puheenvuorot jakautuisivat tasaisemmin.

HH: Että että kyllä siellä pitäis olla jonkunlaista semmosta ohjattua se homma että.

T: Joo.

HH: Että tulis niinkö kuulluksi ja ymmärretyksi.

H: Niin vähän jokainen.

T: Niin että saisi äänensä kuuluviin?

HH: Kyllä.

Toisena säännöllisenä kokoontumisena mainittiin tiistai- ja torstai-aamun sauvakävelyt, joille lähdettiin alakerran ulko-ovelta. Mukana ollut haastateltava muisteli, että kävelijöitä oli hänen osallistuessaan ollut noin kuusi. Yksi mainitsi, ettei mukanaolo ollut hänelle oikein mahdollista, ja kaipasi taloon senioreille sopivaa yhteistä jumppahetkeä tai muuta omaan kuntoonsa paremmin soveltuvaa yhteisliikuntamuotoa. Itse toiminnan lisäksi esiin nousi jälleen kohtaamisen, mukanaolon ja tutustumisen näkökulma.

H: Siin varmaan tuliskin niinkun enemmän oltua sit yhdessä kun ois jotain tämmösii. Kimppajumppaa tai jotain sellasta niin.

H: Siinähan aina keskustellaan sitte siinä samalla kun kävellään. Et siinähan on ihan kivaa.

Yksi haastateltava kertoi vastikään käynnistyneestä maanantaipiiristä. Pieni ryhmä toisiinsa tutustuneita naisasukkaita kokoontuu maanantaisin keskustelemaan mieleisistään asioista. Miehillä ei ollut haastateltavien tietojen ja kokemusten mukaan omia porukoita tai yhteiskokouksia. Talossa ei ole yhteisaunaa, jossa järjestää saunailtoja, kuten oli ollut tapana toisen mieshaastateltavan aiemmassa taloyhtiössä. Tutkimuksen kohteena olevan taloyhtiön yhteistilaan ei varkaustapausten jälkeen hankittu uutta televisiota, jonka äärelle voisi kokoontua katselemaan urheilua. Pingispöydän hankkiminen miesten käyttöön oli suunnitteilla, mutta sen saapumisesta ei ollut tarkempaa tietoa. Television puuttuminen mietitytti yhtä asukasta juuri miesten kannalta:

H: Päätettiin et me ei hankitakaan sinne telkkaria. Että harvahan siellä loppujen lopuksi sitte istuu telkkarii niinku kattoen. Et kaikilla periaatteessa on kotona telkkarit ja haluu kattoo omat ohjelmansa. *Tietysti miehet olis varmaan jotain matseja ja tommosia miellään kattonu kimpassa.*

Nykyisen toiminnan lisäksi asukkailta löytyi ideoita tulevaan: uusia retkiä, kulttuuritapahtumia, asiantuntijavierailuja, tuote-esittelyitä ja ostettua viriketoimintaa. Toisten asukkaiden osaamisesta ei ollut vielä muodostunut hyvää kuvaa, ja yksi asukkaista ehdottikin kyselyn tekemistä. Kaksi haastateltavista piti mahdollisena, että järjestettäisiin asukkaiden itsensä ohjaamaa harrastetoimintaa, esimerkiksi käsitöitä.

6.3 Yksityisyyttä ja yhdessäoloa oman valinnan mukaan

Kaikkien haastateltavien mielestä yhteisö tarjosi erittäin hyvät mahdollisuudet sekä yksityisyyteen ja omaan rauhaan että yhdessäoloon ja osallistumiseen. Nämä eivät sulkeneet toisiaan pois, vaan jokainen saattoi tehdä valintansa senhetkisen tilanteensa mukaan. Tätä yhteisöllisen ja yksityisen joustavaa yhdistelmää pidettiin tärkeänä.

H: Se antaa semmosta viihtyvyyttä ja kotoista tunnelmaa et tuntee naapurit ja tietää ja kuitenkin jokainen saa sen yksityisyytensä pitää siinä puitteissa kun haluaa.

Kaikki haastateltavat kokivat osallistumisen täysin vapaaehtoiseksi ja mukana olon tai tulevaisuudessa mukaan menon helpoksi, myös he, jotka eivät juuri nyt kokeneet osallistumista itselleen tärkeäksi tai voineet jostakin syystä osallistua.

T: Tuntuuko että olisi helppoa mennä mukaan jos tulisi sellainen tilanne että olisi halu osallistua?

H: Joo, uskon.

T: Että ei olisi sellaista kynnystä että?

H: Ei, en usko ollenkaan että semmosta. *Senkun menee mukaan vaan ja jutteleen niiden, porukan kanssa...* Et kyl niiden kanssa on ihan helppo jutella sitte kun menee sinne, että ei siinä mitään.

Haastatteluissa ilmeni, ettei kaikilla talon asukkailla välttämättä ole samanlaisia mahdollisuuksia vuorovaikutukseen toisten kanssa. Oma tai läheisen terveys, omaishoitajuus, työelämässä olo tai oman jälkikasvun kanssa vietetty aika saattavat rajoittaa yhteiselämää talon asukkaiden kanssa. Haastateltavat eivät kuvailleet negatiivissävytteisesti toisten osallistumattomuutta. Ennemmin ilmeni ymmärrystä niitä kohtaan, joilla ei ollut yhtäläisiä mahdollisuuksia mukanaoloon.

H: On täs muutamia jotka on niinku omaishoitajana. Et hän ain sano et ei hän kauan voi olla pois sieltä. Että meitä on niin monenlaisia täällä. Sitten osa on töissä sitten vielä kans.

Vaikka painostusta osallistumiseen ei koettu, esiintyi yhteisössä hyväntahtoisena koettua mukaan houkuttelua. Yhteisöllistä huolehtimista kuvasti se, että heikommassakin kunnossa olevia oli autettu osallistumaan. Ainakin ajoittain myös heillä oli siten mahdollisuuksia valita osallistumisen ja osallistumattomuuden, yksin ja yhdessä olon välillä. Heikompikuntoisia oli autettu kahvitilaisuuksiin, otettu mukaan kävelyretkille ja huomioitu juhla järjestelyissä.

H: Että pääsi vaikk pyörätuolin kanssa ympäri. Mut sit myöski oltiin, varauduttiin siihen että on muutama henkilö meistä – että kättelee ja kyselee että tarviiko apua, noutoapua että saa ruokaa. Että kaikki saa ruokaa.

Yksityisyyttä häiritsivät haastateltavien kokemuksissa lähinnä ulkoiset, fyysiseen ympäristöön liittyvät tekijät. Osan mielestä talot sijaitsivat melko lähellä toisiaan, ja yksi haastateltava koki viereisen taloyhtiön äänet toisinaan häiritse-

viksi. Suora näköyhteys toisen rapun asunnoista oli puolestaan alussa tuntunut yhden haastateltavan mielestä vieraalta ja hidastanut kotiutumista.

6.4 Yhteisvoimin

6.4.1 Yhteishenkeä ja keskinäistä juhlintaa

Kysymys yhteishengen esiintymisestä mietitytti useita haastateltavia. Osa katsoi osallistuvansa liian vähän tai asuneensa vasta liian vähän aikaa osatakseen vastata. Yksi ymmärsi, että yhteishenki-käsite liittyi jollain lailla asukastoimikuntaan, johon ei kuulunut. Useat kuitenkin kokivat, että yhteishenkeä jossain muodossa esiintyy.

H: No. Tääl nyt on vuos vasta asuttu että mä en nyt osaa sanoa kuinka paljon yhteis-, sanoilla yhteishenki. Mut kyllä täällä niinkun, kyl täällä niinkun keskustellaan ja kyllä kaikki juttelee ja tervehtii kun tuol tapaa. Että kyl mä olettaisin että sitä nyt vois sanoa jopa yhteishengeksikin. Mutta tosiaan että tutustuminen on vasta vuoden, vasta vuosi menny tässä. Että harvemmin sitä kovin syvästi vielä ehtii tutustua tässä ajassa.

Talkoohenkeä mainittiin ilmenevän esimerkiksi pihakukkien hoidossa, yhteistilojen ikkunoiden pesussa ja yhteisessä pyrkimyksessä vaikuttaa uudisrakennuksessa ilmenneisiin alkuvaiheen ongelmiin. Selkeimmin yhteishenki näyttäytyi haastateltavien mielestä talon pikkujoulujen järjestelyissä ja juhlien vietossa. Pikkujoulut olivat haastateltavien mukaan merkittävä tapahtuma, johon osallistui 69 asukkaasta yli 40.

H: No olihan se pikkujoulunkin järjestäminen semmonen että *yhteisvoiminhan se järjestettiin* että kaikki ruoanlaitot ja – tai ne nyt oli valmiit laatikot – mut pitihän ne paistaa, lämmitellä ja kaikkee piti laitella ja kyllä siihen löytyi ihmisii. Ja tuolla meillä on tuo kerhohuone, oli laitettu ihan kauniiksi ja yhdessä.

Joulujuhla oli samalla talon 1-vuotisjuhla, ja sen eteen tehtiin runsaasti vapaaehtoista talkootyötä. Suunnittelua tehtiin yhdessä asukasisännöitsijän kanssa.

Ennen juhlia vierailtiin tukussa ja valittiin ruokalajit, ja asunnoista kannettiin yhteistilaan lisäpöytiä. Naapureilta lainailtiin kattiloita perunoiden keittoon ja keräiltiin tarjoiluvälineitä kattaukseen. Pöydät koristeltiin ja tila somistettiin. Heikompi-kuntoisista varauduttiin pitämään huolta. Asukkaiden osaamista tuotiin yhteiseen käyttöön ja erityisruokavaliot huomioitiin.

H: No sitte huomattiin että pitäs olla talo – et on asukkaita varmaan sellasiakin keliaakikkoja jotka ei voi käyttää normaalituotteita, niin siinä sitten yks rouva oli tehny ihan kakun keliaakikoille.

H: Yks rouva oli tehny kaikkia, kaikennäköisiä joulukoristeita.

Jouluruokailun lisäksi ohjelmassa oli yhteislaulua, ja asukkaat olivat järjestäneet myös esityksiä ja karaokelaulua. Asukkaista paljastui osaamista, joka yllätti yhden haastateltavan. Haastateltavat pitivät juhlia onnistuneina, ja uusia tuttavuuksiakin solmittiin.

T: Tutustuitko siellä uusiin asukkaisiin?

H: No oikeastaan yhteen mä tutustuin niinkun niin että ollaan sitten näin että juteltu kun on nähty, kun istuttiin samassa pöydässä.

Juhlan jälkeisenä aamuna löytyi jälleen vapaaehtoisia tiskaamaan astioita ja moppaamaan lattiaa. Työtä yhteisen hyvän eteen tehtiin mielellään. Kaikki eivät toki olleet järjestelyissä mukana, mutta he jotka olivat, touhusivat mukana olleen mielestä ahkerasti. Samankaltaista vapaaehtoista aktiivisuutta on asukkaiden kokemusten mukaan ollut muissakin tilanteissa kuin juhlissa.

T: Kuulostaa aktiiviselta. Onko toiminta aina näin aktiivista?

H: Kyllä, kyl siin on että kyl niitä niinku ryhtyy ihmiset että *ei kukaan nurise et mä en ala*. Et sit ne ei tuukkaan sinne tai sen enempää niinkun halua ottaa. Onhan semmosiakin henkilöitä jotka eivät jaksu tehdä mutta tuota kyllä siin oli hirveen moni niinkun oli oli mukana.

6.4.2 Auttamista ja luottamusta

Kaikki haastateltavat kertoivat saavansa tarvitsemansa avun omasta lähipiiristä: lapsilta, lastenlapsilta tai ystäviltä. Osa jakoi vastaavasti omaa apuaan läheis-

tensä suuntaan. Taloyhtiön asukailta ei apua juuri ollut pyydetty eikä odotettu, eikä siihen nähty tällä hetkellä tarvettakaan. Avun pyytämisen kynnyks vaikutt korkealta, ja naapuriapuun turvauduttaisiin tietyllä varauksella, tietyissä tilanteissa, esimerkiksi hätätapauksessa tai avun ollessa jotakin pientä. Yksi asukkaista kääntyisi mieluiten asukasisännöitsijän puoleen.

T: No jos on sellainen tilanne että tarvitsisitte itse apua niin olisiko helppoa pyytää sitä naapureilta?

H: Se *riippuu* vähän avun tarpeesta. Mutta *jos nyt on ihan sellasta pientä*.

H: No en oo tarvinnu. *Mä oon hirveen huono pyytämään edes omilta lapsiltani*.

H: Sit *täytyy olla hirvee hätä jos menen naapuriin*. Siis sanotaan että ennemmin menen vaikka tälle isännöitsijä-emännöitsijän luokse ja kysyn sit sieltä sitä kautta sitten mistä kautta mä voisin saada apua sitten.

Vaikka apua ei tällä hetkellä tarvittu, välittyi haastateltavien puheista suuri luottamus asuinyhteisöstä saatavaan apuun. Useimmat ilmaisivat painokkaasti ja epäroimättä, että saisivat taloyhtiön asukailta varmasti apua. Tässä yhteydessä mainittiin usein myös konkreettisia osoitteita, naapureita, joiden puoleen voisi kääntyä. Avun pyytämisessä tutuus ja henkilökohtaisuus vaikuttivat.

T: No auttavatko asukkaat täällä toisiaan?

H: Kyllä minun mielestäni auttavat jos vaan tarvetta on ja pyytää niin varmasti auttavat...Varmaan saisin apua kyllä uskoisin jos menisin pyytämään vaikka *seinänaapurilta tai alakerrasta* tästäkin rapusta.

H: Meil on *tässä meidän kerroksessa* justiinsa ihan hyvät kivat naapurit että kyl voisin pyytää jos tarvisin.

H: Että mä en nyt oo talon puolelta vielä niinkun ketään silläviisiin pyytäny mutta kyllä varmaan (painokkaasti) saa että *kyl mä sen verran oon kans tutustunu* vaikka en mä nyt niin paljo tuolla toiminnas oo mukana.

Osa haastateltavista oli auttanut toisia asukkaita, ja kaksi kertoi vastaanotta-neensa kerran tai pari pientä arkista apua. Kaikki kertoivat esimerkkejä taloyhti-össä esiintyvistä auttamisesta, vaikka eivät olisi henkilökohtaisesti olleet tai kokeneet olleensa avun antajina tai vastaanottajina. Mielenkiintoista oli, että haastateltava saattoi kokea, ettei ollut auttanut, mutta haastattelun edetessä kävi ilmi, että auttamista oli tapahtunut paljonkin. Kaikkea annettua apua ei ehkä tulkittu auttamiseksi.

Asukkaita oli kyyditty kauppaan, avustettu lenkille, nostettu pystyyn kaatumisen jälkeen ja tarjottu saattoapua kotiin. Oli kiinnitetty tauluja, säädetty teknisiä lait-teita, availtu purnukoita, neuvottu tiivisteiden laitossa ja korjailtu vaatteita. Osal-la oli käsitys, että ainakin jollekin heikompikuntoiselle asukkaalle oli tarjottu pait-si liikkumisapua myös seuraa. Yksi haastateltavista kuvaili tilannetta, jossa toi-nen asukas oli hänen mielestään kaivannut kuuntelijaa.

T: No sanoitte että, että kaipasi kuuntelijaa, niin minkälainen koke-mus teillä on, löytyykö taloyhtiöstä sellaista jonka kanssa voi jutella jos itse haluaa vähän syntyjä syviä jutella?

H: No mä en oo niin pitkään, kyl mä uskon et löytyy. Mä en oo niin pitkään vielä kun mä en oo edes noilla lenkeilläkään ollu...mut *täs-säkin rapussa ihan on yks joka, jonka kans kyllä varmaan pystyy juttelemaan.*

Yksi haastateltavista kertoi mielestään tyypillisestä auttamistilanteesta, jossa avulias mies auttaa yksinasuvaa asukasta:

T: Sitten hieman auttamisesta. Eli naapuriavusta. Esiintyykö sellais-ta teillä täällä taloyhtiössä?

H: Kyllä kuulemma esiintyy joo et me ei olla tarvittu eikä meitä oo pyydetty, meiltä. Mut on ihan tuolla tiedän että siellä on sellasia henkilöitä jotka ilmeisesti mielelläänki, miehet niinku poraa ja tekee ja yksinäiset ihmiset ovat niitä jotka ovat pyytäneet.

Neuvonnan ja opastuksen luonteista apua kyseltiin ja saatiin erityisesti asu-kasisännöitsijältä, mutta asukkaat välittivät myös toinen toisilleen tietoa esimer-kiksi liikenneyhteyksistä, harrastusmahdollisuuksista, retkikohteista ja kulttuuri-tapahtumista.

Taloyhtiössä esiintyvä auttaminen koettiin myönteisenä, muttei välttämättä itselle kovin ajankohtaisena asiana. Useat haastateltavat katsoivat, että auttamisella saattaa olla tulevaisuudessa suurempi merkitys.

T: No mitä tällainen asukkaiden keskinäinen auttaminen merkitsee teille?

H: Tietystihän se on ihan, ihan mukavaa. Että tuota niin kuin sanoin niin enhän minä itse ole tarvinnut kovin paljon apua.

T: Onko tällaisella asialla teille merkitystä nyt tällä hetkellä? Sillä avun saannilla taloyhtiöstä?

H: No kyllä se on tulevaisuudessa et sit kun tulee se et on niin ettei tosiaan ovista ulos pääse.

6.4.3 Vaikuttamista ja asukasisännöitsijän kumppanuutta

Useat haastateltavat koki asukkaiden oman panoksen yhteisten toimintojen ideoinnissa ja toteutuksessa merkittäväksi. Säännöllisen toiminnan lisäksi oli toteutettu muutamia asukkaiden ideoimia retkiä ja hyödynnetty asukkaiden suhteita. Yhden haastateltavan mukaan asukkaiden joukosta on muuttovaiheesta lähtien löytynyt myös halukkuutta vaikuttaa ja osallistua. Moni haastateltava luonnehti asukastoimikuntaa aktiiviseksi. Yhteisöstä löytyy tomeria asioiden eteenpäin viejiä. Yksi haastateltavista koki oman rapun väen hieman passiivisemmäksi kuin toisen rapun.

Yhteisten asioiden hoidossa ja yhteisön normien rajaamisessa esiintyi myös luonnollista erimielisyyttä. Erimielisyyksistä huolimatta yhteinen tavoite, asumisen kehittäminen, säilyi pääasiana, ja asukkaiden toivomia asioita saatiin hoidettua. Haastateltava asukastoimikunnan jäsen toimi asukasisännöitsijän ohella tiedonvälittäjänä asukkaiden ja toimikunnan välillä. Asukastoimikuntaan kuuluva haastateltava kertoi avoimesti kokemuksistaan.

H: No siellä [asukastoimikunnassa] *meillä on välillä kinaakin siellä, aika paljonkin*. Mutta tota, kyllä mun mielestä ne on menny ihan niinkun, enempihän siinä on tullu nyt näitä mitä niinkun meidän mielestä tai asukkaitten mielestä pitäs niinkun parantaa.

Osa haastateltavista kertoi kuulleensa tai kokeneensa yhteisön keskuudessa pientä asiakysymyksiin tai toimintatapaan liittyvää eripuraa, mutta mitään suurempia konflikteja ei haastateltavien kokemuksista noussut esiin. Omia mielipiteitä uskallettaisiin esittää ja oli esitettykin, vaikka ne eroaisivat toisten näkemyksistä. Pienistä asioista ei kuitenkaan haluttu ryhtyä kiistelemään.

H: En riitele mutta sanon jos mun on tarve sanoa. Sitten jos se on niin vähäpätöinen ettei sitä kannata niin ei se nyt taas sitten. Mutta jos on asiakysymyksiä niin kyllä.

Myös asukastoimikuntaan kuulumattomat haastateltavat kokivat, että voisivat halutessaan vaikuttaa yhteisön asioihin, vaikka eivät halunneet kuulua itse toimikuntaan. Muualta muuttanut asukas kuvailee omia vaikutusmahdollisuuksiin ja ilmaisee ympäristön vierauden merkitystä vaikuttamisaktiivisuuteensa:

H: Miksei sitä vois olla mukana, mutta mutta kun mä oon tullu tosiaan muualta. Mä en oo tota helsinkiläinen. Sen takia. Enkä enkä tunne alkuun niinkun ketään, niin sillä tavalla en oo tietysti niin. Mutta kyllä sitä vois vaikuttaa, jos olisi innokas vaikuttamaan.

Asukasisännöitsijän rooli yhteisössä koettiin tärkeäksi, mutta kokemuksissa näkyi melko suurta yksilöllistä vaihtelua. Isännöitsijältä saatiin neuvoja, hänellä oli tietoa ja yhteyksiä, ja hän otti selvää asioista. Asukasisännöitsijä osallistui retkille ja toimi asukkaiden yhteistyökumppanina toiminnan järjestämisessä. Muutama haastateltava toivoi asukkaiden oman toiminnan tueksi enemmän asukasisännöitsijän panosta ja aktiivisuutta. Joistakin kommenteista välittyi toisaalta myös epätietoisuus asukasisännöitsijälle kuuluvista tehtävistä.

H: Niin, *eiks se kuulu hänen tehtäviin järjestää* jotain? Mä en, tai siis luulen että jotkut ovat ainakin toivoneet. Että en tiedä sitten. Täällä nää asukkaat on niin aktiivisia jotkut että he järjestää näitä.

Osa haastateltavista piti asukasisännöitsijän roolia yhteisössä hyvin tärkeänä ja koki sillä olevan vaikutusta talon yhteishenkeen ja yhteistoimintaan. Jo tieto saatavilla olevista asukasisännöitsijän palveluista tuotti turvallisuutta, ja sosiaalinen isännöinti oli ainakin yhdelle haastateltavalle myös asunnon valintaan vaikuttanut tekijä. Yksi pohti isännöitsijän asemaa yhteisössä seuraavasti:

T: Tuota, onko tällä asukasisännöitsijällä sinun mielestäsi merkitystä tähän yhteishenkeen ja yhteistoimintaan?

H: Joo, kyllä mun mielestä on. On. Joo, kyllä. Et varmaan se tarvii kyl aika pitkämielisyyttä just siinä et ihmisiä on niin erilaisia kun tässäkin on.

6.5 Yhteisön merkitys nyt ja tulevaisuudessa

Vaikka yhteisöön suhtauduttiin myönteisesti, kaikki haastateltavat eivät kokeneet asuinyhteisöä itselleen tällä hetkellä yhtä tärkeäksi. Asuinyhteisö oli usealle vain yksi monista elinpiireistä ja muut sosiaaliset verkostot olivat laajat. Yksin tai kaksin asujien vastauksissa ei ollut sellaisia eroja, jotka välttämättä selittyisivät perhekunnan koolla. Yksin asuvat haastateltavat kuvailevat kokemustaan seuraavasti:

H: Enkä mä sillä tavalla niinku kaipaa hirveesti niinku sitä seuraa... Mul on niin et mä käyn mun kavereitten kans tuolla kaupungilla. Käydään kahvilla. Tai sitte mun [sukulainen] on välillä täällä.

H: No kyllä tietysti tähänkin on ihan hyvä kuulua mutta tietysti kyllä mä meen pitkin kaupunkia päivittäin aina...Nuoriso asuu täällä tässä lähellä.

Yksi haastateltavista pohti tämänkaltaiseen yhteisöön kuulumista, erityisesti sen yhteistä toimintaa ja vuorovaikutusta, itsensä lisäksi mahdollisten yksinäisyyttä kokevien henkilöiden kannalta:

H: Minusta se on erittäin tärkeätä. Tämmöstä pitäisi olla enemmänkin. Että *on hirveän paljon yksinäisiä vanhuksia joilla ei ole mitään kontakteja*. On huonokuntosia ja ei sitten pysty niinku menemään eikä sitä aina viitsi lähteä...Niin et varmaan me ei sillä tavalla niin aktiivisesti tarvita sitä muuta porukkaa kun ne jotka on yksin.

Joillekin haastateltaville asuinyhteisö edusti pääkaupunkiseudulla asuvaa jälkipolvea lukuun ottamatta ainoita paikallisia kontakteja lähiympäristössä. Ystäväverkosto sijaitsi kauempana ja asuinyhteisön merkitys oli korostuneempi:

T: Kuinka tärkeänä pidät tähän yhteisöön kuulumista ja muita asukkaita. Jos vertaa vaikka muihin ihmissuhteisiin ja yhteisöihin mihin ehkä kuulutte?

H: Täällä en kuulu mihinkään yhteisöön. *No kyllähän ne on ihan tärkeitä koska nää nyt on niinkun mun ainoita tuttuja täällä.*

Hekin, jotka eivät kokeneet yhteisöön kuulumista vielä niin tärkeänä, näkivät tilanteen voivan muuttua tulevaisuudessa. Monella haastateltavalla muuton vaikuttimena oli ollut nimenomaan katse tuleviin asumisen tarpeisiin iän karttuesa. Sosiaalisella ympäristöllä, yhteistoiminnalla, yhteistiloilla ja auttamisella enustettiin olevan nykyistä suurempi merkitys tulevaisuudessa.

T: No minkälainen merkitys tällä, tähän asuinyhteisöön kuulumisella on teille? Kuinka tärkeä tämä asukkaiden joukko on teidän elämäsänne?

H: No näin lyhyen ajan puitteissa, mul on vielä niin paljo ystäväpiiriä tossa että ei niin suuri mulle. Et mä pystyisin aivan hyvin olemaan vastaavassa ihan iteksenikin, kun on paljo tekemistä ja ystäviä... Mutta kyllä varmaan mitä huonommaksi se liikkuminen rupee käymään niin sitä tärkeämmäksi se tulee.

H: Entistä enemmän mä uskoisin että tota me itse kukin tässä vanhetaan ja sit liikkumiset jää pienemmäksi, ympyrät pienenee niin silloin sitä varmasti niinku enemmän niinku keskenämme täällä touhutaan.

H: Mut sitä mä ajattelin just että jos tulee tosiaan semmonen vaihe et mä en pääse ulos vähään aikaan, niin sit mä voisin ihan hyvin mennä aina tapaamaan sit porukkaa tonne. Kun hissillä pääsee alas sitte aika näppärästi sitte, sinne yhteistiloihin.

T: Niin, että se on semmoinen mukava varalla oleva asia?

H: Joo. Nimenomaan.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Haastateltavien kokemusten perusteella tutkimuskohteena olevassa senioriasumisoikeustalossa esiintyy eriasteisesti useita yhteisöllisyyden osatekijöitä: vuorovaikutusta, yhteistoimintaa, yhteenkuuluvuutta, yhteisiä intressejä ja auttamista. Haastateltavat myös kokevat nämä myönteisinä asioina. Näiden myönteisenä näyttäytyvien yhteisöllisyyden osatekijöiden painoarvo ja merkitys tämänhetkisessä elämäntilanteessa oli kullekin haastateltavalle yksilöllinen.

Yhteisöllisyyden ytimenä pidetään usein yhteenkuuluvuuden tunnetta. Tässä yhteisössä tärkeimpiä yhteenkuuluvuutta luovia asioita olivat asukkaiden ikä ja samanaikainen muuttaminen. Talon ikärakenne koettiin yksinomaan hyvänä asiana. Sen katsottiin tuovan taloon rauhallisuutta, viihtyvyyttä ja normaalikerrostaloyhteisöä runsaampaa vuorovaikutusta. Tässä suhteessa löytyi eroavaisuuksia esimerkiksi Oulun Caritas-tutkimukseen ja Koti kerrostalossa -tutkimukseen. Koti kerrostalossa -tutkimuksessa ikääntyvistä lähes kaikki pitivät hyvänä sitä, että talon asukkaissa on monenikäisiä ihmisiä (Silvennoinen & Hirvonen 2002, 138–139). Tutkittavan senioriasumisoikeustalon korttelipiirissä on asutusta eri-ikäisille ja haastateltavilla nuorta jälkipolvea, mikä saattaa osaltaan selittää sitä, ettei taloon kaivattu nuorempia asukkaita.

Haastateltavien kokemuksista nousi erityisen positiivisena esiin asuinyhteisössä vallitseva kohtaamiskulttuuri. Vaikka tutkimuskohdetta luonnehdittiin normaaliksi asuinkerrostaloksi, se erottui haastateltavien kokemusten mukaan tavanomaisesta kerrostaloasumisesta ikärakenteen, yhteistilojen ja esteettömyyden lisäksi juuri tuttavallisen arjessa kohtaamisen kautta. Naapurit tervehtivät toisiaan sekä taloyhtiössä että kylillä, jäivät juttelemaan, kohtasivat yhteistiloissa spontaanisti ja suunnitellusti ja osoittivat kiinnostusta toisiaan kohtaan. Osa suhteista koettiin hyvänpäivän tuttavuuksina, osa astetta läheisempinä tuttavuuksina ja pieni osa ystävyutenä. Bergmanin mukaan hyvänpäivän tuttavuus on merkittävä naapureidenvälinen vuorovaikutusmuoto, joka lisää yhteenkuuluvuuden tunnetta ja saattaa johtaa myös läheisempiin suhteisiin (Silvennoinen & Hirvonen 2002, 30). Näin oli tässä taloyhtiössä myös käynyt.

Yhteisöllisyyden kannalta syvempi tutustuminen ei ole itsetarkoitus, sillä sen on todettu rakentuvan myös heikoissa suhteissa. Granovetter toteaa, että yhteisöissä olevat runsaat vaihtoehtoiset heikot sidokset tuottavat toimivamman yhteisön kuin sellaiset vahvojen sidosten yhteisöt, jotka perustuvat vain ystävyteen tai muodollisiin yhteenliittymiin (Hyypä 2002, 28, 50–51.) Yksittäisen asukkaan subjektiivisen hyvinvoinnin kannalta merkityksellistä on kuitenkin myös se, minkälaisia naapurisuhteita omalle kohdalle toivotaan ja kuinka hyvin tämänhetkinen tilanne vastaa odotuksia. Tutkittavassa asuinyhteisössä kaipuuta nykyistä syvempäänkin ystäväystymiseen esiintyi.

Asuinyhteisössä esiintyy sekä vaikuttamiseen että virkistymiseen ja sosiaaliseen kanssakäymiseen liittyvää yhteistoimintaa. Useiden tutkimusten mukaan asukkaiden yhteistoiminta helpottaa tutustumista ja edistää yhteisöllistymistä, ja tämän opinnäytetutkimuksen tulokset viittaavat samaan. Säännölliset keskiviikkokahvit, asukkaiden organisoimat retket ja yhteistilassa järjestetyt pikkujoulut nousivat esiin tärkeinä yhteisöllisinä kokemuksina. Pikkujoulut ilmensivät asukkaista löytyvää aktiivista talkoovoimaa ja yhteishenkeä. Samalla juhlat kokosivat yhteen toisilleen tuntemattommaksi jääneitä asukkaita ja olivat yksi esimerkki yhteisössä esiintyvistä toisten huomioon ottamisesta ja toimintakyvyltään heikompien auttamisesta. Tiikkaisen Vanhuusiän yksinäisyys -tutkimuksessa luottamuksen avunsaantiin todettiin vähentävän yksinäisyyden kokemusta (Tiikkainen 2006, 23, 64–65). Tutkimuskohteena olevassa asuinyhteisössä asukkaat luottivat siihen, että naapureilta saa tarvittaessa apua. Vaikka suoraa päätelmää yksinäisyyden vähenemisestä ei voida tehdä, voidaan ajatella, että luottamus ilmentää yhteisön potentiaalia lievittää yksinäisyyttä.

Asunnon valinta ei perustunut odotukseen asumisen yhteisöllisyydestä, mutta asuinyhteisössä esiintyvää keskinäistä vuorovaikutusta ja yhteistoimintaa pidettiin periaatteessa hyvinä asioina. Toimintaan osallistuttiin omien intressien mukaisesti, ja osallistumisen astetta voitiin vapaasti säädellä ilman kokemusta yhteisön ulkopuolelle jäämisestä. Tätä yksityisyyden ja yhteisöllisyyden joustavaa yhdistelmää arvostettiin. Tutkimusten mukaan yhteisöllinen arki lisääkin asukkaiden hyvinvointia juuri silloin, kun yhteisöllisyys perustuu vapaaehtoisuuteen, kun se koetaan sopivanasteiseksi ja itselle oikeantyyppiseksi ja kun yksilöllä

säilyy mahdollisuus itse päättää, milloin on asukkaiden kanssa yhdessä, milloin yksin (Kyttä, Pahkasalo & Vaattovaara 2010, 113). Vapaaehtoisuuden ja itse-määräämisen osalta opinnäytetutkimuksen tulos on samankaltainen kuin Laurinkarin, Poutasen, Saarisen ja Laukkasen senioritalotutkimuksessa. Myös Lehtosen ideaaliyhteisön kriteereistä löytyy toiminnallisuuden lisäksi kokemus osallistumisen vapaaehtoisuudesta (Lehtonen 1990, 30). Asuinyhteisön yhteistilat koettiin tärkeiksi tutustumis-, vuorovaikutus- ja toimintafoorumeiksi, jotka tekivät mahdolliseksi vapaan ja samalla fyysisesti esteettömän liikkumisen yksilöllisen ja yhteisöllisen, yksityisen ja puolijulkisen tilan välillä. Yhteistiloja pidettiin yksimielisesti erittäin merkittävinä tutustumiselle ja yhteisöllisyyden kehittymiselle. Myös tältä osin tutkimustulokset olivat yhteneväiset aiempien senioritalotutkimusten kanssa.

Useimmille haastateltaville asuinyhteisö oli vain yksi monista elinpiiriin kuuluvista yhteisöistä. Haastateltavat edustivat monin osin tyypillistä kolmannen iän senioria, jolle primaariyhteisöt kuten lapset, lapsenlapset ja ystävät olivat tärkeitä. Haastateltavat myös asuivat kohtuullisen lähellä jälkipolveaan. Usea haastateltava kuului lisäksi johonkin muuhun yhteisöön kuten harrastuspiiriin tai entisten työtovereiden muodostamaan ryhmään. Opinnäytetutkimuksen tulokset ovat samankaltaiset kuin Settlementiliiton ASKE-projektin tutkimuksessa. Tässä tutkimuksessa todettiin, että asukkaiden kotona viettämä aika ja asuinyhteisön ulkopuoliset sosiaaliset verkostot vaikuttivat siihen, kuinka merkityksellisinä asukastoimintaa ja yhteisöllisyyden muodostumista pidettiin ja missä määrin niihin haluttiin vaikuttaa ja osallistua (Partanen 2006, 31). Opinnäytetyön tutkimustulos asettuu hyvin myös Unruhin ja Straussin esittämään sosiaalisen maailman teoriaan. Unruh ja Strauss toteavat, että nyky-yhteiskunnan yksilöt ovat useimmiten jäseniä samanaikaisesti monissa erillisissä yhteisöissä ja yksilöt sitoutuvat yhteisöihinsä eriasteisesti: sisäpiiriläisinä, vakituisina, turisteina tai vieraina (Aro 2011, 53–54).

Vaikka asuinyhteisö ei juuri nyt ollut kaikille ainoa tai tärkein yhteisö, sen merkityksen ennustettiin lisääntyvän tulevaisuudessa toimintakyvyn heikentyessä. Iän myötä mainittiin esimerkiksi yhteistilojen, yhteistoiminnan, sosiaalisen vuorovaikutuksen ja naapureilta saadun avun voivan muodostua nykyistä tärkeämmiksi.

Kaikkien haastateltavien puheenvuoroista välittyi tyytyväisyys valittuun senioriasumismuotoon ja sen tuomiin tulevaisuuden mahdollisuuksiin. Myönteisten kokemusten valossa tämä S-Asuntojen uusi senioriasumiskonsepti näyttäisi lunastavan paikkansa senioriasumisen kentässä.

”Vasta vuosi asuttu” -kommentti esiintyi kaikilla haastateltavilla ja useiden teemojen alla. Vuoden mittainen asuminen koettiin tässä senioriasumisoikeusyhteisössä lyhyeksi ajaksi tutustumiselle ja tiiviin yhteishengen muodostumiselle. Osalla haastateltavista ensimmäiseen asumisvuoteen ajoittui muuton lisäksi muita elämänmuutoksia, ja joillakin kotiutuminen tai uuteen kaupunkiin ja asuinalueeseen tutustuminen, paikallisidentiteetin muodostuminen, oli vaatinut oman aikansa. Myös Özer-Kemppaisen tutkimuksessa Oulun Caritas-yhteisössä senioritaloasukkaiden suhteet naapureihin olivat vasta orailaan, kun talossa oli asuttu alle vuosi (Özer-Kemppainen 2006, 34). Jatkotutkimus vuoden tai kahden kuluttua voisi olla kiintoisa ja valaista yhteisöllisyyden kehittymistä tässä senioriasumisoikeustalossa. Jatkotutkimus olisi mielenkiintoinen jo sen vuoksi, että lyhyeen asumisaikaan suhteutettuna yhteisöllisyyttä näyttäisi esiintyvän taloyhtiössä jo nyt enemmän kuin monessa tavanomaisessa asuinyhteisössä.

Asukasisännöitsijän neuvontapalveluja ja verkostoja taloyhtiön ulkopuolelle pidettiin tärkeinä, osin omakohtaisesti, osin toisten asukkaiden ja kokonaisyhteisön kannalta. Asuinyhteisön fyysisen ja sosiaalisen ympäristön kehittämistä tapahtui asukkaiden oman aktiivisuuden ja asukasisännöitsijän toiminnan yhteissummuna. Tutkimuksen perusteella yhteisössä näyttäisi tapahtuneen ja tapahtuvan yhteisöllistymistä. Asukkaat organisoituivat ja järjestivät toimintaa myös itsenäisesti ilman ulkopuolista ohjausta. Asukkailla oli visioita ja ideoita tulevaisuuteen, ja myös asukkaiden itsensä ohjaamaa harrastetoimintaa pidettiin mahdollisena. Tätä voidaan pitää settlementiarvojen valossa myönteisenä tuloksena.

Osa haastateltavista koki asukasisännöitsijän vetäytyvän toiminnassa taustalle. Haastateltavien keskuudessa esiintyi myös epäselvyyttä siitä, minkälainen ja kuinka aktiivinen rooli isännöitsijällä työnsä puolesta kuuluisi asuinyhteisössä olla. Tässä tullaan mahdollisesti periaatteellisiinkin kysymyksiin yhteisöllistämi-

sen ja yhteisöllistymisen rajalinjoista. Haasteelliseksi asukasisännöitsijän roolin tehnee se, että asukkaiden tarpeet ovat kovin erilaiset. Jo tässä tutkimuksessa haastateltavien mielipiteet ja odotukset sosiaalisesta isännöinnistä erosivat suuresti toisistaan. Samalla kun yksi toivoi enemmän ylhäältäpäin järjestettyä toimintaa, toinen katsoi mahdollisen lisäaktiviteetin ilmentävän liiallisuuteen menevää, palvelutaloihin kuuluvaa holhoamista. Lisäksi osa asukasisännöitsijäkeskustelusta suuntautui selkeästi uudiskohteen rakennusteknisiin eikä niinkään asukastoiminnan edistämiseen ja ylläpitoon liittyviin asioihin. Suuren yksilöllisen vaihtelun vuoksi on vaikea tehdä pidemmälle meneviä päätelmiä tai yleistyksiä asukasisännöitsijän roolista. Kenties S-Asuntojen lomakekysely valottaa tätä aihepiiriä teemahaastattelututkimusta kattavammin.

Haastateltavat oli poimittu niiden 36 % joukosta, jotka olivat antaneet yhteydenottoluvan. On oletettavaa, että luvan antaneiden joukkoon on valikoitunut tietyn-tyyppisiä asukkaita. Asuinyhteisössä esiintyi yhteisöllisyyttä, mutta suuri osa asukkaista oli kuitenkin haastateltaville vieraita, osa jopa siten, ettei heitä kaikkia tunnustettu taloyhtiön ulkopuolella liikuttaessa talon asukkaiksi. Keitä nämä tuntemattomat mahtoivat kenellekin olla? Oliko heidän joukossaan asukkaita, joita kukaan ei tunne ja tunnista? Onko heidänkin halutessaan yhtä helppoa saapua keskiviikkokahveille? Ehkä pikkujoulujen kaltaiset kaikille avoimet ja suosituksi osoittautuneet yhteistilaisuudet ovat merkittäviä juuri siten, että enemmän omissa oloissaan olevat asukkaatkin voivat kokea osallisuutta ja yhteisöön voi hiljalleen kehittyä laajalle asukaskuntaan levittäytyvää me-henkeä.

Asuinyhteisöstä näyttäisi erottuvan jonkinlainen aktiivisten toimijoiden ja osallistujien joukko tai joukkoja. Tutkimuksen perusteella on vaikea eritellä, kuinka paljon näissä esiintyy ryhmänsisäistä yhteenkuuluvuutta ja yhteisöllisyyttä ja kuinka suuri osa yhteisyydestä suuntautuu nyt ja jatkossa koko asuinyhteisöön. Tulevaisuuden kannalta on merkitystä sillä, säilyvätkö asuinyhteisön sisäiset ryhmät avoimina ja helposti lähestyttävänä ilman, että muodostuu tiukkoja rajoja sisä- ja ulkopuolella oleviin. Kun aikaa kuluu, eriytyvätkö osallistujien ja ei-osallistujien joukot tai pienemmät ryhmät vai tulevatko asukkaat yhteistilaisuuksien tai muun vuorovaikutuksen myötä toisilleen tutummiksi ja asuinyhteisö tii-

viimmäksi? Voidaanko mahdolliset rinnakkaiset ja osin limittävät ryhmät kokea jopa yhteisön voimavarana?

Nähtäväksi jää, mikä on asuinyhteisön henkilökohtaisten tuttavuuksien ja ystävystymisten merkitys yksilöille ja yhteisölle tulevaisuudessa. Keskustelussa nousi ajoittain esiin kohtaamiset samanhenkisten, itselle läheisemmäksi koettujen asukkaiden kanssa. Missä määrin yhteisössä esiintyvä yhteisöllisyys, erityisesti auttaminen, tulee perustumaan henkilökohtaisiin siteisiin ja missä määrin yhteisössä esiintyy yleistynyttä yhteisvastuullisuutta? Mitä edellä esitetyt erilaiset tulevaisuudennäkymät merkitsisivät yhteisölle ja miten kukin yksilö ne koki? Nämä kaikki avaavat näkökulmia jatkotutkimuksiin, mikäli sellaiset nähdään tarpeellisiksi ja eettisesti sopiviksi.

Tutkimuskohteena oleva senioriasumisoikeustalo on asukasrakenteeltaan naisvaltainen. Minkälaisia ovat miesten, erityisesti yksin asuvien miesten kokemukset ja odotukset asuinyhteisöltään? Television poistuminen yhteistilasta oli pieni yksittäinen asia, jolla voi olla yhteisöllistä merkitystä. Onko urheilun tai muun ohjelman katsominen yhteistiloissa miehille helppo ja neutraali tapa kokoontua, keskustella ja luoda yhteisyyttä, kun miehistä perinnettä edustava yhteisaunominenkin on mahdollista vain asukkaiden kodeissa? Kun miesporukoita ei kokemusten perusteella ollut, olisi haastatteluissa voinut syventyä keskustelemaan enemmän niistä merkityksistä, mitä miesasukkaat antavat tämänkaltaisille kokoontumisille. Kenties yhtenä jatkotutkimusaiheena voisi muutoinkin olla rajatun asukasryhmän kuten miesten, omaishoitajien, pariskuntien tai työssäkävijien kokemukset asuinyhteisöstään.

Asuinkortteliin on noussut useita uudisrakennuksia peräjälkeen. Tutkittavan senioriasumisoikeustalon viereen on valmistumassa suuri yksityinen palveluasumisyksikkö. Yhteistyöstä tai tilojen käytöstä oli joidenkin asukkaiden mielikuvien mukaan alustavasti keskusteltu, mutta ei tehty päätöksiä. Tilojen käyttömahdollisuuksiin suhtauduttiin myönteisesti, mutta toteutumiseen hieman varuksella. Osa epäili, ettei ulkopuolisilla välttämättä ole pääsyä yksityisen palvelutalon kuntosaliin, hyvinvointipalveluihin tai ruokalaan. Jos yhteistyötä ja kanssakäymistä naapuruston kanssa kuitenkin syntyy, miten tämä vaikuttaa tutkittavan

asuinyhteisön arkeen yksilön ja koko yhteisön tasolla? Entä vaikuttaako palveluasumisyksikön ja muiden uudisrakennusten nousu jollain tasolla tämän uudiskorttelin kokonaisvuorovaikutukseen ja alueelliseen yhteisöllisyyteen?

TAULUKKO 3. Yhteenvedoa tuloksista ja johtopäätöksistä

Keskeisiä tuloksia ja johtopäätöksiä
<ol style="list-style-type: none"> 1. Asuinyhteisössä esiintyy useita yhteisöllisyyden tunnusmerkkejä: yhteenkuuluvuutta, vuorovaikutusta, yhteistoimintaa, yhteisiä intressejä, vaikuttamista ja auttamista. 2. Talon ikärakenne koetaan yhdistävänä ja yksinomaan myönteisenä. 3. Asumista pidetään normaaliasumisena, mutta kohtaamis- ja vuorovaikutuskulttuuri on myönteisesti erilainen. Yhteistilojen merkitys tutustumiselle ja yhteisöllisyyden kehittymiselle on suuri. 4. Asukkailla on vahva luottamus naapureilta saatavaan apuun. Yhteisössä on potentiaalia yksinäisyyden lievittämiseen. 5. Yhteisöllisyyden osatekijöiden merkitys ja keskinäinen painoarvo on kullekin asukkaalle yksilöllinen. Muut sosiaaliset suhteet vaikuttavat siihen, miten merkittävänä asuinyhteisöä pidetään. Tulevaisuudessa asuinyhteisön merkitys todennäköisesti kasvaa. 6. Yhteisössä on mahdollisuus sekä yksityisyyteen että yhdessäoloon oman valinnan mukaan, ja tätä myös arvostetaan. 7. Vuosi koetaan lyhyeksi ajaksi tutustumiseen ja yhteishengen kehittymiseen. Jatkotutkimus lähivuosina voisi tuottaa kiinnostavaa lisätietoa. 8. Yhteisö ei ole kovin yhtenäinen, ja suuri osa asukkaista on vielä tuntemattomia. Yhteisössä on kuitenkin aktiivisten osallistujien joukkoja. Missä määrin yhteisyys ja yhteisöllisyys käsittää koko asuinyhteisön, missä määrin on pienempien ryhmien sisäistä? 9. Asuinyhteisön kehittämistä tapahtuu asukkaiden oman aktiivisuuden ja asukasisännöitsijän toiminnan yhteissummana. Asukkaiden näkemykset ja odotukset asukasisännöitsijän palveluista vaihtelevat. Asukkaat ovat aktiivisia, ja asuinyhteisössä tapahtuu yhteisöllistymistä.

8 POHDINTAA AMMATILISESTA KASVUSTA

Opinnäytetyö oli oppimisprosessi, jonka aikana tutustuin runsaan ammatillisen lähdeaineiston lisäksi haastattelututkimuksen tekoon kaikkine vaiheineen. Kokemus oli kokonaisuudessaan antoisa ja mieleenpainuva, ja olen erityisen iloinen asuinyhteisössä tapahtuneista kohtaamisista: tutustumiskäynnistä ja viidestä haastattelutilanteesta asukkaiden kodeissa. Koti, jonka merkityksellisyyden ihmisen elämässä tiedostin entistä voimakkaammin, oli paikka, jonne olin pääsyt vierailemaan. Asukkaat antoivat ylittää kynnyksensä ja astua yksityiseen, mitä ei voida pitää itsestäänselvyytenä.

Opinnäytetyön tekeminen päivätyön ohessa toi arkeen tervetullutta vaihtelua, mutta kohtasin prosessin aikana myös haasteita. Innostuneisuus ja perusteellisuus johtivat työntäyteisiin päiviin. Kohtasin vaikeuksia aiheen rajaamisessa, mikä kertautui prosessin useissa vaiheissa: tiedonhankinnassa, jäsentämisessä, haastattelurungon tekemisessä, aineiston analysoinnissa ja aikataulutuksessa. Uppoutuessani yhteisöllisyys-teemaan löysin kuitenkin paljon mielenkiintoista materiaalia ja nautin uuden oppimisesta, joten opinnäytetyöhön käytetty aika oli hyödyksi.

Työ oli laaja, ja aiheen olisi voinut rajata esimerkiksi yhteen yhteisöllisyyden osa-alueeseen, ja pitäytyä siinäkin tietyssä näkökulmassa. Tämä olisi helpottanut myös haastattelutilannetta, jossa teemoja tuntui olevan hieman liikaa kerralla keskusteltaviksi. Toisaalta yhteisöllisyys on käsitteenä sellainen, että yhtä osaa on hankala erottaa toisesta. Yhteisöllisyyttä myös määritellään ja kuvataan eri tavoin, minkä huomasin haasteeksi jo tiedonhakuvaiheessa. Vaikka käytin tiedonhankintaan paljon aikaa ja osallistuin ylimääräisiin informaatiolukutaidon työpajoihin, löysin prosessin eri vaiheissa yhä uusia ja uusia, entisiä relevantimpia lähteitä. Kaikkia näitä ei enää loppuvaiheessa ollut mahdollista hyödyntää.

Sosionomin (AMK) kompetenssien yhtenä osa-alueena mainitaan refleктоivan, tutkivan ja kehittävän työtteen hallinta. Sosionomin tutkinnon suorittaneelta

edellytetään käytäntöön soveltuvaa tutkimuksellista osaamista. (Sosiaaliportti 2010.) Opinnäytetyöprosessi on kehittänyt taitojani tutkimuksen teossa ja vahvistanut kykyä itsenäiseen työskentelyyn. Paradoksaalista on, että syvennyin yhteisöihin ja yhteisön merkityksiin juuri silloin, kun vietin suurimman osan lukuvuodesta poissa oppilaitokselta itselle tutun ja tärkeän opiskelijayhteisön parista. Olin käyttänyt opinnäytetyön ryhmäohjauskerrat jo aiempina opiskeluvuosinani, joten itsenäinen tekeminen oli koko tutkimusprosessin lähtökohta.

Sosionomin kompetensseissa korostetaan tehtäväkentän laaja-alaista hahmotamista: sosionomi (AMK) osaa pohtia hyvinvointia ja osallisuutta sekä yhteiskunnan, yhteisön että yksilön näkökulmasta (Sosiaaliportti 2010). Yhteisöllisyys opinnäytetyön aiheena oli erittäin avartava juuri sen moniulotteisuuden vuoksi. Yhteiskunnalliset rakenteet, yhteisöjen roolit ja yksittäisten asukkaiden kokemukset olivat samanaikaisesti läsnä, kun rakensin kuvaa ikääntyvien elämästä. Yksityisyyden ja yhteisöllisyyden tasapaino ja säätelymekanismit avautuivat tämän tutkimusprosessin kautta aiempaa selvemmin. Opinnäytetyön myötä pysähdyin myös pohtimaan entistä syvemmin ikääntyvien hyvinvointia ja yhteiskunnan eriarvoistumista. Vaikka senioriasumisen kenttä tulee tulevaisuudessa monipuolistumaan, ei kaikilla ole yhtäläisiä mahdollisuuksia valita itselleen mieluisaa ja hyvinvoinnin kannalta otollisinta asumismuotoa.

LÄHTEET

- Ahokas, Marja 2011. Ryhmät ja niiden väliset suhteet. Teoksessa Eero Suoni-
nen, Anna-Maija Pirttilä-Backman, Anja Riitta Lahikainen & Marja
Ahokas (toim.) Arjen sosiaalipsykologia. Helsinki: WSOYpro Oy,
185–246.
- Aktiiviset Seniorit ry 2012. Aktiiviset Seniorit ry:n verkkosivusto. Viitattu
23.3.2012. <http://www.aktiivisetseniorit.fi/>.
- Andersson, Sirpa 2007. Palveluasuntoja ikäihmisille. Palveluasumisen nykyti-
lanne ja tuleva tarve. Stakesin raportteja 14/2007. Helsinki: Sosiaa-
li- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus.
- Aro, Jari & Jokivuori, Pertti 2010. Klassinen sosiologia ja moderni maailma.
Helsinki: WSOYpro Oy.
- Aro, Jari 2011. Yhteisöllisyys ja sosiaalinen side. Teoksessa Seppo Kangas-
punta (toim.) Yksilöllinen yhteisöllisyys. Avaimia yhteisöllisyyden
muutoksen ymmärtämiseen. Tampere: Tampere University Press,
35–60.
- Asokodit 2011. Verkkosivusto. Viitattu 6.2.2012. <http://www.asokodit.fi/>.
- Bauman, Zygmunt 2001. Community. Seeking Safety in an Insecure World.
Themes for the 21st century. Cambridge: Polity.
- Blomgren, Jenni 2010. Mistä ikääntyneet saavat apua? Erikoistutkija Jenni
Blomgren Kelan tutkimusosasto. Kansallinen ikääntymisen foorumi
23.11.2011. Viitattu 23.3.2012.
[http://www.kela.fi/in/internet/liite.nsf/NET/231111172247HJ/\\$File/Blomgren231111.pdf?openElement](http://www.kela.fi/in/internet/liite.nsf/NET/231111172247HJ/$File/Blomgren231111.pdf?openElement).
- Blomgren, Jenni; Martikainen, Pekka; Martelin, Tuija & Koskinen, Seppo 2006.
Ikääntyneiden saama epävirallinen ja virallinen apu Suomessa. Yh-
teiskuntapolitiikka 71 (2), 167–178.
- Delanty, Gerard 2003. Community. London: Routledge.
- Eräsaari, Leena 2011. Julkisten palvelujen muutokset yksinäisyyden aiheuttaji-
na. Teoksessa Tarja Heiskanen & Liisa Saaristo (toim.) Kaiken
keskellä yksin. Yksinäisyyden syyt, seuraukset ja hallintakeinot. Jy-
väskylä: PS-kustannus, 31–58.

- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2003. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Haapanen, Anu 2011. S-Asunnot Oy:n Senioriasukaskyselyn koontilukuja 28.6.2011. Asukasluettelotilanne toukokuussa 2011.
- Haarni, Ilka 2010a. Kolmas elämä. Aktiiviset eläkeikäiset kaupungissa. Helsinki: Gaudeamus.
- Haarni, Ilka 2010b. Eläkeikäisten kohtaamispaikat tekemisen ja tapaamisen yhteisinä. Gerontologia 24 (1), 3–13.
- Harju, Aaro 2005. Kansalaisyhteiskunta vapaaehtoistoiminnan innoittajana. Teoksessa Marianne Nylund & Anne Birgitta Pessi (toim.) Vapaaehtoistoiminta: anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino, 58–80.
- Hautamäki, Antti 2005. Johdanto. Teoksessa Antti Hautamäki, Tommi Lehtonen, Juha Sihvola, Ilkka Tuomi, Heli Vaaranen & Soile Veijola (toim.) Yhteisöllisyyden paluu. Helsinki: Gaudeamus, 7–13.
- Helsingin kaupunki 2008. Laadukkaan asumisen Helsinki. Maankäytön ja asumisen toteutusohjelma 2008-2017. Helsingin kaupungin talous- ja suunnittelukeskuksen julkaisu 2/2008. Verkkojulkaisu. Viitattu 23.3.2012. http://www.hel2.fi/tauke/julkaisut/2008/maohjelmakirjanen_netti.pdf.
- Helsingin kaupunki Kiinteistövirasto 2012. Asumisoikeusasunnot. Kohdeluettelo asunnon hakijoille Helsinki, Espoo ja Vantaa 14.2.2012. Viitattu 17.2.2012. www.hel.fi/hki/Kv/fi/Asuntoasiat/Asumisoikeus.
- Helsingin kaupunki Sosiaalivirasto 2012. Sosiaaliviraston verkkosivusto. Viitattu 23.3.2012. http://www.hel.fi/wps/portal/Sosiaalivirasto/Artikkeli?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/Sosv/fi/Neuvonta/Seniori-info/senioriinfo_asuminen.
- Hiltunen, Anne 2008. Yhteisöllisyyteen tukeminen Oskarinhovissa. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Helsinki University Press.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hyyppä, Markku T. 2002. Elinvoimaa yhteisöstä. Sosiaalinen pääoma ja terveys. Jyväskylä: PS-kustannus.

- Ikäihmisten palvelujen laatusuositus. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu
2008:3. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö ja Suomen Kuntaliit-
to. Verkkojulkaisu. Viitattu 23.3.2012.
<http://pre20090115.stm.fi/ka1202801063405/passthru.pdf>
- Ikääntymisraportti 2009. Kokonaisarvio ikääntymisen vaikutuksista ja varautu-
misen riittävydestä. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 1/2009.
- Ilmonen, Kaj 2002. Luottamus paikallisiin instituutioihin ja sosiaalisiin verkostoi-
hin. Teoksessa Petri Ruuskanen (toim.) Sosiaalinen pääoma ja hy-
vinvointi. Näkökulmia sosiaali- ja terveysaloille. Jyväskylä: PS-
kustannus, 136–160.
- Jacobson, Susanne 2006. Elämäntapapohjaista senioriasumista. Teoksessa
Yrjö Tuppurainen (toim.) Tulevaisuuden senioriasuminen (TSA)
hanke. Loppuraportti. Arkkitehtuurin osaston julkaisu AO/A37. Oulu:
Oulun yliopisto, 49–56.
- Juhila, Kirsi 2006. Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnal-
liset tehtävät ja paikat. Tampere: Vastapaino.
- Juntto, Anneli 2010a. Suhdanteet ja trendit muovaavat asumisen tulevaisuutta.
Teoksessa Anneli Juntto (toim.) Asumisen unelmat ja arki. Helsinki:
Gaudeamus, 259–286.
- Juntto, Anneli 2010b. Asumisen historiallinen muutos Suomessa ja polkuriippu-
vuus. Teoksessa Anneli Juntto (toim.) Asumisen unelmat ja arki.
Helsinki: Gaudeamus, 17–47.
- Kangaspunta, Seppo 2011. Traditionaalisista yhteisöistä verkkoyhteisyyteen.
Teoksessa Seppo Kangaspunta (toim.) Yksilöllinen yhteisöllisyys.
Avaimia yhteisöllisyyden muutoksen ymmärtämiseen. Tampere:
Tampere University Press, 14–34.
- Kangaspunta, Seppo; Aro, Jari & Saastamoinen, Mikko 2011. Epilogi: Yhteisyy-
den jatkumo. Teoksessa Seppo Kangaspunta (toim.) Yksilöllinen
yhteisöllisyys. Avaimia yhteisöllisyyden muutoksen ymmärtämi-
seen. Tampere: Tampere University Press, 245–266.
- Karisto, Antti 2004. Kolmas ikä – Uusi näkökulma väestön ikääntymiseen. Te-
oksessa Ikääntyminen voimavarana. Tulevaisuusselonteon liitera-
portti 5. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 33/2004, 91–103.

- Korkiamäki, Riikka; Nylund, Marianne; Raitakari, Suvi & Roivainen, Irene 2008. Yhteisösosiaalityö kansalaisyhteiskunnan ja asiakastyön rajapinnassa. Teoksessa Irene Roivainen, Marianne Nylund, Riikka Korkiamäki & Suvi Raitakari (toim.) Yhteisöt ja sosiaalityö: kansalaisen vai asiakkaan asialla? Jyväskylä: PS-kustannus, 9–24.
- Koskinen, Simo 2003. Suomalaisen yhteisösosiaalityön kehitykset ja nykysuuntaukset. Teoksessa Merja Laitinen & Anneli Pohjola (toim.) Sosiaalisen vaihtuvat vastuut. Jyväskylä: PS-kustannus, 206–236.
- Koskinen, Simo 2004. Ikääntyneiden voimavarat. Teoksessa Ikääntyminen voimavarana. Tulevaisuusselonteon liiteraportti 5. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 33/2004, 24–90.
- Kuula, Arja 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.
- Kyngäs, Helvi & Vanhanen, Liisa 1999. Sisällönanalyysi. *Hoitotiede* 11 (1), 3-12.
- Kyttä, Marketta; Pahkasalo, Katariina & Vaattovaara, Mari 2010. Asuminen – eletty unelma. Teoksessa Anneli Juntto (toim.) Asumisen unelmat ja arki. Helsinki: Gaudeamus, 91–120.
- Laitinen, Arto & Pessi, Anne Birgitta 2011. Moniongelmainen solidaarisuus. Teoksessa Arto Laitinen & Anne Birgitta Pessi (toim.) Solidaarisuus. Helsinki: Gaudeamus, 7–32.
- Laki asumisoikeusasunnoista annetun lain muuttamisesta 2005/1210, 29.12.2005. Viitattu 1.11.2011.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2005/20051210>.
- Laki asumisoikeusasunnoista annetun lain muuttamisesta 2010/1256, 21.12.2010. Viitattu 1.11.2011.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2010/20101256>.
- Laki yhteishallinnosta vuokrataloissa 1990/649, 16.7.1990. Viitattu 1.11.2011.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1990/19900649>.
- Laurinkari, Juhani; Poutanen, Veli-Matti; Saarinen, Anja & Laukkanen, Tuula 2006. Senioritalo ikääntyneen asumisvaihtoehtona. Kysely- ja haastattelututkimus Joensuussa, Kuopiossa ja Tampereella vuonna 2005. Suomen ympäristö 815. Helsinki: Ympäristöministeriö.
- Lehtonen, Heikki 1990. Yhteisö. Tampere: Vastapaino.

- Loppukiri i.a. Loppukiri Senioriyhteisön verkkosivusto. Viitattu 11.1.2012.
<http://www.loppukiri.fi/>.
- Marin, Marjatta 2003. Elämän paikallisuus ja paikat. Teoksessa Marjatta Marin & Sinikka Hakonen (toim.) Seniori- ja vanhustyö arjen kulttuurissa. Jyväskylä: PS-kustannus, 22–43.
- Matthies, Aila-Leena 2008. Kansalaisosallistuminen ja yhteisöllisyys eurooppalaisen hyvinvointipolitiikan murroksessa. Teoksessa Irene Roivainen, Marianne Nylund, Riikka Korkiamäki & Suvi Raitakari (toim.) Yhteisöt ja sosiaalityö: kansalaisen vai asiakkaan asialla? Jyväskylä: PS-kustannus, 61–79.
- Mikkola, Kati & Rasila, Heidi 2006. Senioriasuminen Suomessa ja ulkomailla. Suomi. Teoksessa Yrjö Tuppurainen (toim.) Tulevaisuuden senioriasuminen (TSA) hanke. Loppuraportti. Arkkitehtuurin osaston julkaisu AO/A37. Oulu: Oulun yliopisto, 14–20.
- Mikkola, Kati 2006. Ikääntyvien vuokra-asukkaiden asumistoiveet. Teoksessa Yrjö Tuppurainen (toim.) Tulevaisuuden senioriasuminen (TSA) hanke. Loppuraportti. Arkkitehtuurin osaston julkaisu AO/A37. Oulu: Oulun yliopisto, 148–154.
- Minkkinen, Sirkka 2009. Loppukirin suunnittelu oli sydämen asia. Teoksessa Marja Dahlström & Sirkka Minkkinen (toim.) Loppukiri. Vaihtoehtoisista asumista seniori-iässä. Helsinki: WSOY, 97–121.
- Möttönen, Sakari 2002. Kunnat, järjestöt ja paikalliset verkostot. Teoksessa Petri Ruuskanen (toim.) Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi. Näkökulmia sosiaali- ja terveysaloille. Jyväskylä: PS-kustannus, 112–135.
- Paakkari, Anneli 2006. Keskustan asuinkerrostalojen perusparannettavien pihojen kehittäminen ikääntyvien asukkaiden tarpeisiin. Teoksessa Yrjö Tuppurainen (toim.) Tulevaisuuden senioriasuminen (TSA) hanke. Loppuraportti. Arkkitehtuurin osaston julkaisu AO/A37. Oulu: Oulun yliopisto, 87–97.
- Pajunen, Elisa & Karisto, Antti 2004. Yksinäisyys, yhteydenpito ja ystävät. Teoksessa Ikihyvä Päijät-Häme -tutkimus. Perusraportti 2008. Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveysyhtymän julkaisuja 70, 31–34. Verkkopublication. Viitattu 24.3.2012.

http://www.palmenia.helsinki.fi/ikihyva/lkihyva_perusraportti_2008_70.pdf.

Pajunen, Elisa 2010. Yksinäisyydessä on eroja. Vanhustyö 1/2010, 22–23. Vanhustyön keskusliitto.

Partanen, Leila 2006. Asuinyhteisöjen sosiaalinen kehittäminen. ASKE-projektin arviointi. Settlementtijulkaisuja 16. Helsinki: Suomen Settlementtiliitto ry.

Pessi, Anne Birgitta & Saari, Juho 2008. Hyvä tahto. Auttamisen asenteet ja rakenteet Suomessa. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry.

Pessi, Anne Birgitta & Seppänen, Marjaana 2010. Yhteisöllisyys. Teoksessa Juho Saari (toim.) Hyvinvointi: suomalaisen yhteiskunnan perusta. Helsinki: Gaudeamus, 288–313.

Post, Sari & Tyvimaa, Tanja 2010. Itsenäisesti asuville ikääntyneille suunnatut asumisratkaisut. Eri mallien maksuperusteet ja ansaintamallit. Tampereen teknillinen yliopisto. Rakennustekniikan laitos. Rakennustuotanto ja -talous. Raportti 4.

Poutanen, Veli-Matti; Laurinkari, Juhani & Hynynen, Raija 2008. Ikääntyneiden asumisratkaisut vuoden 2004 Asumis- ja varallisuustutkimuksen valossa. Suomen ympäristö 20/2008. Helsinki: Ympäristöministeriö.

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma 22.6.2011. Verkkajulkaisu. Viitattu 5.11.2011.

<http://valtioneuvosto.fi/hallitus/hallitusohjelma/pdf/fi.pdf>.

Raitakari, Suvi 2008. Asukkaasta kiinnipitäminen ja irtipäästäminen. Neuvottelu- ja yhteisön tavoittelemasta jäsenyydestä. Teoksessa Irene Roivainen, Marianne Nylund, Riikka Korkiamäki & Suvi Raitakari (toim.) Yhteisöt ja sosiaalityö: kansalaisen vai asiakkaan asialla? Jyväskylä: PS-kustannus, 225–244.

Rajaniemi, Jere 2009. Mielekkäästi vapaaehtoistoiminnassa. Tuloksia kyselystä järjestöjen ikääntyneille jäsenille. Raportteja 2/2009. Helsinki: Ikäinstituutti. Verkkajulkaisu. Viitattu 26.3.2012.

http://espoonvapaaehtoisverkosto.fi/dokumentit/mielekkaasti_vapaa_ehtoistoiminnassa_rajaniemi.pdf.

- Rakli ry 2011. Senioriasumisen haasteena yhteisöllisyyden luominen. Asunto-, toimitila- ja rakennuttajaliitto Rakli ry:n verkkosivusto. Viitattu 24.3.2012.
<http://www.rakli.fi/linkit/uutiset/uutisiaraklista/20110214senioriasumin/default.aspx>.
- Roivainen, Irene 2008. Onko yhdyskuntatyö katoamassa suomalaisesta sosiaalityöstä? Teoksessa Irene Roivainen, Marianne Nylund, Riikka Korkiamäki & Suvi Raitakari (toim.) Yhteisöt ja sosiaalityö: kansalaisen vai asiakkaan asialla? Jyväskylä: PS-kustannus, 25–42.
- Ruoppila, Isto 2004. Iäkkäiden henkilöiden harrastukset. Teoksessa Tarjaliisa Raitanen, Tuomo Hänninen, Hannu Pajunen & Timo Suutama (toim.) Geropsykologia: vanhenemisen ja vanhuuden psykologia. Helsinki: WSOY, 476–513.
- Ruuskanen, Petri 2002. Sosiaalinen pääoma hyvinvointipoliittisessa keskustelussa. Teoksessa Petri Ruuskanen (toim.) Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi. Näkökulmia sosiaali- ja terveysaloille. Jyväskylä: PS-kustannus, 5–27.
- Röpelin, Anne-Mari 2008. Lähiötyö lapsiperheiden parissa. Mukavaa puuhastelua vai ongelmiin tarttumista? Teoksessa Irene Roivainen, Marianne Nylund, Riikka Korkiamäki & Suvi Raitakari (toim.) Yhteisöt ja sosiaalityö: kansalaisen vai asiakkaan asialla? Jyväskylä: PS-kustannus, 127–140.
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. KvaliMOTV. Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere : Yhteiskuntatieteellinen tietarkisto. Verkkojulkaisu. Viitattu 3.1.2012.
<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/index.html>.
- Saastamoinen, Mikko 2009. Aikalaiskeskustelua yhteisöllisyydestä. Teoksessa Karin Filander & Marjatta Vanhalakka-Ruoho (toim.) Yhteisöllisyys liikkeessä. Helsinki: Kansanvalistusseura & Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura, 22–66.
- Saastamoinen, Mikko 2011. Intensiivistyvä yksilöllistyminen ja sosiaalisuuden muuttuvat muodot. Teoksessa Seppo Kangaspunta (toim.) Yksilöllinen yhteisöllisyys. Avaimia yhteisöllisyyden muutoksen ymmärtämiseen. Tampere: Tampere University Press, 61–91.

- S-Asunnot Oy 2012. S-Asunnot Oy verkkosivusto. Viitattu 24.3.2012
<http://www.setlementti.fi/s-asunnot/>.
- Sato Oyj 2011. Sato SenioriKoti esite. Verkkojulkaisu. Viitattu 25.3.2012.
<http://www.sato.fi/satopaperi/2011/seniori2011/index.html>.
- Senioriasumisoikeus Oy 2009. Kohde-esite.
- Senioriasumisoikeus Oy 2010. Kohde-esite.
- Senioriasumisoikeus Oy 2011a. Asukasisännöitsijän palvelukuvaus.
- Senioriasumisoikeus Oy 2011b. Asukasisännöitsijän haastattelu 2.11.2011.
- Senioriasumisoikeus Oy i.a. Ohje asukashallinnosta.
- Seppänen, Marjaana 2011. Ikääntyneiden auttaminen – kenen solidaarisuutta.
Teoksessa Arto Laitinen & Anne Birgitta Pessi (toim.) Solidaari-
suus. Helsinki: Gaudeamus, 153–155.
- Silvennoinen, Heli & Hirvonen, Jukka 2002. Koti kerrostalossa – Asukkaiden
arjen kokemuksia asumisestaan. Suomen ympäristö 575. Helsinki:
Ympäristöministeriö.
- Smith-Lovin, Lynn 2007. The Strength of Weak Identities: Social Structural
Sources of Self, Situation and Emotional Experience. *Social
psychology Quarterly* 70 (2), 106–124.
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2010. Verkkosivusto. Viitattu 11.11.2011.
http://www.stm.fi/sosiaali_ja_terveyspalvelut/ikaihmiset/palvelujen_laatu/laatusuositus.
- Sosiaaliportti 2010. Sosionomi (AMK) tutkinnon kompetenssit. Viitattu
24.3.2012. http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/sosiaalialanamkverkosto/sosiaaliala_ammattikorkeakouluissa/sosionomi_amk_tutkinto/.
- Sternberg, Synnove 2005. Mahdollistava yhteisöllisyys. Sukellus setlementti-
työhön. Setlementtijulkaisuja 12. Helsinki: Suomen Setlementtiliitto
ry.
- Strandell, Anna 2005. Asukasbarometri 2004. Asukaskysely suomalaisista
asuinympäristöistä. Suomen ympäristö 746. Helsinki: Ympäristömi-
nisteriö.
- Strandell, Anna 2011. Asukasbarometri 2010. Asukaskysely suomalaisista
asuinympäristöistä. Suomen ympäristö 31/2011. Helsinki: Suomen
ympäristökeskus.

- Suhonen, Heikki i.a. Yhteisöllinen vanhustyö. Sosnet verkkosivusto. Viitattu 20.11.2011.
http://www.soc.utu.fi/projektit/sosiaalipolitiikka/sosiaaligerontologia/alue4/yhteisollinen_vanhustyo.html.
- Suomen Asumisoikeusyhdistys ry 2011. Verkkosivusto. Viitattu 18.2.2012.
<http://www.asumisoikeus.fi/>
- Suomen Setlementtiliitto 2012. Setlementtiliiton verkkosivusto. Viitattu 1.3.2012.
<http://www.setlementti.fi/>.
- SVT 2009. Suomen virallinen tilasto. Tulonjakotilasto 2009, 4. Kotitalouksien asuminen, tulot ja asumismenorasite. Helsinki: Tilastokeskus. Verkkojulkaisu. Viitattu 18.2.2012.
http://www.stat.fi/til/tjt/2009/tjt_2009_2011-05-20_kat_004_fi.html
- SVT 2010. Suomen virallinen tilasto. Asunnot ja asuinolot. Yleiskatsaus 2010, 2. Asuntokunnat ja asuinolot 2010. Helsinki: Tilastokeskus. Verkkojulkaisu. Viitattu 18.2.2012.
http://www.stat.fi/til/asas/2010/01/asas_2010_01_2011-10-20_kat_002_fi.html.
- TA-Asumisoikeus Oy 2011. TA-Asumisoikeus Oy Espoo Painiityn esite. Viitattu 15.11.2011. http://www.ta.fi/ilmoitukset/et-lehti_102x122_2011-01-15_rgb.pdf.
- Tampereen teknillinen yliopisto 2012. Senioritalo on vielä tuntematon monelle aikuiselle. Tampereen teknillisen yliopiston verkkosivusto. Viitattu 14.3.2012.
<http://www.tut.fi/fi/ajankohtaista/medialle/mediatiedotteet/senioritalo-on-viela-tuntematon-monelle-aikuiselle-p025669c2>.
- Tervaskari, Hilkka 2006. Senioreiden sosiaalinen ympäristö ja itsenäisyyttä tukevat palvelut. Teoksessa Yrjö Tuppurainen (toim.) Tulevaisuuden senioriasuminen (TSA) hanke. Loppuraportti. Arkkitehtuurin osaston julkaisu AO/A37. Oulu: Oulun yliopisto, 57–69 .
- Tiikkainen, Pirjo 2006. Vanhuusiän yksinäisyys. Seuruututkimus emotionaalista ja sosiaalista yksinäisyyttä määrittävistä tekijöistä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

- Tiikkainen, Pirjo 2011. Yksinäisyys teorioiden valossa. Teoksessa Tarja Heiskanen & Liisa Saaristo (toim.) Kaiken keskellä yksin. Yksinäisyyden syyt, seuraukset ja hallintakeinot. Jyväskylä: PS-Kustannus, 59–76.
- Tikkanen, Johanna 2011. Vanhusten yksinäisyys on vähentynyt. Helsingin Sanomat 14.3.2011. Verkkoartikkeli. Viitattu 24.3.2012.
http://m.hs.fi/inf/infomo?site=hstxt&view=news_kotimaa_child&feed:a=hs.fi&feed:c=news&feed:i=1135264545336.
- Tilastokeskus 2007. Omistusasunto yhä suomalaisten toiveena. Tilastokeskuksen tiedote 16.5.2007. Viitattu 18.2.2012.
http://www.stat.fi/ajk/tiedotteet/v2007/tiedote_014_2007-05-16.html.
- Tilastokeskus 2011. Tietokantahaku Nelli-portaalista 11.10.2011.
<http://www.tilastokeskus.fi/til/asas/index.html>.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus.
- Vaarama, Marja & Ollila, Kati. Koettu hyvinvointi kolmannessa iässä. Teoksessa Pasi Moisio, Sakari Karvonen, Jussi Simpura & Matti Heikkilä (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2008. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 116–139.
- Wellman, Barry 2005. Community: From Neighborhood to Network. *Communications of the ACM* 48 (10), 53–55.
- Vilkko, Anni 2010. Koti vanhetessa. Teoksessa Anni Vilkko, Asko Suikkanen & Johanna Järvinen-Tessopoulos (toim.) Kotia paikantamassa. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 213–236.
- Vilkko, Anni; Finne-Soveri, Harriet & Heinola, Reija 2010. Läheisapu iäkkään ihmisen arjessa. Teoksessa Marja Vaarama, Pasi Moisio & Sakari Karvonen (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2010. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 60–77.
- Vuorela, Pekka & Ahtiainen, Katri 2010. Suomen Asumisoikeusyhteisöt ry Kar-toitustutkimus 2010. Kokonaistulokset. Verkkojulkaisu. Viitattu 15.9.2011. <http://www.asumisoikeus.fi/attachements/2010-11-29T07-09-0838.pdf>.
- Vuorio, Anna 2012. S-Asunnot Oy:n asumispalvelupäällikkö Anna Vuorion tiedonanto 26.3.2012.

- Välikangas, Katariina 2006. Kuntien toiminta ikääntyneiden kotona asumisen ja palvelujen kehittämisessä. Suomen ympäristö 21/2006. Helsinki: Ympäristöministeriö.
- Välikangas, Katariina 2009. Yhteisöllisyyttä, laatua ja vaihtoehtoja. Ikääntyneiden välimuotoisen asumisen ratkaisuja Ruotsissa, Norjassa, Tanskassa ja Hollannissa. Suomen ympäristö 13/2009. Helsinki: Ympäristöministeriö.
- Ympäristöministeriö 2011. Ympäristöministeriön verkkosivusto. Viitattu 15.11.2011. <http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=221&lan=fi>.
- Özer-Kemppainen, Özlem 2005. Senioriasumisen nykytila, kehitystarpeet ja mahdollisuudet. Oulun yliopisto Arkkitehtuurin osaston julkaisu A32. Verkkojulkaisu. Viitattu 5.9.2011. <http://herkules.oulu.fi/isbn9514276442/isbn9514276442.pdf>.
- Özer-Kemppainen, Özlem 2006. Senioriasumisen nykytila, kehitystarpeet ja mahdollisuudet. Teoksessa Yrjö Tuppurainen (toim.) Tulevaisuuden senioriasuminen (TSA) hanke. Loppuraportti. Arkkitehtuurin osaston julkaisu AO/A37. Oulu: Oulun yliopisto, 70–73.

LIITE 1: Haastattelurunko

YLEISTÄ

Milloin muutitte asukkaaksi?

Mikä sai teidät muuttamaan juuri tähän taloyhtiöön?

Kuinka naapureihin tutustuminen lähti käyntiin muuttonne jälkeen?

Millaiseksi kuvailisitte asuinyhteisöänne?

Mitä erityistä asukkaiden yhteiselämään tuo se, että kaikki asukkaat ovat senioreja?

YHTEISHENKI JA YHTEENKUULUVUUS

Esiintyykö taloyhtiössä mielestänne yhteishenkeä? Yhteisvastuullisuutta? (Talkoohenkeä)

Mikä yhdistää asukkaita, luo yhteenkuuluvuutta?

Kuinka tiivis ja yhtenäinen asukkaiden joukko mielestänne on?

Tunnetteko kuuluvanne muiden asukkaiden joukkoon/ulkopuolisuuden tunne?

Miten tärkeänä pidätte tähän yhteisöön kuulumista? Merkitys muiden yhteisöjen ja ihmissuhteiden rinnalla?

YHTEISTOIMINTA

Minkälaista yhteistä toimintaa asukkailla on ollut?

Ulkopuolisen järjestämää/Asukkaiden itsensä ideoimaa ja järjestämää?

Onko asukkailla osaamista ja tietoa jota jaetaan muille?

Osallistuminen aktiivista? Helppoa mennä mukaan?

Asukkaiden aktiivisuus yhteisten etujen ajamisessa, vaikuttamisessa?

Minkälainen merkitys yhteisellä toiminnalla ja tapahtumilla on teille? Riittävyys?

VUOROVAIKUTUS

Kohtaatteko usein talon muita asukkaita?

Tervehditäänkö toisia asukkaita? Jäädäänkö jutustelemaan?

Missä kaikkialla keskustellaan ja kokoontutaan? Kodeissa? Yhteistilojen merkitys?

Minkälaisista asioista keskustellaan?

Välittykö tärkeä yhteinen tieto asukkailta toisille?

Onko syntynyt ryhmiä? Naiset ja miehet? Eri ikäiset? Sopuisuus?

Syntynyt tuttavuuksia/ystävyyssuhteita?

Miten uudet asukkaat ja vierailijat otettu vastaan?

Kohtaamisten ja keskustelujen merkitys teille? Riittävyys?

AUTTAMINEN

Auttavatko asukkaat toisiaan? Millä tavoin esimerkiksi?

Konkreettista auttamista? Esim. kulkemisessa, kantamisessa, kodin askareissa?

Neuvomista ja opastamista?

Löytyykö tarvittaessa keskustelukumppaneita ja seuraa? Kuuntelijaa?

Tarjotaanko apua oma-aloitteisesti? Saako apua pyytämällä? Pyytäminen helppoa?

Luottamus vastavuoroisuuteen: Saako avun antaja tarvittaessa itsekin apua?

Huolehditaanko toimintakyvyltään heikomman mukaan ottamisesta?

Mitä keskinäinen auttaminen merkitsee teille? Saatu apu/avun antaminen? Riittävyys?

ERILAISUUS JA YKSILÖLLISYYS

Miten yhteisönne mielestänne hyväksyy erilaisuutta ja yksilöllisyyttä?

Mahdollisuus yksityisyyteen ja omaan rauhaan?

Osallistumisen vapaaehtoisuus?

Omien mielipiteiden ilmaiseminen?

ASUKASISÄNNÖITSIJÄN MERKITYS YHTEISÖLLE

Onko isännöitsijällä mielestänne vaikutusta yhteishenkeen? Toimintaan osallistumiseen? Asukkaiden vuorovaikutukseen? Auttamiskulttuuriin?

YHTEISÖLLISYYDEN KEHITTYMINEN

Onko yhteisö muuttunut vuoden aikana?

Tulevaisuuden odotuksia tältä asuinyhteisöltä? Ideoita?

Ajatus yhteisön merkityksestä iän karttuessa?

LIITE 2: Abstrahointikaaviot

